

A BUDAPESTI M. K. ÁLLAMI
ERZSÉBET
NŐISKOLA
ÉRTESÍTŐJE

AZ 1913-14. ISKOLAI ÉVRŐL

B 373/III

I. POLGÁRI ISKOLAI TANITÓNŐ-
KÉPZŐ INTÉZET. © II. GYAKORLÓ
FELSŐBB LEÁNYISKOLA. © © ©
© © © III. APPONYI-KOLLÉGIUM.

[Borítókép]
A BUDAPESTI M. K. ÁLLAMI

ERZSÉBET NŐISKOLA ÉRTESÍTŐJE

AZ 1913-14. ISKOLAI ÉVRŐL

SZERKESZTETTE

BERTA ILONA

IGAZGATÓ

I. POLGÁRI ISKOLAI TANÍTÓNŐ-
KÉPZŐ INTÉZET. ☒ II. GYAKORLÓ
FELSŐBB LEÁNYISKOLA. ☒ ☒
☒ ☒ III. APPONYI-KOLLÉGIUM

TARTALOM.

Az „Erzsébet Nőiskola“ fennállásának 40 éves jubileuma	3
Ünnepi beszéd	5
Az Erzsébet Nőiskola multja	9
Az iskolai év történetének összefoglalása	27
I. Polgári iskolai tanítónőképző intézet:	
1. A tanári testület	38
2. Az Országos felső nép- és polgári tanítónővizsgáló bizottság	42
3. A növendékek	43
a) Nyelv- és történettudományi szakcsoport	43
b) Mennyiség- és természettudományi szakcsoport	44
4. Statisztikai kimutatók	46
5. Képesítő vizsgálatok sorrendje	48
6. Kimutató a képesítő vizsgálatokról	49
II. Gyakorló felsőbb leányiskolai nevelőintézet:	
1. A tanári testület	50
2. A növendékek	57
3. Statisztikai kimutató a gyakorló felsőbb leányiskola növendékeiről	60
4. A vizsgálatok sorrendje	61
III. Elemi tanítónőképző-intézeti tanárjelöltek Apponyi-kollégiuma:	
1. A kollégium vezetősége	62
2. A kollégium tagjai	63
IV. Az intézet működése	66
V. Könyvtárak és szertárak gyarapodása	78
VI. Függelék:	
1. Felvétel és polgári iskolai tanítónőképző intézetbe	80
3. Értesítés a magántanulók részére	81
3. Felvétel a felsőbb leányiskolai nevelőintézetbe	82
4. Felvétel az Apponyi-kollégiumba	83
5. A felsőbb leányiskola 1914-1915. évi tankönyvei	84

Az Áll. Erzsébet Nőiskola 1913. évi november hó 19-én tartott jubileuma.

A jelen iskolai évben 1913 november hó 19-én ünnepelte meg az áll. ERZSÉBET NŐISKOLA fennállásának 40-edik évfordulóját! A magas minisztérium 98.258. sz. a. 1913 június 18-án kelt rendeletének megfelelően az ünnep külső keretében házi, családi jellegű volt ugyan, de ami erkölcsi tartalmát és méltóságát illeti, erőteljesen kifejezésre juttatta az intézet hivatását nemzetünk életében. A magas kormány képviselőjében NEMÉNYI IMRE dr. miniszteri tanácsos úr tünnette ki megjelenésével az ünneplő intézetet és elismerő, sőt magasztaló szavakkal méltatta annak szép lefolyását, a melyről a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak is ilyen értelemben tett jelentést.

MŰSOR

1. VÖRÖSMARTY-EGRESSY: SZÓZAT.

Énekli a polg. isk. tanítónőképző énekkara Bahnert József énektanár vezetésével.

2. VÖRÖSMARTY: HYMNUS.

Szavalja: Szent Iványi Zsuzsánna, a polgári iskolai tanítónőképző III. éves növendéke.

3. ÜNNEPI BESZÉD.

Mondja: Berta Ilona igazgató.

4. AZ ERZSÉBET NŐISKOLA MULTJA.

Irta és felolvassa: Sebestyénne Stetina Ilona, az Erzsébet Nőiskola volt tanára.

5. ZALÁR I.: A NŐI SZÍV.

Szavalja: Yull Erika, a felsőbb leányiskola V. oszt. növendéke.

6. MENDELSSOHN: VENI DOMINE.

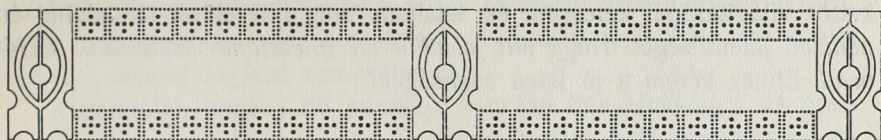
Énekli a polg. isk. tanítónőképző énekkara Bahnert József énektanár vezetésével.

7. ERZSÉBET KIRÁLYNÉ EMLÉKEZETE.

Irta és szavalja: Tordai Grail Erzsébet tanárnő.

8. KÖLCSEY-ERKEL: HYMNUS.

Énekli a polg. isk. tanítónőképző énekkara Bahnert József énektanár vezetésével.

ÜNNEPI BESZÉD.

Az emlékek és a remények — a *mult* és a *jövő* édes testvérek! Oly közel símulnak egymáshoz. Egy keskeny válaszfal, mondhatnám lenge kárpit, van közöttük csupán, amelyet emberi nyelven *jelennek* hívunk, de amelynek szövése oly laza, hogy minduntalan áttör rajta az emlékezésnek és a reménységnek ereje.

Multban és jövőben élünk. A jelent úgy átálmodjuk. Ha azt kérjük, mi történik. — Már megtörtént, s történni fog!

E pillanatban is, amikor elmúlt idők jegyében vagyunk együtt, hogy intézetünk 40 éves fennállásának idejét ünnepeljük — e pillanatban is, mikor az emlékezés fáklyájával bevilágítunk a multba: 100 és 100 fiatal leányszemből a jövő reménycsillaga ragyog felénk.

Nekünk, akik itt mintegy a multat jelentjük, sohasem szabad szemünk elől tévesztetni a jövő reménycsillagát, mert az a folytonos fejlődés, felfelé törekvés — haladás és tökéletesedés útját világítja be; — és nektek, akik itt a *jövőt* jelentitek, nektek sohasem szabad kioltanotok az emlékezés fáklyáját, mert az a fejlődésnek, a haladásnak, felfelé törekvésnek és tökéletesülésnek már bejárt útjait rezgi át szelíd fényével. Ezt az utat pedig jól kell ismernetek, ha eltévelyedni nem akartok.

Nem az én tisztem, hogy ezt az utat részletesen ismertessem, hogy intézetünk 40 éves fennállásának történetét időrendben elmondjam — bár én is átéltem annak hőskorát, amikor az első lelkesek és jelesek szinte öntudatlan rajongással és hittel rakták le az alapokat, emelték fel a falakat és építették meg a szentelt csarnokokat. Nekem ma — úgy gondolom — az jut osztályrészemül, hogy a mult és jövő kölcsönhatásának összhangjában, az emlékezés fáklyafényének és a remény csillagának

kettős világításánál keressem és találjam meg intézetünk társadalmi és nemzeti jelentőségét. Hogy *mit jelent a mi intézetünk nemzetünk életében?* Ehhez kérem a jó Isten segítségét!

*

Mikor Árpád fiának azt kiáltotta a költő, hogy ébredjen nagy álmaiból! mikor nemzetünk prófétája kimondja a jóságát, hogy „Magyarország nem volt, hanem lesz“, mikor a „szentelt fájdalom“ olyan talizmánja lett a nemzetnek, amelyből új életerőt merített és „vérben érben megindult a vidám kerengés, egy szebb *jövendő* biztos záloga“: — akkor lehetetlen volt, hogy a *magyar nő* tétlen maradjon, hogy tovább álmodozzék.

Honunk szebblelkű asszonyaira szüksége volt Széchenyinek és Eötvösnek egyaránt.

Széchenyi a női léleknek teremtmény, illetve lelkesítő, résztvevő erejét kéri a nemzeti munka számára, Eötvös már munkát jelöl neki a nemzet felépítése körül és a néptanítás, nemzetnevelés, embernevelés munkájában *tényezővé* teszi.

A magyar nő valóban nem panaszkodhatik, hogy nagyjai meg nem becsülték!

Mondjuk ki bátran, mert igazságot mondunk, hogy mikor Eötvös József báró tanítók képzése mellett *tanítónők képzését* is elrendeli és életbelépteti, mikor a női pszichét és az anyai szívet beleviszi a közoktatás tervezetébe: akkor új életértékkel, a *nevelői erő* fokozásával termékenyíti, gazdagítja, nemesíti meg a tanítás munkáját és művészebb magaslatra emeli.

Az első nő, akit munkába állít, akit hív, hogy hivatást teljesítsen: *Zirzen Janka*. Reá bízva felemelő bizalommal a tanítónőképzés irányítását. Az egyszerű nevelőnőben meglátja az embert, aki méltó arra, hogy küldetése legyen. Az a hit, amellyel Eötvös József Zirzen Jankát új életre ébreszti és neki a küzdelemhez erőt ad, krisztusi hit.

Oly megható ennek a kornak, a *második Széchenyi-kornak* kialakulása. A hitel jegyében indul meg ez is és nem riasztani, bátorítani akar, a hivatás öntudatára ébreszteni. Apostoli, felkent kézzel és ihletett szívvel jelöli ki Isten akaratából egyik ember a másiknak a helyét.

Emlékezzünk, Zirzen Janka is nagy volt abban, hogy az embereket a maguk helyére segítse, irányítsa.

És volt, hogy kivel dolgozzék; a tanítványok egész raja érkezik, jön az ország minden részéből: fiatal nők, akiknek lelkét már meg-

mozdította, nyugtalanságba ejtette a kor szelleme, akik munkát kérnek, hogy a közös jóban részesülhessenek, a közjót szolgálják és munka erejével a *nemzet tagjává* nemesüljenek.

A gondolat, hogy a nő munkája kapcsán ime *társadalmi és nemzeti tényező*, érdeklődést, örömet, megnyugvást kelt országszerte és mikor a polgári leányiskolába is beállítják mint tanító, nevelő értéket, mintegy *polgárjogot* adnak neki, tisztet és tiszteletet. 40 évvel ezelőtt történt ez !

*

Jöttek, mentek az évek ! Nemcsak emberek multak el közben, akik lelkük javát intézetünk, a polgári iskola tanítónőképző láthatatlan szellemi épületének emelésére áldozták, hanem az intézetünk fejlesztését, formálását, tökéletesítését célzó kísérletezések, új és újabb intézmények is eltűntek életéből.

De egyben hű maradt magához tántoríthatatlanul minden körülmény között mindig : *nemcsak tanítónőt akart képesíteni a polgári iskolának, hanem művelt magyar nőt nevelni a családnak, a társadalomnak, a hazának !*

Ez irányította feléje a felsőbb társadalmi körök figyelmét ; ezért volt hatással arra, hogy a külföldi nevelőnők befolyását csökkentse ; ezért alakult ki falai között a *felsőbb leányiskola* intézménye, amellyel kibővülve és megizmosodva, a szó igaz értelmében *nevelőintézet*té alakult ki és hatásában országossá lett.

Szép, tudományos fejlődésével párhuzamosan most is ez az erő hajtja előre és biztosítja *vezetőszerépét* nemzetünk nőnevelésében.

Hiszem azt, hogy intézetünk különleges, értékes, érdekes nevelőereje azért elmulthatatlan, mert benne oly sokféle társadalmi osztály gyermeke megértően, a nemzeti műveltség és lelki finomság összhangjában megoldva egybeforr és egységes szellemmé alakul ki.

Ezért volt méltó arra is, hogy *Erzsébet Nőiskolává* legyen, hogy a mi királynénk felséges, nekünk oly végtelen kedves nevével megajándékozza.

Emlékezzünk meg ma róla, megdicsőült nagyasszonyunkról. Mondjuk el, hogy a szeretet, melyet tőle nyertünk és a szeretet, amely iránta szívünkben ébredt, összeforrva hűséggé és hálává erősödött és nemzedékről nemzedékre öröklődik !

Hajtsuk meg előtte nemzetünk szent zászlaját, de vegyük le róla előbb a gyász jelét. Legyen ez a nap mindenha ünnepe annak a bol-

dog emlékezésnek, hogy volt egyszer egy királyné, aki azért lett magyarrá, mert nagyon szerette a magyar népet, a magyar nemzetet.

Áldjuk emlékezetét!

*

És most vessünk egy pillantást az előttünk levő ünneplő iskolára, annak tanári testületére, növendékeire. Kedves kép ez, a buzgó, az eleven életnek képe tele munkakedvvel, lélekkel, haladási vágygal, sok nemes törekvés ösztönével. Békés, derült, szép élet jellemzi ma iskolánkat. *Szent örökségnek* tekintjük, melyet hagyományaiban sértetlenül, mindig megújuló ifjú erőben kell átadnunk a *jövőnek*. A haladástól elzárni nem szabad; a rohamos haladásnak kiszolgáltatni, az sem szabad.

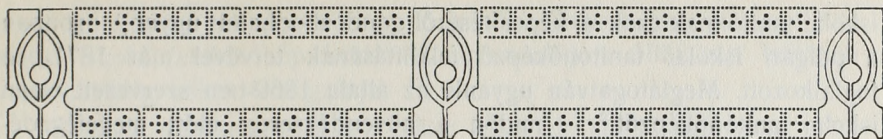
Tisztelni és szeretni kell a benne élő ifjúságot és a beléje vetett bizalomnak és hitnek erejével ki kell emelni a köznapiság homályából. Sohasem fáradni el annak hirdetésében, hogy csak annak érdemes élni, aki több és jobb emberré lesz élete folyamán és sohasem feledni el azt, hogy csak az érdemes arra, hogy a fiatalságot nevelje, aki folyton neveli önmagát. Az út nyitva. Ember küzdj és bízva bízzál!

Mélyen tisztelt ünneplő közönség, tanári testület, kedves növendékek! Hallgassuk most meg figyelemmel, áhitattal méltó és hivatott előadásban intézetünk történetének részleteit, a nehézségeket, melyekkel megküzdött, a sikereket, melyeket elért, *a folyton felfelé haladás szép hegyi útját* járjuk be együtt és a látottakból merítsünk erőt, hogy a *jövő*, melynek reménycsillaga száz és száz fiatal leányszemből és lélekből ragyog felénk, méltó lesz intézetünk szép, nekünk oly nagy értéket jelentő *multjához*!

Isten áldd meg a magyart!

BERTA ILONA.

AZ ERZSÉBET NŐISKOLA MULTJA.

Történelem előtti idők korrajzának megírásánál megszólaltatják a romokat is. Ennek a szokásnak köszönhetem, hogy ez ünnepi alkalmal az Erzsébet Nőiskola 40 éves történetéről én beszélhetek. Nem mondhatom, hogy e megtisztelő feladat könnyű is rám nézve, mert az intézet dicsőséges multjának és fényes jelenének vizsgálatánál léptenyomon éreznem kell az egyéni élet és az egyéni érték végességét intézmények és eszmék életével szemben.

Feladatom nehézségeit növeli az a rajongó ragaszkodás, mellyel azon intézet iránt mindenkor viseltettem, melynek ott voltam bölcsőjénél s melynek fejlődése lelkemmel, életemmel oly szorosan összeforrott. Most, hogy jórészt csak a mult emlékei — kétségtelenül gyönyörű emlékek — fűznek az Erzsébet Nőiskolához, törekednem kell háttérbe szorítani lelkemben minden érzelmi vonatkozást, hogy a tények egyszerű felsorolásával azt tudjam bemutatni, amit az Erzsébet Nőiskola nem nekem, hanem *nemzetünk nőnevelésügyének* jelent és jelentett.

Az „Erzsébet Nőiskola“, mely ime „merész sudárba szökkent“, valóban kicsinyke „kis makk“-ból született, de mindenkor nagy, nemzetnevelő célok szolgálatában állott s feladatát mindenkor nemcsak helyesen fogta fel, de sikeresen meg is oldotta. Ezt olvasom ki történetéből s ezt szeretném ma az ünneplő közönség előtt bebizonyítani.

Az első, aki intézetünk alapításának gondolatát nagy céljai közé beiktatta, a halhatatlan emlékü báró Eötvös József volt. Népoktatásunk korszakos fontosságú törvényének megalkotásánál, 1868-ban a polgári

iskolai tanítóknak csak a képesítéséről gondoskodhatott ugyan,¹ azonban a polgári iskolai tanítónőképző felállításának tervével már 1871-ben foglalkozott. Meglátogatván ugyanis az általa 1869-ben szervezett elemi iskolai tanítónőképzőt,² — midőn a növendéksereg előtt megelégedésének adott kedves szavakban kifejezést, — így szólt Zirzen Jankához, a képző igazgatójához: „Ösztönözni kell a növendékeket a tanulásra és a kitartó szorgalomra; a kitünőbbeket majd tovább képezzük magasabb fokú leányiskolák számára“.³

Hogyan bizakodtunk, reménykedtünk, vetélkedtünk mi, az elemi képző harmadéves növendékei, eme biztatás után! És hogy sírtunk és gyászoltunk Eötvösnek alig pár hónap múlva bekövetkezett halálakor! (1872. febr. 2.) Gyászba öltözött az egész növendéksereg és kivonult Eötvös temetésére. A gyászruhák, gyászfátyolok kölcsönként, összetákolt szegényes holmik voltak ugyan, de a szívekben mélységes fájdalom égett, a szemekből őszinte könnyek peregtek s mindnyájunk lelkében szent együttérzésben, a meghatottság legfelső fokán rezgett át a veszteség nemzeti tudata.

Ha báró Eötvös Józsefet korai halála megakadályozta is terve keresztülvitelében, a polgári tanítónőképezde felállításának eszméje többet nem aludt el. Pauler Tivadar már határozottabb formában ígéri a képző felállítását,⁴ de csak Trefort Ágoston, ki őt a miniszteri székben csak-

¹ Az 1868. népoktatási törvény 103. paragrafusában, amely így szól: Akik a felső nép- és polgári iskolai tanítói állomásra akarják magukat képesíteni, azoknak a 102. §-ban megállapított vizsgán kívül a felső-népiskola vagy polgári iskola tantárgyaiból és azok tanítási módszeréből a kormány által arra rendelt hatóság előtt még egy szigorlatot kell kiállaniok.

² A bécsi kapu-utcában, a Novák-féle házban.

³ Hogy mily sokat várt Eötvös a tanítónőktől, erre nézve kihalásztam az országgyűlés elé terjesztett első miniszteri jelentésből a következő nyilatkozatát: „Minél nagyobb számmal kell felállítanunk női képezdéket és iparkodnunk kell minél több nőt nyerni meg a tanítói pályára. Egyfelől viszonyaink közt nem valószínű, hogy kellő számmal vállalkozzanak férfiak a tanítói pályára; másfelől a tapasztalás bizonyítja, hogy a nőképezdéke sokkal több növendék jelentkezett, mint a férfiképezdéke és hogy az utolsó évben tanítóságra alkalmazott nők, tudtommal, igen jó sikerrel tanítanak“.

⁴ Az 1872-ben az országgyűlés elé terjesztett második miniszteri jelentésben, megemlékezvén arról, mily kevesen jelentkeznek a polgári iskolai tanítói vizsgálatra, a következőket mondja: „Ennek okát abban kell keresni, hogy polg. isk. képző-intézet nem áll fenn; ennek szervezését most vettem rendezés alá s amint az országgyűléstől elvégre a szükséges költségek megszavazását kinyerhetem, legközelebb fogok ily intézetet mind a férfiak, mind a nők részére felállítani“.

hamar felváltotta, valósította meg az ígéretet. Trefort lett tehát az állami polgári iskolai tanítónőképző-intézet megteremtője s 1888-ban bekövetkezett haláláig lelkes támogatója.

Valóban nehezemre esik Trefort nevének említésénél meg nem állani s nem beszélni arról, mit köszönhet neki általában nőnevelésünk; de nekem célom elérésére kell törekednem s így csak utalok rá, hogy intézetünk felállításáért és másik nagy alkotásáért, a felsőbb leányiskolák szervezéseért is örök hála illeti őt meg.

A polgári tanítónőképzés ügyét Trefort nagy lelkesedéssel karolta fel. Azonnal hivatalba lépése után (34,102. szám alatti rendelettel) tárgyalásokat folytatott a budai elemi tanító- és tanítónőképezde igazgatótanácsával¹ a polgári iskolai képzőintézetek szervezése tárgyában. A tanítónőképző szervezetét 1872 november 25-én tartott ülésén az igazgatótanács el is készíti, kiválasztja s megbízásra ajánlja a tanárokat (részben a képezdei tanárok közül, részben óraadó gimnáziumi tanárokat)² és felveszi a növendékeket is — Eötvös ígéretéhez képest az elemi képezde kilenc kitűnő tanítványát.³

Az intézet történetét tehát tulajdonképen 1872 nov. 25-től kellene számítani, mert akkor már meg volt szervezete, tanári testülete és növendéksege. Akik majd az 50 éves jubileumot megtartják, bizvást 1922-ben tehetik azt, mert működését az intézet — a már elnyert szóbeli jóváhagyás alapján — 1872. évi november hóban meg is kezdte volna, ha ebben az akkor dúlt kolerajárvány meg nem akadályozza. Az elemi képző és vele az ő hajlékában meghúzódó polgári képző, ugyanis az egészséges fekvésű Novák-féle házból helyszűke miatt kénytelen volt a várba, a régi Politechnikum épületébe költözni. Ócska, dohos, nagyrészen szűk udvarra néző épület volt ez, melyben a kolerajárvány kitűnő fészket talált. Meg is kapta a szörnyű betegséget öt elemi képezdei növendék; a többit miniszteri paranccsal és állami útiköltséggel

¹ Az igazgatótanács tagjai voltak: Bója Gergely, tanfelügyelő, dr. Ballagi Mór, dr. Bellaágh József, dr. Hunfalvy János, Lederer Ábrahám, Tokaji Nagy Lajos, dr. Peregriny Elek és Zirzen Janka.

² Az intézet első tanárai voltak: Kovács Miklós, Könyvei József, Kozmáné Gesztessy Etelka, Mihailovich Mór, Ribáry Ferenc, Tomor Ferenc, Sente József, Erard Julia, Edwards Ellen és Zirzen Janka.

³ Az első növendékek: Ertl Aranka, Igó Ida, Kasztnér Janka, Nagy Mariska, Nemsitz Janka, Stetina Ilona, Virágh Róza, Widder Hermina. Később a II. évfolyamba belépett Harrer Paula.

azonnal szétrebbentették. Csak a polgári képző néhány növendéke maradt az igazgató mellett a betegeket ápolni.

A tanítási évet ezen szomorú, de nagy nevelőerejű esemény miatt tehát csak akkor kezdték meg, mikor már az elemi képző növendékei is visszatérhettek az intézetbe. A megnyitást elrendelő leiratot Trefort 1873 január 15-én írta alá¹ s a hosszú hivatalos út mellőzésével maga Gönczy Pál hozta azt el az intézetbe, aki másnap a minisztérium néhány főbb tisztviselője s az igazgatótanács jelenlétében a polgári iskolai tanítónőképzőt meg is nyitotta.

Intézetünkben mindig buzgó és lelkes munka folyt, de azt hiszem, buzgóbb, lelkesebb talán soha, mint ekkor. A tanítványok a hosszú, kényeszerű szünet miatt ki voltak éhezve az ismeretekre, s meg is akarták mutatni, hogy a nők is tudnak tudományos munkával foglalkozni, — amiben akkor még sokan kételkedtek; a tanárok is örültek a felnőtt, tanulni vágyó tanítványoknak s így a közös munka csupa gyönyörűség volt. A mai pompás berendezésünket, felszerelésünket látva, el sem tudjuk képzelni, hogyan volt lehetséges olyan szerény eszközök mellett hálóhelyiségül szolgáló, kis udvari tantermekben komolyan tanítani és tanulni. *Könyvtár* nem volt, de a tanárok halommal hordták a kitűnő könyveket és igen sok óra lecketanulás helyett az olvasottakról való beszámolóval telt el; *szertár* nem volt, de a várbeli gimnázium elég jól — az akkori viszonyokhoz képest fényesen — berendezett szertárai rendelkezésünkre állottak. Vegytani, fizikai óráinkon ott gyakorlatoztunk, sőt gyakran intézetünkbe is beszállították — kölcsön — a könnyebben hordozható szemléltető eszközöket. *Gyakorló iskolánk sem volt.* A községi polgári iskolákba jártunk tanítást szemlélni és ott is tartottuk gyakorlati tanításainkat. Ez is sok nehézséggel járt; de sok különféle jó módszert ismertünk meg s az idegen tanári testületek előtt való tanítás kimondhatatlanul ösztönözte a tanítványokat arra, hogy minél jobban, minél több pedagógiai tudással készüljenek el a tanításokra.

Ily buzgóság mellett lehetővé vált, hogy július 31-ikére (akkor még aug. — szept. hóra esett a szünet) a csonka tanévet is sikerrel fejezték be. Az 1873–74-iki tanévet pedig éppen fényes siker koronázta. Az évvégi vizsgálaton a minisztérium főbb tisztviselőin kívül több tekintélyes tanár és kilenc tanfelügyelő volt jelen s teljes elismeréssel adózott a bemutatott eredménynek.

¹ 945. számú rendelet.

A vizsgálatok sikere arra indítja az igazgatótanácsot, hogy 1874 július 31-én tartott ülésükön jelentést tegyen erről a miniszternek.¹

A biztató kezdet dacára a polgári iskolai tanítónőképző fejlődésének természetesen nagy akadálya volt, hogy sem megfelelő helyiséggel, sem önálló tanártestülettel nem bírt. Jobb viszonyok közé jutott ugyan, midőn 1874 tavaszán az elemi képzővel annak Csalogány-utcai új épületébe költözött, de ez az épület, mely csak az elemi képző részére készült, alig-alig tudta befogadni a polgári képzőintézetet s így Trefort csakhamar a polgári képző kitelepítésének, önállósításának gondolatával kezdett foglalkozni. Nem lévén azonban a polgári képző törvénybe iktatva, annak céljaira az országgyűléstől nagyobb összeg pénzt nem kérhetett; ezért a Duna balpartján egy új elemi képző felállítására kért felhatalmazást s azzal kapcsolatban oldotta meg a polgári képző jobb elhelyezésének kérdését.

Még élénken él emlékezetemben az a pusztaság — a mai gyönyörű Andrássy-út helyén, ahol akkor Zirzen Jankával a kibérlésre alkalmas épületet kerestük. Az akkori Sugár-út volt ez, melynek akkor még csak gondolata, terve volt készen s itt-ott meredezett az üres telkek, vízzel, bozóttal telt gödrei között néhány égnek nyúló palota. Állott már az Oktogon négy saroképülete, majd nagy pusztaság után következett a „nagy bécsi krach“ miatt félbenmaradt néhány üresen álló épület. Ismét homoktenger, a városligetig, csak az államvasútak és a képzőművészeti palota telkén dolgoztak munkások. Az üresen álló épületek között a 74. számút ajánlotta Zirzen Janka a kibérlésre, s Trefort az épületet azonnal ki is bérelte és az intézet céljaira átalakíttatta. Így lett lehetséges, hogy már 1875 nyarán átköltözik az intézet Zirzen Janka igazgatóval az új épületbe, hol az intézettel kapcsolatos elemi képző első osztálya is megnyílt. Az épületet később a kormány megvásárolta, sokszorosán kibővítette, átalakíttatta, megtoldatta s így 1902-ig szolgált az a képzőintézetnek helyiségül, míg ma az állami felsőbb leányiskola otthona.

A pocsolyás Sugár-útból azóta a fényes Andrássy-út épült; intézetünk azonban még az Andrássy-útnál is nagyobb arányokban fejlőd-

¹ „Az igazgatótanács külön köteletségének tartja a magas közoktatási kormányoknak a nevelés érdekében a polgári iskolai tanítónőképezde életbeléptetéseért háláját kifejezni; annyiival is inkább, mert a szakférfiaknak már az első vizsgálatoknál alkalmuk volt meggyőződni arról, hogy a nők célszerű kiképzetetés mellett képesek lesznek a felsőbb leányintézetekben jó sikerrel működni.“

dött s nem fért el sokszorososan bővült keretei között sem. Azért már Trefort biztatja Zirzen Jankát, hogy keressen más terjeszkedésre alkalmasabb telket. Később Csáky Albin gr.¹ és nagynevű államtitkára, Berzeviczy Albert, még határozottabban utasítják őt erre. A beépített városrészekben drága volt minden talpalatnyi hely, telket megint csak a pusztaságban kereshettünk. Szóba került az Andrássy-út végén fekvő „Epreskert” hatalmas telektömbje, meg a Madarász és Arányi-féle telkek és a városligeten túl fekvő Fischof-féle vízgyógyintézet 10 hold kiterjedésű kertje. Azonban Csáky minisztersége alatt sem lett a kitelepítésből semmi — nyilván politikai okok miatt. Az Andrássy-út végén Benczur és Strobel mesterek szép művésztelepe létesült, a Fischof-féle telket a vakok számára vették meg, azzal a gondolattal, hogy egyrészét átengedik intézetünk számára.

Wlassics Gyula,² kinek fejét a nőnevelés és nőkérdés előbbrevitele miatt a bátor kezdeményező dícskoszorúja övezi, mindjárt minisztersége elején nagy szeretettel karolja fel az építkezés kérdését; a Fischof-féle telekből, melyből ekkor már utcanyitással is jókora területet szabtak le, három magyar holdat lehasított és erre tervezeti az új épületet. Wlassics a tervet 1900-ban hagyja jóvá s az ő szokott erélyével szorgalmazva az építést, keresztülvitte, hogy az intézet 1902 szeptember havában már beköltözhetett az ígéret földjére. Az intézet első igazgatóját, az 1896-ban nyugalomba vonult Zirzen Jankát már az új intézet szép tornaterméből temették 1904 december 30-án. Még látta az intézet új épületét: hatalmasabbnak, fényesebbnek, mint ezt valaha álmodhatta s élete szelíd alkonyatát ez a tudat aranyozta be.

Mi, akik e derült, világos, ragyogóan tiszta palotában gyönyörködünk, melyben intézetünk immár egy évtized óta folytatja megkészsereződött erővel munkáját, a mai ünnepen is látjuk, hogy az intézet nagyarányú fejlődéséhez és jövő igényeihez mérten ez az épület már kicsi; tudjuk is, hogy a közoktatási kormány nemes áldozatkészséggel az épület újabb kibővítését határozta el. Fájdalom, a telek testéből kihasított utca gátat vet az egységes tovább-fejlesztésnek; de az új épületrész — remélhetőleg nem az utcán át — nagyban elő fogja segíteni az intézet nagyarányú pedagógiai és didaktikai törekvéseit.

Intézetünk történetének vázolásánál az épület, az elhelyezés mellett

¹ 1888-tól 1895. volt miniszter.

² 1895-ben kieszközölte a királytól, hogy a budapesti egyetemen nők is tanulhassanak.

természetesen más fontos tényezőket is vizsgálnunk kell. Ilyenekül ismerem az intézet szervezetét, vezetését és magát a növendéksereget is.

Meg kell állapítanom, hogy az intézet első szervezete a mainak csak csiráit foglalta magában. Az intézet csak két évfolyammal bírt, de éppen mint ma, két szakcsoporttal.¹ A tantárgyak is csaknem azok voltak; terjedelmükre nézve a jelentékeny, de a mainál csekélyebb óraszám szolgált irányadóul. A tanári testület az elemi képzőben tanult ismeretek kibővítésére és mélyítésére törekedett és tantervvázlatot dolgozott ki, mely azóta sokszor változott.

A tanterv ezen többszörös megváltozásának mélyreható okai voltak. Legfontosabb ezek között az, hogy az intézet szervezete törvénybe iktatva nem lévén, kísérleti célokra is felhasználható volt. De hatással volt e változtatásokra nőnevelési intézményeink általános fejletlensége és rendezetlensége s az ezek fejlesztésére szolgáló anyagi eszközök elégtelensége is. Azok az intézetek ugyanis, melyek számára tanítónöket képezni intézetünk volt hivatva, velünk egyszerre éltek fejlődésük idejét és magok is sok változáson mentek keresztül, míg jelenlegi, véglegesnek éppen nem mondható szervezetüket elnyerték. Az első felső leányiskola csak 1875-ben keletkezik, polgári leányiskolákat 1869 óta állítottak ugyan, de ezek szervezete és tanterve is csak 1877-ben lett szorosabban meghatározva, s már 1887-ben a felsőbb leányiskolák tantervével együtt lényeges változáson ment keresztül s ezek a tantervek is nagyban átalakultak és módosultak a csak nemrég befejezést nyert tantervrevízió által. Míg egyrészt tehát ezen iskolák tantervéhez kellett intézetünk tantervének alkalmazkodnia, másrészt az elemi képzőkre, melyből tanítványait toborozta, szintén tekintettel kellett lennie. Függött ezektől némileg anyagilag is, mert ezek egyikével közös helyiség, közös tanári testület is bénította a fejlődését, bénította másrészt az is, hogy más nőnevelési célok, nevezetesen a *nevelőnőképzés* szolgálatába kényszerítették.

Az első tantervváltoztatást már 1877-ben eszközölték, midőn Trefort mind a két szakcsoportra nézve kötelezővé tette a gazdaságtant és iparoktatást (10,998) s a felvétel feltételéül az elemi tanítónői oklevelet

¹ A nyelv- és történettudományi szakcsoport tárgya: magyarnyelv és irodalom, németnyelv és irodalom, magy.- és világtörténet, földrajz és statisztika. A mennyiség és természettudományi szakcsoport tárgyai: mennyiségtan (algebra, geometria, polg. és ker. számtan), természettan, természetrajz: állat-, növény- és ásványtan), vegytan, gazdaságtan. Mind a két szakcsoportra közösen kötelező volt a nevelés- és tanítás, tanulták, mint rendkívüli tárgyat a franciát, a 2-ik évtől kezdve az angol nyelvet is.

tűzi ki.¹ (Nem mint eddig a tanfolyam elvégzését.) Népünk gazdasági viszonyainak javítását célozva Trefort, intézetünknel ipari szakkört létesít, s a tanári testülettel elkészítteti és 1877 szeptember 7-én ki is adja „a háziipari tanítónőképezde” tantervét, mely az elemi képzők mellett 1895-ig fennállott. A polgári tanítónőképzés színvonalát akarja emelni Trefort (1879. 16,024. sz. r.), midőn elrendeli, hogy az intézetbe belépni óhajtok felvételi vizsgát tegyenek s hogy csak a kiváló tehetségűeket vegyék fel.

1880-ban szervezi Trefort a négyosztályú polgári gyakorlóiskolát, melyet már évek óta sürgetett a testület. Ezt az iskolát az intézet régi tanítványaiból válogatott kitűnő tanerőkkel látták el, benne a női ére-nyek nevelésére nagy gondot fordítottak. Így lett ez az iskola a mai országos hírnőnevelőintézetnek alapja, mely már alapítása első idejében s azóta mindig sok dicsőséget és sok jó barátot szerzett az intézetnek hazánk legelölkelőbb csalá dai körében. Az elsőkül kinevezett tanítónők közül Tavassy Mária ma is dísze még az iskolának s körülötte a legkiválóbb magyar tanítónők koszorúja sorakozik; közülük sokan ülik itt ma velünk munkásságuk 25—30-ik évfordulóját. Néhá-nyan, sajnos, időközben megváltak már az intézettől. Nyugalomba ment ugyanis Jubáné Polereczky Jolán, Korcsmárosné Buzogány Mária, Thuránsszky Mária és Zöllner Erszébet.

Trefort ugyanekkor tervet készíttet az intézet három évfolyamúvá fejlesztésére s azt még ez évben el is rendeli (1880. 15,583. sz. a.). Ez a szervezet és tanterv az eddig rendkívüli tárgy képen szerepelt ide-geen nyelvekre és zenére kíván nagyobb súlyt helyezni s azóta e tár-gyakra intézetünk mindig nagy gondot fordít. A három évfolyamúvá fej-lesztett s így megerősödött polgári képző mellől most már elveszi Tre-fort az eddig támaszául szolgáló, később a fejlődést gátló elemi tanító-képzőt, fokozatosan beszüntetve azt.

Míg az 1880-iki tantervváltoztatás csak előkészítette azt, hogy a polgári iskolai tanítónőképző saját céljai feláldozása nélkül minél töb-bet használhasson a *nevelő nő képzés ügyének*, az 1882-ben (27,748. sz. a.) kiadott miniszteri rendelet már úgy intézkedik, hogy az intézet

¹ A vizsgálatok színvonalának emelése végett — főként a magánúton készülő jelöltek szempontjából — megváltoztatja a képesítő szabályzatot is (2309. sz. rend.), a két szakcsoportot szakkörökre bontja s eszerint a jelöltek öt szakkörből tehettek vizsgálatot, t. i. nyelvtudományi, történettudományi, mennyiségtani, természettudo-mányi és zenei szakkörből. Oklevelet csak a teljes szakcsoportból vizsgázó jelölt nyert, de a szakkör képesítő bizonyítványa is jogosított az illető tárgyak tanítására.

tanítványait ezentúl „háztanítónőkké és polgári iskolai tanítónőkké képezze“. Ezért engedi meg a miniszter ugyanezen évben (30,422. sz. rendeletével) azt is, hogy az intézetbe ezentúl elemi oklevéllel nem bíró tanítványokat is felvegyenek, ha azok az elemi képzők ismeretének megfelelő felvételi vizsgálatot sikerrel állották ki. (Különösen, ha idegen nyelvekben, zenében jártassággal bírtak.) Ugyanakkor a már ideiglenesen jóváhagyott tanterven azt a változtatást eszközli, hogy a pedagógia, rajz és iparmunka mellé mind a két szakcsoportra közösen kötelező tárgyakul felveszi a magyar, német és francia nyelvet is; ezért természetesen leszállítja a szaktárgyak óraszámát s az angolt és zenét a rendkívüli tárgyak közé teszi.¹ (Ezt a tantervet nyomatták ki először az 1885. évi értesítőben.)

A gyakorlat azonban csakhamar beigazolta, amit a testület előre látott, hogy a polgári iskolai tanítónőképzőt nevelőnőképzés céljaira felhasználni nem lehet. Oly nagy hiány volt még akkor tanítónőkben, hogy az állam maga volt kénytelen az intézet végzett növendékeit azonnal alkalmazni polgári és felsőbb leányiskoláinál és az elemi tanítónőképző-intézeteknél. A nevelőnői pályára alig léphetett időszakonként egy-egy tanítvány, s mivel ezeknek minden tárgy tanítására kellett vállalkozniok, a szakképzettség, melyet intézetünkben nyertek, inkább kárukra, mint hasznukra szolgált. A növendékek a szaktárgyak leszállított óraszámára dacára is túl voltak terhelve (a sok kötelező idegen nyelv és zene miatt) és sem ezeket, sem szaktárgyaikat nem tanulhatták kellő alaposággal.

A tanári testület aggódva látta, hogy az intézet főcélja, a polgári iskolai tanítónőképzés, ez intézkedések által kárt szenved, s aggodalmának az akkor még gyakori miniszteri látogatások alkalmával több ízben kifejezést is adott. Az intézet sorsát igazán szíven viselő Trefort miniszter azért utasította a testületet, hogy készítsen tervet a nevelőnőképzés célját szolgáló önálló intézet számára. Ezen szervezet alapján aztán a miniszter (1885-ben 24,948. számú rendelettel) a polgári tanítónőképző-intézettel kapcsolatban, de attól függetlenül, felállította a négy évfolyammal bíró nevelőnőképző-intézetet,² s osztatlan négy elemi osztályú gyakorlóiskolát csatolt hozzá; a polgári gyakorlóiskolát pedig hatosztályú felsőbb leányiskolává alakította át, hogy a polgári

¹ 1884. 6786. sz. r.

² Ezt az intézetet Csáky Albin gróf 1893-ban itt beszüntette s a budai elemi tanítónőképző-intézethez csatolta.

tanítónőképző növendékei így a felsőbb leányiskolákban is könnyebben, sikeresebben oktathassanak.

A nevelőnőképzéstől függetlenített képző tantervét tehát ismét módosítani kellett. Szükségessé tette ezt a polgári és felsőbb leányiskolák tantervrevíziója is, melynek munkálataiban az intézet tanári testülete is résztvett s már ennek megfelelőleg tette meg javaslatait.

Trefort ezeket a javaslatokat elfogadva, a tantervet 1887-ben — ismét csak ideiglenesen — jóváhagyja. Csáky miniszter 1889-ben a tornaszakkört szervezván, ennek tervével egészített ki a tantervet, melyet a tanári testület 1893-ban részletesen kidolgozván, kézirat gyanánt a magántanulók használatára 1895-ben ki is nyomattat. 1899-ben Wlassics rendeletére újra átdolgozzák a tantervet, s „mivel az intézet *tudományos színvonalának* érvényesülésénél a technikai közügyességnek háttérbe kelle szorulnia“, beszüntetik¹ az eddig fennállott női kézimunkatanfolyamot. Ezt a tantervet, mely az Országos Köznevelési Tanács szűrőjén is keresztülment, mely az intézet tanulmányi színvonalát igen magas fokra emelte, Wlassics 1901-ben² hagyta jóvá. A természettudományi szakon, a behatóbb laboratóriumi munkálkodással ez a ma is érvényben levő tanterv a növendékeket az önálló kutatásra is rávezeti; azonban a magyarnyelvi részben máris némi módosulást szenvedett. A magyarnyelvi oktatást t. i. azáltai, hogy óraszámát 15-ről 23-ra emelték s rendes szemináriumi munkálkodást vezettek be, szintén teljesen tudományos színvonalra emelték.

Ezzel a mindkét szakon beállott jelentékeny óraszaporítással el is jutottak a növendékek teljesítőképességük legszélső határáig s újra aktuális lett a szakcsoportok kettéválasztásának kérdése, mely a tanári testületet már közel két évtizede foglalkoztatta. Öröndetes tény, hogy a tanterv ilyen értelemben való átdolgozására az intézet — és a Pedagógium — tanári testülete engedélyt nyervén³ azt 1911 december havában már el is készítette. Ezen tervnek a közeljövőben várható jóváhagyása teljesen ki fogja domborítani az intézet főiskolai jellegét, melyet már felsőbb helyen is elismertek s melyhez úgyszólván már csak a hivatalos deklaráció hiányzik.

Ezt a főiskolai jelleget ma is kifejezésre juttatja az intézettel szerves összefüggésben álló „tanítónőképző-intézeti tanárnői tanfolyam“.

¹ 325/1899. sz. eln. rend.

² 496/1901. sz. eln. rend.

³ 139,799/1911. sz. min. rend.

Ennek kezdeményezése is Trefort nevéhez fűződik. Ő ugyanis 1878-ban (28,903. sz. a. kelt rendeletével) a tanári testület véleményének meghallgatása után megnyitotta a „felsőbb tanítónőképezdét“, hogy a tanítónőképezdéknek és a felsőbb leányiskoláknak tanítónőket és igazgatónőket képeztesse. A polgári képző növendékei oklevelük megszerzése után a rendelet értelmében még egy-két évig az intézetben maradnak és itt teljesen gyakorlati továbbképzésben részesülnek. (Irodai foglalkozások, hospitálások, tanítási gyakorlatok útján.) A tanári testület ismételt felterjesztésben kéri ugyan, hogy a szakismeretek mélyítése céljából a jelöltek elméleti oktatásban is részesüljenek, mely ne az egész szakcsoportra, hanem annak csak egy-egy körére terjedjen ki, a miniszter azonban félve „a szakrendszer túlajtásaitól“ a tanári testület javaslatát el nem fogadja s a jelölteket a tanári testület munkaprogrammja alapján magánszorgalom útján való ismeretszerzésre utalja. Szinte csodálatos, hogy e félintézkedés dacára is akadtak tanulni vágyó fiatal lányok, kik az ilyen autodidaktikus képzés alkalmát is felhasználni törekedtek . . . Barkáts Mária, Dercsényi Julia, Tocsek Helén és mások, ezen korszak kitűnő jelöltjei. A tisztán gyakorlati munkásság céltalansága azonban később mindinkább kiderülván, a tanfolyam szünetelt is a 97—98-as években, hogy 1899-ben,¹ mint az *elemi képzők tanárnői tanfolyama* új életre ébredjen s betetőzze az intézet munkásságát. Végleges szervezetét a tanfolyam 1906-ban Apponyi Albert minisztertől nyerte,² ki később azt is megengedte, hogy a tanfolyam az ő nevéől neveztesse el.

Azonban nemcsak a tantervekben, az intézet szervezetében és kormányzásában is történtek olyan mélyreható változások, melyek az intézet tekintélyének és színvonalának emelésére szolgáltak. Kezdetben az intézet épp úgy, mint az elemi képzők, a tanfelügyelők elnöksége mellett működő igazgatótanács felügyelete alatt állottak. Iratait is az intézet a tanfelügyelő közvetítésével kapta és küldte legfelsőbb hatóságának. Bár ez a közvetítő fórum a legjobb indulattal intézte is az intézet ügyeit, mégis akadályozta szabadabb mozgásában, s nyilvánvaló lett, hogy az intézet magasabb fejlődési fokra jutván, kinőtt e rendszerből. Az intézet színvonalának emelésére törekvő Wlassics miniszter 1898. évi 4745. sz. rendeletével ki is vette az intézetet a tanfelügyelő hatásköre alól s ezzel intézetünket — és a Pedagógiumot — kiemelte a népoktatási intézetek

¹ 2564. eln. sz. a. kelt rend.

² 76,629. sz. a. kelt rend.

sorából. Gondnokot nevezett ki az intézet összes ügyeinek vezetésére, a központi ügyvezetést pedig a minisztérium elnöki osztályának tartotta fenn.

Még nagyobb függetlenségre juttatta az intézetet gróf Apponyi Albert miniszter, ki 1906-ban (70,512. sz. a. rendelettel) kiadta az intézet végleges szervezeti szabályzatát. Ez a rendelet megszünteti a gondnoki intézményt és az intézetet a minisztérium illetékes ügyosztálya alá rendeli. Ezen teljes függetlenítés és a szervezet egyéb intézkedései folytán nyert az intézet főiskolai jelleget, melyre különben tanulmányi színvonalának emelkedése is jogosulttá tette.

Az intézet fejlődésének és emelkedésének az irattárakból kiböngészhető eme száraz hivatalos adatai mögött lelki szemeinkkel ott kell látnunk azokat az egyéniségeket, kik e holt betűkbe életet varázsoltak; kik az intézet anyagi és erkölcsi haladását biztosították, kik az intézetért végzett értékes munkájukkal azt mai színvonaláig juttatták s tanításukkal és életük nemes példájával a tanulóknak olyan értékeket ébresztettek, melyek a magyar nőnevelés javára nemesen és dúsan kamatoztak Sokan voltak. Némelyek munkája mélyrehatóbb volt, másoké kevesebb, töredékesebb; de összességükben segítették megszerezni intézetünknek azt a becsülést, elismerést, tekintélyt, melyet az intézet mindenki részéről mindenkor élvezett s mely a nemzeti kultúra javára végzett munka hatásának legfőbb biztosítója. Sokan voltak és sokan vannak, nem fogom felsorolhatni mindeniket, de mikor reájuk gondolunk, megtelik a szívünk irántuk hálával, szeretettel . . .

A legnagyobbakat ki kell emelnünk név szerint mégis. Hisz Eötvös szellemének szuggesztív hatása intézetünkben meg nem gyöngülhet soha, s az alapító Trefort emlékezete is szent lesz előttünk mindenkor. És ők nemcsak személyükben, utódaik és munkatársaikkal is hatottak intézetünkre. E munkatársak közül Gönczy Pál Zirzen Jankának is tanító mestere volt, ki az ő pedagógiai tudását jórészt a Gönczyvel való gyakori érintkezésnek, olvasmányaira vonatkozó okos tanácsainak és gyakorlati útmutatásainak köszönhetette. Szathmáry Károly és az idősebb Szász Károly s az igazgatótanács tagjai közül Ballagi Mór és Vécsey Tamás, Hanzély János, Galgóczy Károly, továbbá Békey Imre és Verédy Károly tanfelügyelők, a kik — Galgóczy kivételével — már elmentek, s a későbbi kormányzók, Csáky, Wlassics, Berzeviczy és Apponyi, államtitkáraik Zsilinszky és Molnár Viktor, mind-mind igazi hazafiságból szerették intézetünket, s annak törekvéseit mindenben támogatták.

Legfőbb vezetőségének mindenkori jóindulatán kívül nagy szeren-

cséje volt azonban intézetünknek, hogy élére Eötvös kezdettől fogva Zirzen Jankát szemelte ki, kinek erős egyénisége biztosította az intézet egységes irányban való fejlődését a kezdet nehézségei és a kísérletezés küzdelmes éveit között is. Az első évek óraadó tanárait is harmonikus együttműködésre tudta serkenteni, 1877-től kezdve pedig, mikor az intézet állandó tanártestületet nyert, összeforrt a tanári testülettel szívbelenlélekben s a testület tagjaival példaszerű összhangban vezette az intézet ügyeit. Az intézet tanári testületében ez időtől kezdve hagyományos a jó közszellem, kartársi szeretet, megértés, összetartás. Az a széthúzás, félreértés, áskálódás, melyekről más testületekben annyiszor hallani panaszt, ismeretlen volt a mi intézetünkben mindenkor, ismeretlen ma is.

Zirzen Janka egyszerű, okos, nőies lényre nagy hatással volt tanártársaira és tanítványaira egyaránt. Ő kötelességtudásával példát adott, szeretetével lelkesített, alkotóerejével a nőnevelés legszebb eszméit valóra váltotta. Nemcsak az intézet, minden magyar tanítónő és minden magyar asszony hálával gondolhat rá. Ő jótállt értünk, mikor munkánk értékében még senki sem bízott; értékes munkájának a kezdet nehézségei között is fényes eredménye nyitotta meg előttünk az utat. Nemcsak nekünk világított, az ő egyéniségének fénye reánk sugározván, reánk irányította azok jóakaró tekintetét, kik a női munka megbecsülésével annak értékesítéséről is gondoskodni tudtak.

Zirzen Janka tanártársait és növendékeit nemcsak az intézet dicsőségére kifejtett együttes munkára tudta ösztönözni, hanem komoly társadalmi feladatok teljesítésére is; azért munkásságuk hatása az intézet falain túl is messze kiterjedt. Az ő tanári testülete Péterfy Sándor, Komáromy Lajos, Sebestyén Gyula, Rybár István, Bartoniek Géza, Harrer Paula, Hoffmann Jolán, Boldizsár Piroska, Oherolly János és Hollós Károly, később Csemez József és Groó Vilmos, vele és érte a kötelességen túl is sokat dolgozott. Nemcsak a sok szervezet- és tantervjavaslatot értem, hanem amit közösen a tanítói intézményekért tettek. Ha Zirzen Jankát ünnepelték — mint 1879-ben igazgatóságának tizedik évfordulóján — nem neki, hanem ezen intézményeknek adtak ajándékot. Tanítványai ekkor gyűjtöttek 2000 korona „Zirzen-alapítvány“-t az Eötvös-alapra, a tanári testület pedig ekkor alapította az ő tiszteletére a „Nemzeti Nőnevelés“ című folyóiratot, hogy összekötő kapcsolatot teremtsen az intézet és tanítványai s mindazok között, kik a nőnevelés ügyét nemzeti szellemben szolgálják. Nemcsak jelentékeny pénzáldozatot hoznak ezért, hanem éveken át ingyen dolgoznak bele s ingyen szerkesztik. Magyarország koronás királya, ki intézetünket 1877-ben legmagasabb

látogatásával tüntette ki, a koronás arany érdemkeresztet ekkor adja Zirzen Jankának, melyet ő előtte nő alig viselhetett.

A megbecsülésnek ezen jelei csak fokozottabb munkásságra ösztönzik. Míg intézetünkben a nőnevelési intézmények egész sorát szervezi, tanítványaival és jóbarátaival megalapítja a tanítónők M. D. E.-tét és ebben a tanítónők otthonát. S mikor igazgatóságának 20. évfordulóján, 1879 november 19-én megint megállítja őt egy percre az őt körülvevő szeretet, hogy tiszteletüknek nyilvános önnepélyen is kifejezést adjanak: megint csak egy olyan intézményt ajándékoznak meg nevében, amelyről tudják, hogy a szívéhez nőtt, 8000 koronás alapítványt létesítve a M. D. E. Tanítónők otthonában. A megsokasodott tanítványok serege, a testület és számos egyesület, meg a magyar társadalom sok-sok kitünősége veszi őt körül e napon. Még ma is fülembe cseng id. Szász Károlynak, a későbbi ref. püspöknek szép szava, melyben Zirzen Jankának a szülők és a társadalom nevében megköszöni, hogy a felsőbb leányiskolában gondjaira bízott leánykákból művelt, munkás, magyar nőket nevelt. Felettes hatósága részéről is a legnagyobb tisztelet volt osztályrésze s tekintélye oly nagy volt, hogy nemcsak nevelőintézetünkbe választhatta meg maga a tantestület tagjait, hanem más intézetekbe való kinevezéseknél is mindig megkérdezték véleményét. Ritka emberismeretével és ügyszeretetével mindenkor ki tudta választani tanítványai közül a szóbanlevő állásra a legodaillóbb egyéneket.

Az 1896-ban mindenki által fájlat nyugalombavonulása is éppen azért nem jelentett rázkódtatást vagy hanyatlást intézetünkben, mert utódjául az ő ajánlatára legkiválóbb tanítványai egyikét, Lázárné Kasztner Jankát nevezte ki Wlassics, az akkori kultuszminister.

Lázárné igazgatása a már megerősödött intézetre újabb fényes korszakot derített, mely korszakban az intézet tanári testülete is megújodott. A kidőlt vagy csak kifáradt régi munkásokat a mai kitünő gárda váltotta fel. Nem kell őket név szerint neveznem, tanári és tudományos munkásságukból úgyis ismerik őket intézetünk velünk ünneplő barátai. Erre a tudományosságban és ügyszeretetben egyaránt kiváló tanári testületre támaszkodva, bámulatos akaraterővel, ambícióval és munkabírással vezette, fejlesztette Lázárné tovább, feljebb intézetünket. Az internátus vezetésében és az irodai teendők végzésében hűséges munkatársai voltak Pogány Iduna és Bock Ida, kik baráti megértéssel támogatták nehéz feladatában. Jórészen Lázárné megalkuvást nem ismerő energiáját ismerte el a kormány akkor, midőn intézetünket fennállása 25. évfordulóján kivette a népoktatási intézetek sorából. Király Ő Felsége

is ekkor tünteti ki az intézetet, kegyesen megengedve, hogy jövőben az intézetet tragikus véget ért nagy királynénk nevéől nevezzék el. Lázárnénak pedig kevéssel utóbb érdemeinek elismerésül a koronás érdemkeresztet adományozza. Igaz örömmel ült ez alkalommal ünnepet az Erzsébet Nőiskola tanári testülete és növendékserege, mert csak ők tudták igazán, hogy milyen nagy, pihenést nem ismerő fáradsággal vívta ki Lázárné az intézet külső és belső rendjét. Az érdekes tanulmányutak szervezését is ő kezdette meg az intézetnél. A dalmáciai és a spanyol partokig tett gyönyörű utak értékes szellemi kincsekkel gazdagították a növendékeket, kik azóta évről évre részesülnek a jól szervezett kirándulások örömeiben és tanulságaiban. Nem csoda, ha Lázárné nyugalombavonulását mindenki szívből sajnálta és mindenki szívből örült, hogy király Ő Felsége ez alkalommal igen magas kitüntetésben részesítette, az Erzsébet-rend középkeresztjével ajándékozván meg őt.

Midőn intézetünk e fényes korszakáról emlékezem meg, meg kell egy pillanatra állnom, hogy az Erzsébet Nőiskola egykori gondnokának és vizsgálóbizottsági elnökének, dr. Pauer Imrének érdemeire rávilágítsak. Nem tartott soká, alig nyolc évig intézetünknel Pauer hivatalos munkássága, de ez idő alatt nagy tekintélyével és jóakaratával sikeresen támogatta az intézet minden törekvését; biztosította a tanári testület szabadabb mozgását és keresztülvitte, hogy az igazgató a VI. fizetési osztályba, a tanári testületnek pedig minden tagja a VII. fizetési osztályba kerüljön. Bár távozása az intézet nagyobb függetlenségét jelentette, a tanári testület sajnálattal vett tőle búcsút s köszönettel emlékezik munkásságára.

S ha már a hálanyilvánításoknál vagyok, említsem meg az intézet azon jóbarátainak nevét is, kik az intézet munkásságát a képesítő vizsgálatokon ismerték meg és méltányolták: Paszlavszky József, Berecz Antal, Hampel József, Fröhlich Izidor, Erődi Béla, Pasteiner Gyula s a vizsgálóbizottság mai elnöke, dr. Szinnyey József jó véleményükkel sokban járultak hozzá intézetünk tekintélyének emeléséhez.

Azonban nem hozzájuk kell fordulnunk s nem is az intézetben kell körülnéznünk, ha intézetünk munkásságának igazi értékére rámutatni akarunk. Szerte kell hordozni tekintetünket a hazában; kicsiny és nagy városokban ott látjuk a polgári iskolákban az intézetben képzett tanítónők seregét. Az állami tanítónőképzők igazgatói mind, a felsőbb leányiskolák internátusvezetői és tanítónői nagyrészből Zirzen-tanítványok, vagy Erzsébet Nőiskola-i növendékek.¹ Zirzen Janka még anyai szere-

¹ Köztük olyan kitűnőségek, mint Wollmann Elena, Geöcze Sarolta, Karsay Jolán, Pálmay Lenke, Odor Emilia, Marsits Rozina, Nemessányi Adél, Binder Laura és mások.

tettel gyűjtögette róluk az elismerő iratokat, ma már győzni sem lehetne a gyűjtést, oly nagy és általános az elismerés, melyben az intézetből kikerült magyar tanítónők részesülnek. Ez az intézet legnagyobb dicsősége, legnagyobb büszkesége. Ez az a nagy szolgálat, melyet nemzetünk nőnevelésügyének intézetünk negyven év alatt azzal tett: hogy megtanította a kebeléből kikerült növendéket nevelni és tanítani s megtanította őket eszményekért lelkesedni.¹

Mert általánosan elismert tény, hogy az Erzsébet Nőiskolából kikerült tanítónők éppen azzal szárnyalják túl — még középiskolai oklevéllel bíró — társnőiket is, hogy tudnak nevelni és tanítani. Sajnos, kinevezések alkalmával a felsőbb leányiskoláknál, az egyetemet végzett tanárnőkkel szemben — noha a megfelelő tudományos képzettséggel is bírnak — ma már kissé háttérbe szorulnak. Nemcsak egyéni veszteség ez; nőnevelő-intézeteink is elvesztik ezzel azt a pótolhatatlan értéket, melyet azokba eddig a nevelőtanítás gondolatától áthatott Erzsébet Nőiskolai növendékek vittek be.

Erős a hitem, hogy intézetünk mostani bölcs vezetősége és áldozatoktól az intézet érdekében vissza nem rettenő, nagylelkű felettes hatósága, elsősorban a tanítóképzők újjáteremtője, dr. Neményi Imre, keresni fogják és meg fogják találni a módot arra, hogy intézetünk megtarthassa elsőségét úgy az összes nőnevelőintézetek között, mint a tanítónők-képzés terén. A reformatori szellemű Jankovich Béla kultuszminiszter és Benedek Sándor államtitkár, megismerve az intézet jelentőségét, bizonyára épp úgy kitüntetik majd jóindulatukkal, mint kitünő elődeik, s megadják az intézetnek a továbbfejlődés összes tényezőit. Az intézet mai színvonala felszerelésénél, tantervénél és tanárai képzettségénél fogva olyan, hogy teljes és rendszeres főiskolai képzettséggel — és női egyéniségük kiművelésével — bocsátja ki a tanítványokat. Ha e főiskolai jellegét hivatalosan is kimondják, semmi akadályja sem lesz annak, hogy az intézet tanítványai a felsőbb leányiskolákban tovább is taníthassanak.

A fejlődésnek különben sokféle útja van s bármelyikre lép is az Erzsébet Nőiskola, szép multjában gyökerező nagy életerejéhez képest, bizonytalansággal, kitérővel és sikerrel fog útjában előhaladni. Igen erős biztosítékunk van erre a kiváló tanári testületben és az intézet jelenlegi igazgatójában, Berta Ilonában. Ő mesterétől, Zirzen Jankától

¹ Az intézet negyven év alatt 2407 polg. iskolai tanítónőnek adott oklevelet, ezek közül az intézet növendéke volt 1532, magánúton készült 954. A polgári tanítónők-képzővel kapcsolatos felsőbb leányiskolában 1887—1913-ig 3808 növendék nyert kiművelést.

örökölt nemes idealizmussal és lobogó akaraterővel törekszik az intézet továbbfejlesztésére. Ő jelenti az intézet jövőjében az európai műveltség-től megihletett magyar nemzeti kultúrát; ő jelenti az eszményi nő nevelésére vonatkozó tradíciók fenntartását. Intézetünk és a magyar nőnevelésügy fejlődése érdekében kívánjunk munkásságára és az egész kettős tanári testület munkásságára sikert, kívánjuk munkájukra a magyarok Istenének áldását.

Budapest.

SEBESTYÉNNÉ STETINA ILONA.

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ SZOBRA ELŐTT.

Örökre ég a láng szívünkben,
A hála és a tisztelet;
Áldjuk ma és mindenkor áldjuk,
Dicső királyné, nevedet.
Azt a nevet, mely halhatatlan,
Mely fényes, mint a bérci hó,
S melyet hazánk történetébe
Aranybetűkkel írt Klió.

S e név alá jegyezte nekünk,
Hogy egyedül Benned bízánk,
Mikor nehéz rabláncra fűze
Betegen sínylett szép hazánk.
Te őrizéd a beteg álmát
S ápolád lelkén a reményt,
Hogy börtönét még nyílni látja,
Sötét után lát újra fényt.

Te voltál a Noé galambja,
Mikor még pusztá volt a táj,
Te hoztad meg az olajágot,
Tudád, e nemzetnek mi fáj. —
És megtanultál nyelvén szólni,
Hogy ne lehessen semmi gát,
Hogy annál jobban megérthessed
E nemzet égő bánatát.

S mintha magyar dal zengett volna
Lágyan ringó bölcsőd felett,
Írántunk érzett nagy szerelmed
Magyarrá tette szívedet.
S ajkad bűvös varázsszavára
Meggzúnt az átok és viszály
S szívet hódító szózatára
Kibékült nemzet és király!

S egygé forrott, mint hajdanában,
Mikor még Árpád vére élt,
Mikor még a király s a nemzet
Együtt tűzött ki büszke célt.
Egy lett! — A béke műhelyében
Te voltál a forrasztó láng! —
S az egyességnak erejében
Ím újra felvirult hazánk!

S azóta búban, fájdalomban
Egymással érze kebelünk;
Sohse felejtjük azt a könnyet,
Melyet Te sírtál mivelünk.
Mi is éreztük lelked kínját,
Sírunk a multon egyre még,
Mely összezúzta anyaszíved,
Miénk is volt a veszteség!

Bármerre jártál, hő imával
Kísért minden magyar híved,
Amíg egy gyilkos tördőféstől
Dobogni megszűnt tört szived.
És mondhatatlan bánatunk most
Oly nagy, mint volt szeretetünk!
Szíved tán újra feldobogna,
Ha láthatnád, mint szeretünk!

De hisz Te látsz! Magad voltál az,
Ki nevedet megszenteléd, —
És ím mi fel zászlónkra tűzzük,
Mint nő-erények szép jelét.
S büszkén valljuk, Te megdicsőült,
— Bár lobogónk nem látható —
Hogy becsben tartjuk, fenn hordjuk,
S törekvésünk a szent, a jó!

Ha riadó a harcost hívja,
Zászló alá fölesküszik,
S elszántan ront a harcviharba,
Amerre a zászlót viszik;
A zászló leng s büszke vivője
Nem fél sebet, nem fél halált,
S még akkor is fenn lobogtatja,
Ha a golyó szíven talált!

Hanyatló karja végerővel
A szent lobogót tartja még,
Nem ejti most se még a porba,
Megóvj a szennytól szent nevét!
És ajka ím végsőt lehelve,
Elhalva is ezt rendeli:
„Bajtárs, a zászlót fenn lobogtasd!”
S áldásával megszenteli.

Nem küld a sors csatába minket,
Mi békezászlót lengetünk,
De mégis, mint az elszánt hősök,
E zászló alá esküszünk!
Megesküszünk, hogy egyetértve
Törekszünk nemes célra fel,
Hogy zászlónk mindenszennytól óvjuk
És hűtlenül nem hagyjuk el!

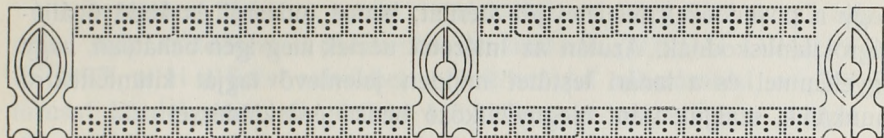
Megesküszünk, hogy, bárha szívünk
Sok fájó sebtől vérzenék,
Szentül megóvjuk eszményünket
A jó s igaznak szellemét!
Hogy tündökölve, tiszta fényben
Adhassuk a jövőnek át,
Mely a jelentől várja majdan
Egy újabb nemzedék javát.

Amint mi vetünk tiszta magvat,
Olyan lesz majd az aratás,
Óh értsük jól meg mindahányan,
Mily nagy, mily szent e, hivatás!
S gondolni rá, hogy meg ne szünjünk,
Lobogjon büszkén fenn a jel,
Az visz bennünket diadalra,
Mert az eszmének győzni kell!

És most ez eszme oltárára
Ím koszorúmat leteszem,
Amely oltáron a mi hálánk,
Örök világosság leszen.
Erőt ad a tudat szívünknek,
Hogy mindig él a szeretet, —
Áldjuk ma és mindenkor áldjuk,
Dicső királyné, nevedet!

Tordai Grail Erzsébet.

AZ ISKOLAI ÉV TÖRTÉNETÉNEK ÖSSZEFOGLALÁSA

Intézetünk életében örvendetes kimagasló eseményként emlékezünk meg arról a mindnyájunkra felemelőleg ható érdeklődésről, melyet a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi magy. kir. Minisztérium részéről ez iskolai évben tapasztalni szerencsénk volt.

JANKOVICH BÉLA dr. a miniszter úr Önagyméltóságának személyes magas látogatását nélkülöznünk kellett ugyan, de közvetve többször képviseltette magát intézetünkben.

Jubileumi ünnepünkön, mint már említettük, NEMÉNYI IMRE dr. miniszteri tanácsos úr képviselte Önagyméltóságát.

1914 március hó 8-án, a felsőbb leányiskola egyik délelőtti hangversenyén dr. KLEBELSBERG KUNÓ gr. államtitkár urat tisztelhattuk körünkben, a ki nagy figyelemmel hallgatta meg növendékeink zongorajátékát, ének- és szavalati előadásait és megelégedését fejezte ki a fölött, hogy a zene- és szavalási darabok előkelő színvonalon állanak, növendékeink egyszerű, természetes, önálló fellépést tanusítanak és tanárnőink szép, komoly munkát végeznek.

1914 március hó 22-én ILOSVAY LAJOS dr. államtitkár úr tün-tette ki intézetünket megjelenésével. Meghallgatta a felsőbb leányiskola IV—VI. osztályainak hangversenyét és a tanári testület vezetésével megtekintette intézetünket. Közben meleg elismeréssel nyilatkozott a tanári testület munkásságáról és intézetünk főiskolai jellegéről.

1914 június 24-én dr. KLEBELSBERG KUNÓ gróf államtitkár úr NEMÉNYI IMRE dr. min. tan. úr társaságában ismét szerencséltette intézetünket. A felsőbb leányiskola VI. oszt. növendékeinek vizsgáját hallgatták meg a magyar irodalomból és a magyar nemzet történetéből és őszinte elismerésüknek adtak kifejezést a hallottak felett, kiemelvén,

hogy a növendékek feleletei jól átértett, biztos tudásról és kellő önállóságról tanuskodnak. Azután az intézetet nézték meg igen behatóan, nagy figyelemmel és a tanári testület minden jelenlevő tagját kitüntették a munkájuk, szakjuk iránt megnyilatkozó benső érdeklődéssel.

Fogadják mindezt az Erzsébet Nőiskola vezetőségének és tanári testületének mélyen átértett hálás köszönetnyilvánítását.

Intézetünk szervezetét, belső életét átalakító rendelkezés ez iskolai évben nem történt. Sajnálattal tapasztalta a tanári kar, hogy a polg. isk. tanítónőképző intézet 1911-ben átdolgozott tanterve mindezideig nem hagyatott jóvá és hogy a 46.114/1913 április hó 8-án kelt magas miniszteri rendelettel megindított tankönyvírás ügye is, — valószínűleg a szűkös pénzügyi helyzet következtében, megakadt fejlődésében. Tanáraink mind a mellett szorgalmasan dolgoznak tankönyveiken. Ez iskolai év végén megjelent: dr. PRINZ GYULA, Magyarország földrajza, a magyar föld és életjelenségeinek oknyomozó leírása és kéziratban készen van: dr. HORGER ANTAL nyelvészeti kézikönyve.

A Képzőművészeti Főiskola 17 növendéke a 20.062/1914 február hó 18-án kelt magas miniszteri rendelet értelmében ez iskolai évben is intézetünkben nyert a kézimunkából gyakorlati kiképzést, és a képesítő vizsgálaton szép eredménnyel tanított. A polgári és felsőbb leányiskolai, valamint a tanítónőképző-intézeti női kézimunka tanítónők képesítéséről szóló szabályzat, a mely a jövő iskolai évben remélhetőleg életbelép, végleg tisztázza és eldönti majd a kézimunka képesítés most még sok tekintetben zavaros ügyét.

E helyen, intézetünk történetének keretében, emlékezem meg iskolai ünnepeinkről, mert úgy érzem, hogy ezek magas színvonaluknál fogva, nagyban hozzájárulnak ez iskolai év egységes kialakulásához.

Az évnyitó összeövetelnek ünnepi színezetet adott az igazgató beszéde, melyben az intézet életnyilvánulásaiból vezette le az áll. ERZSÉBET NŐISKOLÁ-nak, mint egységes nevelő intézménynek *szellemét*, és példákkal világította meg a növendékek előtt, hogy mit jelent az intézet szellemében való magaviselet és élet.

Október 22-én EÖTVÖS JÓZSEF báró emlékének áldoztak növendékeink. Örömmel emelem ki VIDONYI ANNA III. A) oszt. növendékének szép dolgozatát, a melyben Eötvös József bárónak nagy ellentétekből a küzdelem útján kialakult összhangzó lelki világát ismertette mély gondolatok keretében. Jubileumi ünnepünkről más helyen szólunk.

December 18-án az összes növendékek mintegy karácsonyi ajándékkul szép előadással kedveskedtek tanáraiknak. TORDAI GRAIL ERZSÉBET, a ki a fiatal szívekhez oly közel jut alkotásaival, a „Tél és tavasz” küzdelmében allegorikus színjátékot írt számukra, a melyet a növendékek igen szép előadásban elevenítettek meg.

Március 15-én hazafias ünnepet rendeztek a növendékek, amelyen SZONTAGH KATALIN a polg. isk. tanítónőképző egyik lelkes növendéke érdekes és eredeti dolgozat keretében ismertette e nap jelentőségét. A magyar nőnek honszerelmét és önfeláldozó lelkét mutatta meg a márciusi idők szellemében.

Május 18-án külön békeünnepet nem tartottunk, de részt vettünk a Vízcsöpp-társaság békeünnepén, amelyen SEBESTYÉNNÉ STETINA ILONA, intézetünk volt tanára, a gyermekneveléssel kapcsolatban a békéről értekezett, amely leányainkra mély benyomást tett.

Záróünnepünk június hó 21-én, a Te Deum után folyt le. Az igazgató ez alkalommal az ERZSÉBET NŐISKOLA és ezzel kapcsolatban minden egyes magyar nő, magyar leány *nemzeti értékéről* szólt. Tordai GRAIL ERZSÉBET pedig újabb bájos alkotással gazdagította intézetünket. Azt a gondolatot valósította meg, hogy a jelenben búcsúzó VI. oszt. leánysereg adózzék a multnak, tegyen a haza oltárára a történelemben szereplő jeles magyar nők emlékére, azok hivatásának jellemzése közben — egy-egy nefelejtsbokréját. A záróünnepnek kedves eseménye volt MURAKEÖZY ETELKA a felsőbb leányiskola III. oszt. kiváló növendékének kitüntetése, aki a BERECS-féle felsőbb leányiskolai alapítvány kamataiból 44 korona jutalomdíjat kapott. Az igazgató, amikor a leánykának a jutalmat átadta, kiemelte, hogy a tanári kar választása nem csupán azért esett Murakeözy Etelkára, mert osztályának egyik legkiválóbb növendéke, hanem különösen azért, mert társainak készszolgálatú, hűséges jó barátja, akinek mindig van ideje arra, hogy a gyengébb tanulókat támogassa és segítse.

A KÁROLYI LÁSZLÓ gróf-féle jutalmazási összeg kamatából az V. oszt. két derék tanulója részesült kitüntetésben. YULL ERIKA, Eötvös József báró: A falu jegyzője című regényét, TÓTH MARIETTA pedig Riedl Frigyes: Arany János életrajza című művét kapta meg.

Ez iskolai ünnepeken kívül növendékeink testi és lelki életének épségben tartására, tudásuk és műveltségük gyarapítására nagy hatással vannak a kirándulások, továbbá a felolvasások, színházi előadások, hangversenyek látogatása stb. A tanári testületek fáradságot nem ismerő

buzgalmat fejtettek ki a kirándulások rendezésében, a növendékek vezetésében és a nagyméltóságú magy. kir. minisztérium áldozatkész-séggel támogatott bennünket e téren is.

A polg. isk. tanítónőképzőben a kirándulások mindinkább tervszerűen illeszkednek bele növendékeink tanulmányi rendjébe és a tanítás kiegészítésére, szemléleti értékének fokozására szolgálnak.

Az iskolai év a III. A) és B) osztály növendékeinek nagyobb kirándulásával vette kezdetét.

A III.A) oszt. növendékei dr. BERE CZ SÁNDOR, dr. TOLNAI VILMOS tanárok és HEINBACH EMILIA intézeti nevelőnő kíséretében szeptember hó 1—7-éig a következő helyeket tekintették meg: Vajdahunyad (város, vár, áll. vasgyár), Nagyszeben (evangélikus templom, városház, levél- és fegyvertár, a múzeum különböző osztályai), Vízakna, Brassó (nevezetesebb épületei: Feketetemplom), Cenk, Tusnád-fürdő, Apor-bánya, Régi Országút, Szent Anna-tó, Stefánia-fürdő, Kolozsvár (Mátyás-szobor, Szt. Mihály-templom, Egyetemi könyvtár).

A III. B) oszt. növendékei ugyanebben az időben a következő vidékeket utazták be CSEMEZ JÓZSEF, dr. VÁSONY LAJOS tanárok és KRIZSÓ ANNA intézeti nevelőnő kíséretében: Fülek—Losonc, Katalin-Huta (üveggyár), Csíz-fürdő, Ózd (vasgyár), Sztracenói völgy, Dobsinai jégbarlang, Poprád-Felka (Kárpáti múzeum, borsó- zabhántoló gyár, táplisz- és konfettikészítés), Új-, Ó- és Alsó-Tátrafüred, Barlangliget, Tátralomnic, Szepes-Béla (cseppkőbarlang), Csorbai-tó, Poprádi-tó, Fátyolvízesés, Ruttká, Körmöcbánya, Losonc, Budapest.

Ezenkívül a növendékek tanulmányaiknak megfelelőleg a következő kirándulásokat tették, illetve nevezetességeket nézték meg.

A nyelv- és történettudományi szakcsoport növendékei:

a) Földrajz és geológiai szempontból: Gellérthegy (ismételten), Margitsziget, Hűvösvölgy, Hármashatárhegy, Pomáz (ismételten), Érd, Batta, Velencei tó, Kogutowitz földrajzi intézet és földtani intézet.

b) Történelmi és esztetikai szempontból:

Ráth-Múzeum, Országház, Szépművészeti Múzeum, Nemzeti Múzeum, Királyi vár, Múcsarnok, Petőfi-ház, Néprajzi Múzeum, Ernst-Múzeum (Munkácsy kiállítás), Esztergom.

A mennyiség- és természettudományi szakcsoport növendékei:

a) Biológiai és botanikai szempontból:

Állatkert (ismételten), Margitsziget, Hűvösvölgy, Zúgliget, Aquincum, Baromfikiállítás, Kertészeti tanintézet, Nemzeti Múzeum.

b) Technológiai szempontból:

Kőbányai serfőző, Pest-Rákosi telepen: Téglagyár és kőszénbánya, Ujpesti pamutfonó- és szövőgyár, Hüttl Tivadar üveg- és porcellángyár, Leipziger szeszgyár, Technológiai Múzeum, Schmidt V. cukorkagyár, Központi tejcsarnok, Iparművészeti Múzeum, Budafok (gyufagyár, szeszgyár és Törley-féle pezsgőgyár).

Ezenkívül mindkét szakcsoport növendékei általános műveltségének gyarapítása és ízlésük nemesítése szempontjából a következő tudományos előadásokon, hangversenyeken, színielőadásokon, kiállításokon stb. vettek részt tanáraik és nevelőik vezetésével:

A pedagógiai társaság ülésein és gyermektanulmányi társaság ülésein; a Kisfaludy-társaság Eötvös-ünnepén és egyéb ülésein; a Néprajzi társaság ülésén; Kiss József emlékünnepe; dr. Lázár Béla: Fadrusz és a monumentális szobrászat című előadásán; Bartók: a román népzeneről c. előadásán; dr. Farkas Géza sorozatos előadásán: A táplálkozás reformja az élettan világításában; az Akadémia nagygyűlésén; Ortvy Tivadar: emlékbeszéd Hampel J.-ről; Stern William két előadásán: a) az emlékezésről, b) a gyermek intelligenciája; Varga György: a földrajztanításról; Tuzson: az Alföld flórája; Sárossy Bella: Angolországról és Hevesi előadásán a mérnök- és építészegyletben, továbbá valamennyi szimfonikus hangversenyen, Antalffy-Zsiross orgonahangversenyén és néhány filharmonikus hangversenyen. Ezenkívül a növendékek jelen voltak a Mária Dorothea Egyesület közgyűlésén, az egyetemi ifjúság márciusi ünnepén, a Shakespeare-matinékon, a Szigligeti-díszelőadásokon, a Kálvin-kör Bethlen-ünnepén és más vallásos estéken. Uránia színház: a) Anyaföld, és b) A virágok belső élete c. darabjain. Szőnyegkiállításon, lakásegészségügyi kiállításon (Technológiai múzeum) és a Tavaszi vásáron. Kézimunka-kiállításon stb., stb.

5238/1913. sz. miniszteri rendelet értelmében dr. Dóczi Imre egészségi szakfelügyelő 1914 március 30-án az alkoholizmus ellen igen értékes és tanulságos előadást tartott növendékeinknek.

A felsőbb leányiskolai nevelőintézet tanári testülete is tervszerűen dolgozott azon, hogy növendékeink nekik megfelelő kirándulásokat tegyenek, a főváros nevezetesebb intézményeit megismerjék, ifjúsági színielőadásokon, hangversenyeken részt vegyenek stb.

Növendékeink a következő *tanulmányi kirándulásokon, illetve felolvasásokon, előadásokon* vettek részt:

Shakespeare matinék, Kisfaludy-Társaság ülései, az Akadémia nagygyűlése, dr. Stern William két előadása, néhány francia nyelvű előadás;

az egyetemi ifjúság márciusi ünnepe, a Vízcsöpp-Társaság békeünnepe; Pósa Lajos 40 éves írói jubileuma, Pákh Albert hamvainak új koporsóba való helyezése a Kerepesi-felhalotti temetőben stb.

Múzeumok, kiállítások:

Szépművészeti, Néprajzi, Nemzeti, Mezőgazdasági Múzeum, Petőfi-ház, Feszty-körkép, Ernst Múzeum Munkácsy-kiállítás, Iparművészeti Múzeum szőnyeg-kiállítása, baba- és gyermekrajzkiállítása; Technológiai Múzeum lakásegészségügyi kiállítása; Kertészeti szakiskola, kertészeti kiállítás, Állatkert, Aquincum stb.

Színházak, hangversenyek:

Nemzeti Színház: Viola, Fenn az ernyő, nincsen kas, Liliomfi, II. Rákóczi Ferencz fogsága; Opera: Hunyadi László; Népopera: Parsifal; Magyar Színház: A kék madár; Vígyszínház: Mérőföldkövek; Uránia: Az anyaföld, A virágok belső élete, Az országút; Omnia: M. D. E. díszelőadása. A Szimfónikus Zeneker ifjúsági hangversenyei, a Deák-téri ev. templom orgona-hangversenye, Gabrilowitsch Ossip, Lhévinne József zongoraművészek, Vecsey Ferenc hegedűművész, Nagy Ida és Tamm Aino észt énekművésznő hangversenye stb.

Üdülő kirándulások:

Margitsziget, Hűvösvölgy, Népliget, Gellérthegy, Svábhegy stb. ismételt.

STROBL ALAJOS MESTER két alkalommal látta vendégül műtermében intézetünk tanári testületét és növendékeit, 1914 február 25-én és április 23-án. Első alkalommal vetített képekben ismertette Carara és Ruszka-bányavidékét és a cararai és ruszkicai márvány között levő különbséget magyarázta és műremekeken szemléltette. Második alkalommal az Epreskerti művésztelepen a főváros védőszentjének tiszteletére ünnepet rendezett s a Szent György-szobrot bengálitűzzel világította meg, ami rendkívül szép látványt nyújtott. Mind a kétszer igazi lelki örömmel mutatta és magyarázta növendékeinknek az Epreskerti művésztelep és a műterem szobrait, művészi alkotásait és kifogyhatatlan volt a vendégszeretet és az afölött való öröm kifejezésében, hogy növendékeinkben hálás, lelkes hallgatóságra talált. Még frissítővel is kedveskedett nekünk. Némi viszonzásul, hogy a mesternek örömet szerezünk, növendékeink nemzeti szalagos babérkoszorút helyeztek el Székely Bertalan (a magyar Leonardo da Vinci, ahogyan a mester nevezi őt) szobrára. E látogatások nagy hatást tettek növendékeinkre és feledhetetlen emléket jelentenek nekik. Az Erzsébet Nőiskola vezetősége, tanári testületei és növendékei e helyen is hálás köszönettel adóznak Strobl mesternek.

Még egy igen kedves és felemelő együttes szép kirándulásról emlékezünk meg, melyen a tanári testületek és a növendékek teljes számmal vettek részt, mintegy kifejezván az egységes Erzsébet Nőiskolát. 1914 május 23-án, Janka napján — a két Janka néni — a volt igazgatók névnapjára emlékeztetve külön hajón Visegrádra tett kirándulást az Erzsébet Nőiskola, ahonnan felüdülve, a legjobb kedvben, az összetartozás erejét átérzve, tért vissza otthonába.

A tanári testületekben előfordult változásokról más helyen szólunk részletesen, itt csak néhány a testületek életét a maga egészében érintő eseményt emelünk ki.

Az intézet két régi, kipróbált hűséges munkása vonul 32, illetve 31 évi működés után saját kérelmére nyugalomba 1914 szeptember 1-étől: HOLLÓS KÁROLY rajztanár, aki a polg. isk. tanítónőképző és a vele kapcsolatos gyak. felsőbb leányiskolában a rajzot tanította és ZÖLLNER ERZSÉBET zenetanítónő, aki benlakó tagja lévén a testületnek, intézetünk belső életében is számottevő munkásságot fejtett ki.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr Önegyméltósága a következő elismerő szavakat intézte ez alkalommal Hollós Károlyhoz:

„A magyar nemzeti kultúra szolgálatában eltöltött három évtizedre terjedő buzgó, ügyyszerető és eredményeiben áldásos munkássága után, midőn Tekintetességedet saját kérelmére nyugalomba helyezem, felhasználom ezt az alkalmat arra, hogy Tekintetességednek a hazai közművelődésügy igaz szeretetétől táplált, odaadóan lelkes buzgalmaért, hivatás-érzettől mindenkor mélyen áthatott céltudatos nevelői és oktatói ténykedéséért őszinte köszönetemet és méltányoló elismerésemet kifejezzem.“

Az intézet igazgatója a következő búcsúlevéllel kereste fel Hollós Károlyt:

Mélyen Tisztelt Tanár Úr!

Mély tisztelettel mellékelten küldöm a magas Minisztérium 59286/914. június hó 11-én kelt rendeletét, amely mélyen tisztelt tanár urat 1914 szeptember hó 1-től számítva, saját kérelmére immár nyugalomba helyezi.

Elgondolkozva állok e tény előtt! Az együttműködés hosszú évsora elvonul szemem előtt és megilletődéssel látom azt a nemes törekvést, lelkes, önfeláldozó derék munkát, amelyet tanár úr intézetünk felépítése és felvirágoztatása körül kifejtett. Senki sem tudja azt jobban méltányolni nálamnál. De méltányolja az egész tanári testület osztatlan kollégialis elismeréssel. Érzi mindenki, hogy intézetünk Nagyságodban

nemcsak kitünő, mélyen szántó munkást veszít el, hanem kedves, nemes érzésű jó kollégát, aki az összetartozás szükségét és nagy értékét mindig átértette és nemes buzgalommal fáradozott annak létrejöttén; aki tudott jóbarát lenni, együtt érezni, együtt dolgozni intézetünkért a testületek minden egyes tagjával. Áldja meg az Isten mindezt, legyen a művészi munka, melyet intézetünk növendékeinek lelkében kifejtett, gyümölcsöző és szolgáljon a művészet, melyet oly finom ízléssel művel, ezután is megnyugvásul, szórakozásul és nemes vigasztalásul az élet könnyebb-nehezebb idejében. Hozzon a nyugalom újabb erőt és alkotási vágyat sok jó egészséggel kapcsolatban. Minket pedig, kérjük, tartson meg továbbra is nemes barátságában. Lehetetlen is, hogy elszakadjon intézetinktől, melyhez életének legszebb örömei fűzik.

A magam részéről még külön is megköszönöm a barátságot, melyet annyi év szentesített és amelyért őszinte hálát érzek. Megenyhíti a búcsú fájalmát a humor szelíd vigasza, amellyel éppen a mi távozó kollégánk oly nagy mértékben bővelkedik. Derítse fel ez kedves otthonát is, ahol szeretettel öröködik felette a hitvesi hűség.

Isten áldja meg! Mély tisztelettel és barátsággal vagyok a tanári testületek nevében is

Budapest, 1914 június hó 25-én

Nagyságodnak

híve és kollégája

BERTA ILONA,

AZ ÁLL. ERZSÉBET NŐISKOLA
IGAZGATÓJA.

Zöllner Erzsébethhez a következő elismerő sorokat intézte a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úr:

„A magyar közművelődés szolgálatában több évtizeden át kifejtett buzgó munkássága után, midőn Önt saját kérelmére nyugalomba helyezem, felhasználom ezt az alkalmat arra, hogy Önnek a hazai nőnevelés terén kifejtett odaadó buzgalmaért és értékes szolgálataiért köszönetemet és elismerésemet fejezzem ki.“

Az igazgatónak Zöllner Erzsébethhez intézett búcsúlevele így hangzik:

Mélyen Tisztelt

Kedves Kollégánk!

Mély tisztelettel mellékelem a nagyméltóságú Vallás- és Közoktatásügyi m. kir. Miniszternek 59285/914. június hó 11-én kelt magas rendeletét, melynek értelmében Nagyságodat 1914 szeptember hó 1-től fogva saját kérelmére nyugalomba helyezi.

A magas rendelkezés elismerő szavakkal emlékezik meg arról az odaadó buzgalomról, amit Nagyságod hosszú tanítói pályáján a hazai nőnevelés terén kifejtett. Legyen szabad ehhez a magunk hálás köszönetét is csatolni.

31 évig dolgoztunk együtt az Erzsébet Nőiskolában. A gyakorló felsőbb leányiskolai nevelőintézetben, amely akkor 1883. őszén kezdett csírájában kibontakozni, kezdtük meg mint nevelőnő-tanítónők működésünket. Zöllner Erzsébet, mint megbízott zenetanítónő, heti 30 órával nyert ott alkalmaztatást és ami ideje maradt ezen kívül, azt mind, mind nevelői munkára fordította! Milyen sokat is lehet dolgozni, ha az embert a lelkesedés ereje ragadja, emeli, irányítja. Sohasem azért panaszkodtunk, hogy a munka sok, hanem azért, hogy az idő kevés! Zirzen Janka, a mi mesterünk, csodálatos érzékkel értett ahhoz, hogy mindenkit a maga helyére állítson és a munkához kedvet sugalmazzon!

Teltek, multak az évek, sok-sok minden átalakult, fejlődött, változott körülöttünk, de Zöllner Erzsébet munkakedve, szorgalma nem változott, sőt mintha az évek testben-lélekben erősebbé tették volna őt. Neki nagy része van abban, hogy intézetünkben a zenetanítás magas színvonalra emelkedett és nevelő kultúrtényezővé lett.

Most, amikor búcsút vesz tőlünk a mi kedves Erzsi nénink, el kell mondanunk, hogy nagyon fogjuk nélkülözni igazságos lényét, mindenre kiterjedő gondosságát, bölcs mérsékletét, nagy türelmét és mindnyájunk iránt oly gyakran tanusított jóságos barátságát. Áldja meg őt a Mindenható mindezerért hosszú élettel! Legyen a családi kör, ahová nyugalomba vonul, örömet adó és boldogító hely számára! Bennünket pedig tartson meg továbbra is szeretetében, mi ezután is mély tisztelettel és szeretettel adózunk neki és a magunkénak érezzük őt.

A tanári testületek búcsúüdvözlését a magaméhoz csatolva, kollégialis üdvözléssel vagyok

Nagyságodnak

Budapest, 1914 június hó 25-én

őszinte híve

BERTA ILONA,

AZ ÁLL. ERZSÉBET NŐISKOLA
IGAZGATÓJA.

Tanári testületünket nagy veszteségek érték ez év folyamán. 1914 március 24-én Fischerné, Szebeny Antónia, rendes zenetanítónő húnyt el váratlanul, rövid betegség után. 1914 április 12-én pedig Fabrizii Izabella óraadó francia tanítónőt veszítettük el, aki hosszú ideig

volt nagybeteg. Mindkettő érdemes, derék tagja volt intézetünknek. Áldozunk e helyen emlékezetüknek azzal, hogy a tanári testületek jegyzőkönyvi megemlékezését, amely egyéniségüket, munkásságukat jellemzi, egész terjedelmében közöljük.

Fischerné Szebeny Antónia 30 évig volt fáradhatatlan, lelkes munkása a felsőbb leányiskolának. 1883. évben jött az intézethez mint zenetanítónő és nevelőnő. Heti 30, később 24 órai zene-tanítás mellett nevelőnői munkában is tevékeny részt vett, amire őt az idegen nyelvekben való jártassága és általános műveltsége alkalmassá tették. Nagy szeretettel, kitartással, szép eredménnyel tanított és tanítványai mély tisztelettel ragaszkodtak hozzá.

Ritka nemes jellem volt; önzetlen szív, akinek mindig előbbre való volt övéinek, tanítványainak, kollégáinak sorsa, mint a magáé. Innen van, hogy kollégái osztatlan nagyrabecsüléssel viseltettek iránta.

Fabrizii Izabella 1897 szept.-től 16 éven át működött mint óraadó tanítónő az Erzsébet Nőiskolában. A francia nyelvet nagy sikerrel, igen szép eredménnyel tanította, sok növendéke áldja őt ezért hálás szívvel; de életének és munkájának értéke egyéniségének erkölcsi erejében összpontosult. A kötelességteljesítésben mindnyájunknak példát adott.

Betegsége nehezen diadalmaskodott rajta, nagy lelki erővel állott ellent a kórnak és mindvégig remélte, hogy visszatérhet a munkához, melyet annyira szeretett.

Utolsó idejét egy nagy és nemes barátság tette, mint azt egyik írásában említi, széppé. Gróf Csáky Albinné Ónagyméltósága örködött felette és ápolta őt baráti hűséggel. Ott is fejezte be életét a szepesmindszenti kastélyban.

Az Erzsébet Nőiskola tanári testületei gyászjelentést adtak ki elhunytukról, koszorút helyeztek ravatalukra és testületileg vettek részt a gyászszertartáson.

Zambra Péter egyetemi tanár halála is mélyen érintette intézetünket. E kiváló pedagógus, nemeslelkű ember intézetünkben sok éven át tanította az olasz nyelvet. Családjához részvétiratot intéztünk. Megnyugvásul szolgál, hogy az elhunyt jeles tanár munkáját hasonló szellemben jelenleg fia, Zambra Alajos dr. egyetemi lektor folytatja nálunk.

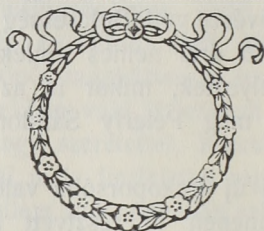
Intézetünk egyik alapvető munkásának, Péterfy Sándornak elhunytát meggyászoltuk és emlékét jegyzőkönyvünkben megörökítettük. 1877-ben,

mikor intézetünk tanári testületét először szervezték, került hozzánk Péterfy Sándor mint Zirzen Jankának segítőtársa és 20 éven át áldásos munkát fejtett ki intézetünk fejlesztése körül. Az első szervezeti szabályzat és tanterv kidolgozását ő irányította. Megalapozta a gyakorlati kiképzést és módszerével magas fokra emelte a gyakorlati tanítások színvonalát. A tanításnak mestere, művésze volt. Bölcsesség és altruizmus jellemezték. Intézetünk hálás kegyelettel őrzi nemes emlékét. Sírjára növendékeink október 6-án koszorút helyeztek, mikor is az igazgató néhány hálás, meleg szóval emlékezett meg Péterfy Sándor nagy egyéniségéről és munkásságáról.

Pákh Albert hamvai új érckoporsóba való elhelyezésének és megáldásának kegyeletes ünnepén is résztvett intézetünk és koszorút helyezett a sírra. Hálás kegyelettel gondolunk néhai Zirzen Janka igazgató sírját, hogy növendékeink lelkében ezzel kapcsolatban is ápoljuk a kegyelet és hála szép érzését.

I. POLGÁRI ISKOLAI TANÍTÓNŐKÉPZŐ-INTÉZET

1. A TANÁRI TESTÜLET.

IGAZGATÓ:

BERTA ILONA okl. polg. isk. tanítónő, az Országos Köznevelési Tanács rendes tagja, az Uránia Tudományos Egyesület és az Aradi Kölcsey-Egyesület tiszteletbeli tagja, a Szabad Lyceum alapító tagja, a Mária Dorothea-Egyesület alapító-igazgatósági tagja és pénztárosa, a Magyar Szent Korona Országai Békeegyesületének, a Katholikus Háziasszonyok Egyesületének, a női munkát értékesítő Klotild Együletnek, a Vakokat Gyámolóító Orsz. Egyesületnek és a Gyermekvédő Egyesületnek választmányi tagja, az Eötvös-Alap Egyesületnek, a Pedagógiai Társaságnak, az Országos Gyermekszanatórium-Egyesületnek, a Regnum Marianumnak és a Teachers Guild for Great Britain and Ireland rendes tagja, előadta a magyar irodalmat az I. és II. B) évfolyamokon. Szolgálati éveinek száma 31.

TANÁROK:

BAHNERT JÓZSEF okl. zenetanár, az áll. polg. isk. tanítóképző-intézet (Paedagogium) rendes tanára, zongoraművész és zeneszerző, a Magyar Színpadi Szerzők Egyesületének tagja, tanította az összes évfolyamokon az éneket.

Dr. BERECZ SÁNDOR, okl. középiskolai tanár, a történelem, köz- és magánjog rendes tanára, a Történelmi Társulat tagja, előadta a világtörténetet az I. és II. A), a magyar történetet, köz- és magánjogot a III. A), a latin nyelvet az I., II. és III. A) és B) évfolyamokon. Szolgálati éveinek száma 28, az Erzsébet Nőiskolánál 8 év óta működik.

CSEMEZ JÓZSEF okl. középiskolai tanár, a fizika rendes tanára, a Magyar. Kir. Természettudományi Társulat, a Matematikai és Physikai Társulat tagja, a Révai Nagy Lexikon fizikai cikkeinek szakszerkesztője, előadta a fizikát és vezette a fizikai gyakorlatokat a II. és III. B) évfolyamokon. Szolgálati éveinek száma 35, az Erzsébet Nőiskolánál 20 év óta működik.

lfj. Dr. ENTZ GÉZA okl. középiskolai tanár, a biológia rendes tanára, egyetemi magántanár, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, a Kir. Magyar Természettudományi Társulat állattani szakosztályának alelnöke, a német Zoologiai Társaság rendes tagja, a budapesti Középiskolai Tanárképző Intézetben az állattan repetitora, a Növénytani Társaság, a Kir. Magyar Természettudományi Társulat, az Iparművészeti, a Képzőművészeti Társulat tagja, az Adria-egyesület igazgatósági tagja, előadta az állattant és növénytant az I., II. és III. B), az embertant, a II. A) és B) évfolyamokon. Szolgálati éveinek száma 14, az Erzsébet Nőiskolánál 1½ év óta működik.

HOLLÓS KÁROLY okl. középiskolai és tanítóképzőintézeti tanár, a rajz és művészettörténet rendes tanára, az Országos Rajztanárvizsgáló Bizottság tagja, a Magyar Rajztanárok Országos Egyesületének elnöke, tanította a rajzot és előadta a művészettörténetet az I. és II. A) és B) évfolyamokon. Szolgálati éveinek száma 31.

Dr. HORGER ANTAL okl. középiskolai tanár, a magyar és német nyelv rendes tanára, egyetemi magántanár, a Helsingforsi Finnugor Társaság külső tagja, a Magyar Nyelvtudományi Társaság jegyzője, előadta a magyar nyelvészetet és a stilisztikát az I. A), tanította a német nyelvet az I. A), I. és II. B) évfolyamokon. Szolgálati éveinek száma 18, az Erzsébet Nőiskolánál 3 év óta működik.

POGÁNY IDUNA okl. polg. isk. tanítónő, a kereskedelmi és politikai számtan, könyvvitel és gazdaságtan rendes tanára, a Mária Dorothea Egyesület választmányi tagja, a Matematikai és Physikai Társulat, az Uránia Tudományos Egyesület, az Ujpesti Zeneművelő Egyesület tagja, előadta a keresk. számtant az I. B), a politikai számtant a III. B), a könyvviteltant az I. és II. B), a gazdaság- és háztartástant az I., II. és III. B), tanította a tornát és tornaelméletet az I., II. és III. A) és B) évfolyamokon. A tanári könyvtár öre. Szolgálati éveinek száma 22, az Erzsébet Nőiskolánál 17 év óta működik.

Dr. PRINZ GYULA, a földrajz rendes tanára, egyetemi magántanár, a M. Kir. Földtani Intézet külső munkatársa, a Magyar Adria-egyesület igazgatósági tagja és földrajzi szakosztályának elnöke, a Magyar

Földrajzi Társaság alapító, választmányi és levelező, a Turáni Társaság igazgatósági, az Egyet. Természettudományi Társaság levelező tagja, a Magyar Turista Egyesület választmányi tagja és kirándulási bizottságának elnöke, előadta a földrajzot az I., II. és III. A), és vezette a földrajzi gyakorlatokat a II. és III. A) évfolyamokon. Szolgálati éveinek száma 10, az Erzsébet Nőiskolánál $1\frac{1}{2}$ év óta működik.

Dr. PRIVORSZKY ALAJOS okl. középiskolai tanár, a matematika rendes tanára, egyetemi magántanár, az Országos Középiskolai Tanár-egyesület és a Délmagyarországi Természettudományi Társulat választmányi tagja, a Kath. Középiskolai Tanáregyesület igazgatótanácsának és a Kir. Magy. Természettudományi Társulatnak tagja, a Matematikai és Fizikai Társulat pénztárosa, előadta a matematikát az I., II. és III. B) osztályokban. Szolgálati éveinek száma 19, az Erzsébet Nőiskolánál 2 év óta működik.

Dr. SOLYMOSY SÁNDOR okl. középiskolai tanár, az állam felső építőipariskola rendes tanára, a Magyar Néprajzi Társaság főtitkára, az Építőmestereket Képesítő Orsz. Vizsgálóbizottság tagja, előadta az esztetikát és poétikát a II. A) évfolyamon. Szolgálati éveinek száma 15, az Erzsébet Nőiskolánál 1 év óta működik.

Dr. SZÉKELY GYÖRGY okl. középiskolai tanár, a pedagógia és filozófia rendes tanára, egyetemi magántanár, a Magyar Filozófiai Társaság, a Magyar Társadalomtudományi Egyesület választmányi tagja, a Magyar Pedagógiai Társaság rendes tagja stb., előadta a pedagógiát és filozófiát az összes évfolyamokon és vezette a gyakorlati pedagógiai kiképzést. Szolgálati éveinek száma 23, az Erzsébet Nőiskolánál 7 év óta működik.

TOCSEK ILONA okl. polg. isk. tanítónő, a német nyelv és irodalom rendes tanára, officier d' Académie, a Magyar Történelmi Társulat, az Uránia Magyar Tudományos Egyesület, az Országos Nőképző Egyesület, a Mária Dorothea Egyesület, az Országos Gyermekekvédő Egyesület, a weimári Goethe-Gesellschaft, a budapesti Société Littéraire Française tagja, előadta a német nyelvet és irodalmat az I., II. és III. A) évfolyamokon. Szolgálati éveinek száma 25.

Dr. TOLNAI VILMOS okl. középiskolai tanár, a magyar irodalom történet rendes tanára, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, Szótári Bizottságának előadója, a Nagy Szótár gyűjtő munkálatainak vezetője, a Budapesti Philológiai Társaság, a Néprajzi Társaság, a Nyelvtudományi Társaság, az Irodalomtörténeti Társaság, a Magyar Történelmi Társulat rendes, illetőleg választmányi tagja, előadta a

magyar irodalomtörténetet az I., II., III. A) évfolyamokon. Szolgálati éveinek száma 21, az Erzsébet Nőiskolánál 10 év óta működik.

TORDAI GRAIL ERZSÉBET ok. polg. isk. tanítónő, a tordai Erzsébet Nőegylet dísztagja, a Mária Dorothea Egylet választmányi tagja, több ifjusági egyesület tiszteletbeli és több jótékonyági egyesület rendes tagja, tanította a szavalást az I., II. és III. A) évfolyamokon. Az Erzsébet Nőiskolánál 17 év óta működik.

Dr. VÁSONY LAJOS okl. vegyészmérnök, műszaki doktor, műegyetemi magántanár, a Mária Dorothea Egyesület választmányi és igazgatósági tagja, a Kir. Magyar. Természettudományi Társulat és a Magyar Mérnök- és Építészegylet r. tagja, előadta a vegytant, ásványtant és földtant az I. és II. B) évfolyamon, vezette a vegytani és ásványtani gyakorlatokat a III. B) évfolyamon. Szolgálati éveinek száma 15, az Erzsébet Nőiskolánál 8 év óta működik.

EXHORTATOROK:

Dr. SALY LÁSZLÓ, pápai káplán, a bp. Papnővelde tanulmányi felügyelője.

Dr. SEBESTYÉN JENŐ református hittanár, teológiai magántanár.
MARTONY ELEK, evangélikus vallástanár.

A TANÁRI TESTÜLETBEN ELŐFORDULT VÁLTOZÁSOK.

A Nagyméltóságú Vallás- és Közoktatásügyi magy. kir. Miniszter 104.125. sz. a. 1913 június hó 12-én kelt rendelettel dr. SOLYMOSSY SÁNDOR, állami felső építő-ipariskolai tanárt, a polg. isk. tanítónőképző II. A) osztályában az esztetika, verstan és poétika tanításával bízta meg.

86.774. sz. a 1913 június hó 18-án kelt rendelettel ifj. dr. ENTZ GÉZA középiskolai tanárt, egyetemi magántanárt a polg. isk. tanítónőképző intézethez az állat- és növénytan rendes tanárának nevezi ki.

150.850. sz. a. 1913 október 3-án kelt rendelettel ZAMBRA PÉTER halálával ellátatlanul maradt olasz nyelvi óraadó tanári teendők végzésével dr. ZAMBRA ALAJOS, tudományegyetemi lektort bízta meg.

59.286. sz. a. 1914 június hó 11-én kelt rendelettel HOLLÓS KÁROLY, Erzsébet Nőiskolai rajztanárt saját kérelmére ideiglenesen nyugalmomba helyezi.

2. AZ ORSZÁGOS FELSZŐ NÉP- ÉS POLGÁRI ISKOLAI TANÍTÓNŐVIZSGÁLÓ-BIZOTTSÁG

ELNÖKE:

Dr. SZINNYEI JÓZSEF, egyetemi ny. r. tanár.

ÜGYVEZETŐ ALELNÖKE:

BERTA ILONA, igazgató.

TAGJAI:

Dr. BERECH SANDOR a történelemre, köz- és magánjogra.

BERTA ILONA a mennyiség-természettudományi szakcsoporton a magyar nyelv és irodalomra.

CSEMEZ JÓZSEF a természettanra.

EBERHARDNÉ JAUSZ JOZEFIN fels. leányisk. tanítónő a kézi-munka elméletére és gyakorlatára.

Dr. ENTZ GÉZA az állattanra, növénytanra és embertanra.

HERZFELD VIKTOR zeneakadémiai r. tanár az énekre, zeneelméletre és hangszerzenére.

HOLLÓS KÁROLY a rajzra.

Dr. HORGER ANTAL a magyar nyelvészetre és a mennyiség-természettudományi szakcsoporton a német nyelvkészség vizsgálatára.

POGÁNY IDUNA a kereskedelmi és politikai számtanra, valamint a tornászat gyakorlatára és elméletére.

Dr. PRINZ GYULA a földrajzra.

Dr. PRIVORSZKY ALAJOS a mennyiségtanra.

Dr. SOLYMOSSY SÁNDOR esztetikára, poetikára és verstanra.

Dr. SZÉKELY GYÖRGY filozófiára és pedagógiára.

TOCSEK ILONA a német és francia nyelv és irodalomra.

Dr. TOLNAI VILMOS a magyar irodalomra.

Dr. VÁSONY LAJOS a chemiára, ásványtanra és földtanra.

Dr. YOLLAND ARTUR egyetemi ny. r. tanár az angol nyelv és irodalomra.

3. A NÖVENDEÉKEK.

A) NYELV- ÉS TÖRTÉNETTUDOMÁNYI SZAKCSOPORT.

I. évfolyam.

1. Babocsai Mária (kimaradt)	16. Mika Ilona
2. Bartholomaidesz Ilona	17. Nagy Gabriella
3. Bolgár Mária	18. Oravetz Angéla
4. Csernátoni Janka	19. Oravetz Emilia
5. Csiky Anna	20. Paku Ilona
6. Dégay Olga	21. Pimper Erzsébet
7. Esztegár Mária	22. Rázga Olga
8. Firtos Etelka	23. Schmidt Emma
9. Huzják Erzsébet	24. Schuller Paula
10. Kárpáti Margit	25. Szabó Margit
11. Kellner Mártha	26. Székely Szilárdka
12. Küzdy Ilona	27. Nánai Szücs Irén
13. Lórenz Margit	28. Ujjady Rozália
14. Maksay Mária	29. Weinrich Margit
15. Mihálik Anna	30. Welther Jozefin

II. évfolyam.

1. Angyalossy Irma (kimaradt)	15. Losonczy Emma
2. Balás Katalin	16. Lőrinczy Erzsébet
3. Bayer Ilona	17. Major Ella
4. Bournáz Olga	18. Muhoray Piroska
5. Fialka Vilma	19. Nádas Margit
6. Grynæusz Anna	20. Niemtschik Aloisia
7. Kanyó Mária	21. Prochazka Valéria
8. Keresztes Irén	22. Raffaeli Rafaela
9. Kovács Ilka	23. Sajóvic Delphina
10. r. Kövér Ilona	24. Sztéfanovits Ilona
11. Krausz Adrienne	25. Szabadhegy Mária
12. Kuntz Irénke	26. Szabóky Julianna
13. Kutas Ilona	27. Ungár Ilona
14. Labancz Ida	28. Vietorisz Aranka
29. Zakariás Margit	

III. évfolyam.

1. Bartha Margit	15. Láng Margit
2. Bournáz Róza	16. Ligárt Olga
3. Busse Johanna	17. Mátray Ilona
4. Czirbusz Anna	18. Mezey Hajnalka
5. Delhányi Margit	19. Migály Lenke
6. Ehrlich Margit	20. Novotny Ilona
7. Girtler Mária	21. Pókász Margit
8. Hokkes Rózsa	22. Szentiványi Zsuzsánna
9. Horth Margit	23. Szerelemhegyi Margit
10. Hosszu Margit	24. iglói Szontagh Katalin
11. Kasztner Irén	25. Thököly Ilona
12. Kiss Aranka	26. Vajda Regina
13. Kovács Jolán	27. Vidonyi Anna
14. Kremsier Irma	28. Wetzer Lujza
29. Zsarnovitzky Emilia	

B) MENNYISÉG ÉS TERMÉSZETTUDOMÁNYI SZAKCSOPORT.

I. évfolyam.

1. Beleznay Anna	16. Loisch Ilona
2. Bottyán Erzsébet	17. Mattyasovszky Brigitta
3. Chikán Olga	18. Mezey Sarolta
4. Cinkovszky Kornélia	19. Miklóssy Ilona
5. Csáky Pálma	20. Németh Irma
6. Dalmartelló Dária	21. Pilisi Viola
7. Derzsi Irén	22. Rettegi Sarolta
8. Dózsa Antónia	23. Rozinski Lujza
9. Emmerling Edith	24. Stillmungsusz Mária
10. Fráter Margit	25. Széky Krisztina
11. Hronyecz Margit	26. Sylvester Erzsébet
12. Kemery Matild	27. Szimits Boszilyka
13. Kostyál Mária	28. Tóth Szeréna
14. Köhler Mária	29. Teőke Margit
15. Lakenbacher Mária	30. Wagner Janka

II. évfolyam.

1. Baán Ida	16. Miksik Mária
2. Balogh Gabriella	17. Munkácsy Margit
3. Bátor Mária	18. Neumann Ilka
4. Bérczi Ilona	19. Öllös Sarolta
5. Bursics Anna	20. Resch Katalin
6. Csató Gabriella	21. Réz Klára
7. Csató Margit	22. Róth Margit
8. Dávid Ilona (kimaradt)	23. Schichtancz Ilona
9. Gabányi Margit (kimaradt)	24. Schmidt Etelka
10. Giller Piroska	25. Sebestyén Olga
11. Hartberger Erzsébet	26. Spiller Carolina
12. Hőnig Ibolyka (kimaradt)	27. Stock Erzsébet
13. Nyujtódi Jancsó Olga	28. Szigethy Irma Piroska
14. Kocsis Olga	29. Takács Julianna
15. Krammer Vilma	30. Tarant Margit
31. Zeller Izabella	

III. évfolyam.

1. Berinde Irén	14. Ligárt Ida
2. Berzeviczy Borbála	15. Münch Izabella
3. Bottos Ilona	16. Ötömösi Olga
4. Bölcskévi Margit	17. Palkovich Ilona
5. Csekey Ilona	18. Prohászka Edit
6. Csemez Irén	19. Risdorfer Eugénia
7. Gally Margit	20. Rottler Blanka
8. Kerner Ilona	21. Rucsinszki Ilona
9. Kovács Anna	22. Schlanger Róza
10. Ködmön Jullanna	23. Schlosser Margit
11. Kualess Ella	24. Szakáll Antónia
12. Lakner Margit	25. Székely Erzsébet
13. Lázár Ilona	26. Szücs Aurélia
27. Zrinyi Delinke	

4. KIMUTATÁS A POLG. ISK. TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZET NÖVENDEKEIRŐL.

I. LÉTSZÁM SZERINT.

Szakcsoport és évfolyam	A hallgatók száma		Kimaradt	Jegyzet
	az év elején	az év végén		
Nyelvtörténettudományi szakcsoport				
I. osztály	30	29	1	
II. osztály	29	28	1	
III. osztály	29	29	—	
Összesen	88	86	2	
Mennyiség-természettud. szakcsoport				
I. osztály	30	30	—	
II. osztály	31	28	3	
III. osztály	27	27	—	
Összesen	88	85	3	
Összesen	176	171	5	

II. VALLÁS ÉS ANYANYELV SZERINT.

Évfolyam	Róm. kath.	Gör. kath.	Gör. keleti	Reform.	Ág. ev.	Unitár.	Izraelita	Magyar	Német	Román	Szerb	Olasz	Tót
I. } A	17	—	—	4	6	1	1	26	3	—	—	—	—
	B	18	—	1	7	3	1	—	28	—	—	1	1
II. } A	15	—	1	7	3	—	2	26	1	—	1	—	—
	B	18	—	—	7	1	—	2	27	1	—	—	—
III. } A	16	2	—	4	4	1	2	27	1	—	—	—	1
	B	13	2	—	7	4	—	1	23	2	2	—	—
Összesen .	97	4	2	36	21	3	8	157	8	2	2	1	1

III. AZ INTÉZETBEN ÉLVEZETT KEDVEZMÉNY SZERINT.

		Bennlakók				Bejárók				Összes létszám
Évfolyam		Ingyen	210 K tartás-díjjal	620 K tartás-díjjal	Összesen	Ingyenes déli étkezéssel	Készpénz-segéllyel	Segély nélkül	Összesen	
I.	A	2	6	3	11	17	—	1	17	29
	B	3	8	2	13	14	1	2	18	30
II.	A	11	8	1	20	6	—	2	8	28
	B	9	8	—	17	10	—	1	11	28
III.	A	12	6	—	18	9	1	1	11	29
	B	12	4	—	16	11	—	—	11	27
Összesen . .		49	40	6	95	67	2	7	76	171

Bésán-ösztöndíjban részesültek 4-en, összesen 2100 korona.

Honvédelmi miniszt. ösztönd. részesült 1, 310 korona.

Jövedéki bíróság-alapból részesült 1, 300 korona.

Hernals-intézet alapítványából 1, 1000 korona.

5. KÉPESÍTŐ VIZSGÁLATOK SORRENDJE:

Nap	Írásbeli	Szóbeli	Gyakorlati	Próbatanítás
máj. 18.	Pedagógiai dolg. A) szakcsoport rendes tanulók.			
máj. 19.	Pedagógiai dolg. B) szakcsoport rendes tanulók.			
máj. 25. 26. 27.				A) szakcsoport rendes tanulók.
máj. 28. 29. 30.				B) szakcsoport rendes tanulók.
jún. 2.	Magyar szakdolgozat rendes tanulók.			
	Mathematika szakdolg. rendes tanulók.			
jún. 3.	Német szakdolgozat rendes tanulók.			
	Keresk. és polit. számt. rendes tanulók.			
jún. 8 d. e.	Magyar irod. dolgozat magántanulók.			
jún. 8 d. u.	Német irodalmi szakcs. magántanulók.			
jún. 9.		A) szakcsop. II. kép rendes- és magán- tanulók.		
jún. 10.	Pedagógiai dolg. magántanulók.	B) szakcsop. II. kép rendes tanulók.		
jún. 12.		A) szakcsop. I. kép rendes tanulók.	Gyak. kézimunka diszitményi rajz magántanulók.	
jún. 13.		A) szakcsop. I. kép magántanulók.	Gyak. kézimunka diszitményi rajz magántanulók.	A) szakcsoport magántanulók.
jún. 15.	Nyelvmesternő ho- nosító és kiegészítő magántanulók.	B) szakcsoport rendes- és magán- tanulók.	Gyak. kézimunka diszitményi rajz magántanulók.	
jún. 16.		Nyelvmesternő, honosító, kiegészítő magántanulók.	Gyak. kézimunka diszitményi rajz magántanulók.	
jún. 17.	Pedagógiai írásbeli nyelvmesternő-honosító, német kiegészítő magántanulók.	Kézimunka magántanulók.		
jún. 18.	Pedagógiai írásb. kézimunka tanítónő-jelöltek.	Délután torna rendes- és magán- tanulók.		D. e. nyelvmesternő honosító, német kiegészítő m. t.
jún. 18.				Kézimunka tanítónő-jelöltek.
jún. 20.		[Tornagyakorlat.		Torna tanítás.

6. KIMUTATÁS A KÉPESÍTŐ VIZSGÁLATOKROL.

II. képesítőt tett és oklevelet nyert a nyelv-történettudományi szakcsoportból: 29 rendes és 4 magántanuló. Összesen: 33.

A mennyiség-természettudományi szakcsoportból 27 rendes tanuló.

Tornaoklevelet nyert 36 rendes és egy magántanuló.

Kézimunkaoklevelet nyert 34 magántanuló.

Kézimunka javító képesítő vizsgálatra utasítottatott 3 magántanuló.

Francia nyelvmesternői oklevelet nyert 5 magántanuló.

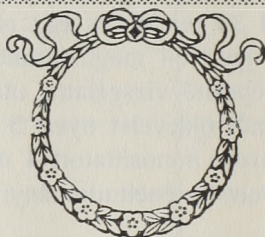
Nyelvmesternői oklevele honosítottatott 4 magántanulónak.

I. képesítőt tett a nyelv-történettudományi szakcsoportból 27 rendes és 5 magántanuló.

A mennyiség-természettudományi szakcsoportból 27 rendes és 1 magántanuló.

II. A GYAKORLÓ FELSŐBB LEÁNYISKOLAI NEVELŐINTÉZET

1. A TANÁRI TESTÜLET.

BERTA ILONA igazgató.

BALOGH ZSÓFIA, okleveles német nyelvmesternő. Tanította a német társalgást az I., II., III., IV. osztályban és nevelőnői teendőket végzett. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 21 év.

BOCK IDA, okleveles polgári iskolai tanítónő, bejáró rendes tanítónő. A tanítástól ez évben felmentetett, hogy a cinkotai egyesületi polg. leányiskola igazgatói teendőit végezhesse. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 19 $\frac{1}{2}$ év.

Dr. DAPSI ALICE, okleveles középiskolai tanár, bölcsészettudományok doktora, megbízott helyettes tanárnő. Tanította Fabrizii Izabella helyett a francia nyelvet a felsőbb leányiskola II—VI. osztályának haladó csoportjában, továbbá a polgári iskolai tanítónőképzőben és az Apponyi-kollégiumban. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál $\frac{1}{2}$ év.

ÉBERHARDNÉ JAUSZ JOZEFIN, okleveles polgári iskolai tanítónő, bejáró rendes tanítónő. Tanította a kézimunkát a felsőbb leányiskola hat osztályában, a német nyelvet a felsőbb leányiskola IV., V. és VI. osztályaiban. A rajztanárképző kézimunka-szakcsoport tanításait vezette. A felsőbb leányiskola VI. osztályának a főnöke. A kézimunka-szertár őre. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 22 év.

ERŐSS ILONA, okleveles polgári iskolai tanítónő, bejáró rendes tanítónő. Tanította a számtant a felsőbb leányiskola I., II. és IV. osztályaiban, az ásványtant a II. osztályban, a vegytant a III. osztályban, háztartást a IV. osztályban, március hónaptól Závodszy M. helyett a csillagászati földrajzot a IV. osztályban. A IV. osztály főnöke. Utasítást

adott a polgári iskolai tanítónőképző III. B) oszt. növendékeinek a gyakorlati tanításokhoz. Szolgálati éveinek száma 34, az Erzsébet Nőiskolánál 8 év.

HOLLÓS KÁROLY tanár, tanította a rajzot a III—VI. osztályokban.

HOLZMANNÉ PÁKH BERTA, okleveles polgári iskolai tanítónő, bejáró rendes tanítónő. Betegség miatt szeptembertől év végéig szabadságon volt. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 24 év.

NAGY VILMA, okleveles polgári iskolai tanítónő, megbízott helyettes tanítónő. Tanította Holzmanné Pákh Berta helyett a magyar nyelvet az V. és VI. osztályban, a földrajzot az I., II. és III. osztályban, a német nyelvet a II. és III. osztályban. A felsőbb leányiskola földrajzi szertárának őre volt. Utasítást adott a polgári iskolai tanítónőképző III. A) oszt. növendékeinek a gyakorlati tanításokhoz. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 7 hónap.

STEINECKERNÉ MÓCSÁRY MALVIN, szolgálattételre berendelt okleveles polgári iskolai tanítónő. Tanította a felsőbb leányiskola II. osztályában a magyar nyelvet, történelmet, tornát, IV. osztályában a magyar nyelvet, történelmet, VI. osztályában a tornát. Utasítást adott a polgári iskolai tanítónőképző II. A) és B) oszt. növendékeinek a gyakorlati tanításokhoz. Szolgálati éveinek száma 12, az Erzsébet Nőiskolánál 1 év.

SZARVASSY MARGIT, okleveles polgári iskolai tanítónő, bejáró rendes tanítónő. Tanította a természetrajzot a felsőbb leányiskola I., V. és VI. osztályaiban, a geometriai rajzot az I. és a szabadkézi rajzot a II. osztályban, a szépírást az I. és a II., a lélektant és nevelést a VI. és a mennyiségtant a III. osztályban. A II. osztály főnöke. Utasítást adott a polg. isk. tanítónőképző III. B) oszt. növendékeinek a gyakorlati tanításokhoz. Szolgálati éveinek száma 34, az Erzsébet Nőiskolánál 24 év.

TAVASSY MÁRIA, okleveles polgári iskolai tanítónő, bejáró rendes tanítónő. Tanította a felsőbb leányiskola I. és III. osztályaiban a magyar nyelvet, a III., V. és VI. osztályaiban a történelmet. Az I. osztály főnöke. Utasítást adott a polg. isk. tanítónőképző III. A) oszt. növendékeinek a gyakorlati tanításokhoz.

TORDAY GRAIL ERZSÉBET okl. polg. iskolai tanítónő, tanította a szavalást a III—VI. osztályokban.

ULREICH VILMA, okleveles polgári iskolai tanítónő, végezte a képezdei továbbképző (2 éves) tanfolyamot. Bejáró rendes tanítónő. Tanította a német nyelvet a felsőbb leányiskola mind a hat osztályaiban. A felsőbb leányiskola III. osztályának főnöke. Utasítást adott a polgári iskolai tanítónőképző III. A) oszt. növendékeinek a gyakorlati tanításokhoz. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 13 év.

ZÁVODSZKY MARGIT, okleveles polgári iskolai tanítónő, bejáró rendes tanítónő. Tanította a betűszámtant az V. és VI., a csillagászati földrajzot a IV., a tornát az I., IV. és V. osztályban. A felsőbb leányiskola V. osztályának főnöke. Az ifjúsági könyvtár őre és kezelője. Utasítást adott a polg. isk. tanítónőképző III. A) és B) oszt. növendékeinek a gyakorlati tanításokhoz. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 7 év. Márciustól év végéig betegség miatt szabadságon volt. Radnai Margit okl. polg. iskolai tanítónő helyettesítette.

DULCZ IRMA, a Nemzeti Zenedében képesített zenetanítónő, bejáró rendes tanítónő. Zenét tanított heti 24 órában. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 21 év.

ERKEL ILONA, az Orsz. M. Kir. Zeneakadémián képesített zenetanár, bejáró rendes tanítónő. Zenét tanított heti 24 órában. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 11 év.

FISCHERNÉ SZEBENY ANTÓNIA, okleveles polgári iskolai zenetanítónő és francia nyelvtanítónő. Mint bejáró rendes tanítónő zenét tanított heti 24 órában. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 31 év. Meghalt 1914. március 24-én. Óráit az iskolai év végéig a zenetanítónők látták el.

GROSSCHMID MARGIT, az Orsz. M. Kir. Zeneakadémián képesített zenetanár, bejáró rendes tanítónő. Zenét tanított heti 24 órában. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 29 év.

GUTHEIL DÓRA, az Orsz. M. Kir. Zeneakadémián képesített zenetanár, bejáró rendes tanítónő. Zenét tanított heti 24 órában. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 16 év.

HARY VILMA, a Nemzeti Zenedében képesített okl. zenetanítónő, bejáró rendes tanítónő. Zenét tanított heti 24 órában. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 23 év.

MALOMHEGYI MARGIT, az Orsz. M. Kir. zeneakadémián képesített okleveles zenetanár, bejáró rendes tanítónő. Zenét tanított heti 24 órában. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 17 év.

ODOR VILMA, az Orsz. M. Kir. Zeneakadémián képesített okleveles zenetanár, bejáró rendes tanítónő. Zenét tanított heti 24 órában. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 30 év.

POSONYINÉ TASSY EMMA, az Orsz. M. Kir. Zeneakadémián képesített okleveles zenetanár, bejáró rendes tanítónő. Zenét tanított heti 24 órában. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 22 év.

Özv. SIMONYI JÁNOSNÉ, megbízott zongaratanítónő. Zenét taní-

tott heti 24 órában. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 24 év.

RAISZNÉ TURCSÁNYI OLGA, a Nemzeti Zenedében képezített okleveles zenetanítónő, bejáró segédtanítónő. Zenét tanított heti 24 órában. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 2 év.

SZERDAHELYI JULIA, okl. énektanítónő, bejáró rendes tanítónő. Tanította az éneket a felsőbb leányiskola 6 osztályában heti 8 és zongorát heti 16 órában. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 29 év.

ZÖLLNER ERZSÉBET, polgári iskolai okleveles zenetanítónő. Benlakó rendes tanítónő. Zenét tanított a felsőbb leányiskolában heti 24 órában; felügyel a polgári iskolai tanítóképzőben és a felsőbb leányiskola internátusában. A zenei szertár őre. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 31 év.

NYELVMESTERNÖK:

FABRIZII IZABELLA, francia nyelvmesternő, tanította a francia nyelvet a felsőbb leányiskola II—VI. osztályainak haladó csoportjában, a polgári iskolai tanítónőképzőben és az Apponyi-kollégiumban. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 14 és $\frac{1}{2}$ év. Meghalt 1914 április 12-én.

GUEST JANE ELSIE, angol nyelvmesternő, tanította az angol nyelvet a III—VI. osztályokban, a polgári iskolai tanítónőképzőben és az Apponyi-kollégiumban. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 3 év.

LINDENMAYER ANTÓNIA, okl. tanítónőképző-intézeti tanár, fővárosi tanítónő, az Erzsébet Nőiskolánál megbízott óraadó. Tanította az angol nyelvet a III—VI. osztályokban. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 5 év.

HITOKTATÓK:

BIKÁR RADIVOJ, görög-keleti vallástanár.

KEMÉNY LAJOS, ág. ev. vallástanár.

KRYWALD OTTÓ, róm. kath. vallástanár.

Dr. KRIESHABER BÉLA, izraelita vallástanár.

LAKY DÁNIEL, református vallástanár.

NEVELŐNÖK:

DVORÁK IRMA, okl. polgári iskolai tanítónő, kinevezett nevelőnő. Nevelőnői és irodai teendőket végzett. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 2 év.

EGAN ILONA, okl. polgári iskolai tanítónő, kinevezett nevelőnő. Nevelőnői teendőket végzett, segédkezett a számadások vezetésében. Szolgálati éveinek száma 3, az Erzsébet Nőiskolánál 2 év.

HEINBACH EMMY, megbízott német nevelőnő. Nevelőnői teendőket végzett. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 16 év.

HILDEBRANT GIZELLA, okl. polgári iskolai tanítónő, kinevezett nevelőnő. Nevelőnői teendőket végzett. Tanította a francia nyelvet a II., IV., V. és VI. osztályok kezdő csoportjában. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolában 16 év.

KRIZSÓ ANNA okleveles polg. isk. tanítónő, kinevezett nevelőnő. Nevelőnői teendőket végzett és segédkezett a vizsgálobizottság írásbeli és számadási ügyeinek intézésében. Működési éveinek száma 4, az Erzsébet Nőiskolánál 3.

LEHNI MÁRIA, megbízott francia nevelőnő. Tanította a francia társalgást a felsőbb leányiskola IV. osztályában. Nevelőnői teendőket végzett. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 10 év.

OTT VILMA, megbízott nevelőnő. A benlakó növendékek ruházati szükségleteinek gondozója. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 25 év.

RADÁK OLGA, okleveles tanítónőképző-intézeti tanár, megbízott nevelőnő. Nevelőnői és irodai teendőket végzett. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 8 hónap.

SEBESTYÉN IRĚN, okl. tanítónőképző-intézeti tanár, megbízott nevelőnő. Irodai és nevelőnői teendőket végzett. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet nőiskolánál 1 év.

SZENTILLAY RÓZA, okl. francia nyelvmesternő, kinevezett nevelőnő. Tanította a felsőbb leányiskola II. és III. osztályaiban a francia társalgást, a III. osztályban a francia nyelvet. Nevelőnői teendőket végzett. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 14 év.

LIPTHAY OLGA, okleveles középiskolai tanár. Irodai teendőkkel volt megbízva. Szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 1 év.

Dr. FARKAS ELEMÉR, az intézet orvosa, egyszersmind az egészségtan tanára a felsőbb leányiskola IV. osztályában. Az Erzsébet Nőiskolánál 10 év óta működik.

Özv. FRAENKEL FERENCNÉ, az intézet gazdasszonya, szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 33 év.

Özv. PAKÁN LAJOSNÉ, házfelügyelőnő, szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 12 év.

VOZÁB ÁGNES, betegfelügyelő, szolgálati éveinek száma az Erzsébet Nőiskolánál 19 év.

A TANÁRI TESTÜLETBEN ELŐFORDULT VÁLTOZÁSOK.

A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 114.915. sz. a. 1913 július hó 8-án kelt rendeletével Sebestyén Irén okleveles tanítónőképző-intézeti tanárt nevelőnői teendők végzésével bizza meg;

152.017. sz. a. 1913 szeptember 25-én, 11.474. sz. a. 1914 január 28-án kelt és 43.826. sz. a. 1914 április 8-án kelt rendeletekkel Holzmánné Pákh Berta rendes tanítónőnek az egész iskolai évre szabadságot engedélyez;

152.017. sz. a. 1913 szeptember hó 25-én kelt rendelettel Steinecker Ferencné Mocsáry Malvin ujbpesti áll. polg. isk. tanítónőt szolgálattételre az Erzsébet Nőiskola felsőbb leányiskolájához rendeli át;

145.728. sz. a. 1913 szeptember hó 29-én kelt rendelettel Fabricii Izabella óraadó francia tanítónőnek egy havi szabadságot engedélyez. Óráinak ellátása a csoportok összevonásával történik.

157.254. sz. a. 1913 október hó 17-én kelt rendelettel Dvorák Mária okleveles polg. isk. tanítónőt, megbízott nevelőnőt a XI. fizetési osztályba nevelőnővé kinevezi;

173.506. sz. a. 1913 november 14 én kelt rendelettel Steineckerné Mocsáry Malvinnak egészsége helyreállítása végett 6 heti szabadságot engedélyez és helyettesítésével Nagy Vilma okleveles polg. isk. tanítónőt bizza meg;

3288. sz. a. 1914 január 13-án kelt rendeletekkel Fabricii Izabella francia nyelvmesternőnek szabadságot engedélyez és helyettesítésével Dapay Alice dr. középiskolai tanárt bizza meg;

11.474. sz. a. 1914 január 28-án és 43.826. sz. a. 1914 április 8-án kelt rendeletekkel Holzmánné Pákh Berta rendes tanítónő helyettesítésével az isk. év végéig Nagy Vilma okl. polg. isk. tanítónőt bizza meg;

30.952. sz. a. 1914. március hó 11-én kelt rendelettel Zavodszky Margit rendes tanítónőnek egészsége helyreállítása végett 6 hónapi szabadságot engedélyez és helyettesítésével az iskolai év végéig Radnai Margit okleveles polg. isk. tanítónőt bizza meg;

63.350. sz. a. 1914 május 11-én kelt rendelettel a francia órák ellátásával dr. Dapay Alice középiskolai tanárt bizza meg;

59.285. sz. a. 1914. június 11-én kelt rendelettel Zöllner Erzsébet rendes tanítónőt saját kérelmére 1914 szept. 1-étől nyugalomba helyezi;

79.959. sz. a. 1914 június hó 17-én kelt rendelettel Gokler Mária okleveles tanítónőképző intézeti tanárt nevelőnői teendők ellátásával bízta meg;

80.834. sz. a. 1914. június hó 17-én kelt rendelettel Bock Ida rendes tanítónőt az igazgatói teendők ellátása céljából további intézkedésig ideiglenes szolgálattételre a Magyar Gazdasszonyok Orsz. Egyesületének cinkotai nőnevelőintézetéhez továbbra is kirendeli.

2. A NÖVENDEÉKEK.

I. osztály.

1. Ambrus Irén	13. Nádas Klára
2. Bajkai Györgyike	14. Osváth Klára (kimaradt)
3. Barkáts Matild	15. Pálffy Erzsébet
4. Bottlik Irma	16. Papp Erzsébet
5. Fráter Zsófia (kimaradt)	17. Papp Ragány Dalma
6. Gillemot Johanna	18. Parlagi Magdolna
7. Grósz Mária	19. Pásztor Borbála
8. Istók Irén	20. Roediger Margit
9. Király Mária	21. Schwendtner Juliska (kim.)
10. Kondor Abigél	22. Spilka Margit
11. Lévy Aojzia	23. Szilágyi Emma
12. Munk Rózsa	24. Szilágyi Erzsébet

25. Vásony Sarolta

Magántanulók:

1. Chyzewszky Margit	3. Koch Magda
2. Horváth Klára	4. Masirevich Erzsébet
különbözeti vizsgát tett

II. osztály.

1. Adolf Mária	14. Katona Gizella
2. Bolgár Erzsébet	15. Koczovszky Elza
3. Buzás Adel	16. Koós Éva
4. Chernel Paulina Mária	17. Kovács Margit
5. Dékány Marietta	18. László Márta
6. Dénes Margit (kimaradt)	19. Lovass Angéla
7. Fiala Erzsébet	20. Lengyel Aranka
8. Grünwald Valéria (kim.)	21. Nádas Lili
9. Gunst Irén	22. Orbán Márta
10. Hanke Kamilla	23. Stankovich Györgyi
11. Hoffenreich Teréz	24. Szászy Klára
12. Holló Klára	25. Szmrecsányi Marian
13. Karsai Lilla	26. Szurmay Blanka

27. Tahy Márta

Magántanulók:

1. Éber Vilma	3. Masirevich Erzsébet
különbözeti vizsgát tett
2. Grünwald Valéria	

III. osztály.

1. Bálint Magda	21. Papp Klára
2. Bernáth Izabella	22. Pálffy Magda
3. Chernel Erzsébet	23. Pick Klára
4. Csapláros Erzsébet	24. Pintér Aranka
5. Csemez Róza	25. Pláner Margit
6. Dávid Erzsébet	26. Poliány Edith
7. Elek Magda	27. Porges Aranka
8. Fischer Klára	28. Svarc Gabriella
9. Frankl Márta	29. Szalka Dorottya
10. Garami Olga	30. Szenthe Irma
11. Geszti Katalin	31. Székely Katalin
12. Helle Katalin	32. Szép Ida
13. Holitscher Ágnes	33. Szücs Ilona
14. Istók Margit	34. Tahy Gizella
15. Jilek Elvira	35. báró Tornyai-Schossberger
Magda
16. Lovik Gizella	36. Urhegyi Márta
17. Mattyasovszky Klára	37. Vásárhelyi Borbála
18. Murakeözy Etelka	38. Vásárhelyi Margit
19. Nagy Gizella	39. Virányi Ida
20. Oravik Dalma	

Magántanulók:

1. Gaál Marietta	3. Szamóta Olga
2. Masirevich Erzsébet	4. Tóth Klára

IV. osztály.

1. Ambrus Aranka	15. Lendler Irén
2. Baska Magdolna	16. Luger Ilona
3. Blaha Margit	17. Márkly Izabella
4. Bossányi Ilona	18. Medgyesi Zsófia
5. Braun Margit	19. Papp Jolán
6. Chyzer Éva	20. Papp Zsuzsánna
7. Fischer Piroska	21. Páris Anette
8. Gerlei Márta	22. Pintér Alice
9. Gráf Elza	23. Radó Anna
10. Harsányi Margit	24. Báró Sommaruga Fedóra
11. Holitscher Klára	25. Székács Erzsébet
12. Jeszenszky Katalin	26. Szilágyi Anna
13. Jovánovic Vilma	27. Tahy Katalin
14. Kerekes Anna	28. Tolnai Gizella

betegség miatt vizsgát
nem tett

29. Tolnai Katalin	31. Ullmann Mária
30. báró Tornyai-Schossberger
Erzsi	32. Vadász Irén
	33. Vajda Ilona
- Magántanulók:** 1. Mezey Margit 2. Szilágyi Márta

V. osztály.

1. Agárdy Ilma	18. László Ilona
2. Balassa Etelka	19. Nemes Katalin
3. Bauer Edith (kimaradt)	20. Nyékhegyi Augusztá
4. Benedek Róza	21. Popper Lilly
5. Bernáth Julia	22. Ritoók Gabriella
6. Bessenyei Anna	23. Révész Magda
7. Conradt Eleonóra	24. Spitzer Éva
8. Corzan Avendanó Inez	25. Steiner Lilly
9. Darvas Róza	26. Szalka Karola
10. Farkas Klára	27. Szojka Edith
11. Frankl Etelka	28. Táborosky Antónia
12. Hornyánszky Flóra	29. Tapolczai Jolán
13. Ilosvay Zsófia	30. Tóth Marietta
14. Imre Erzsébet (kimaradt)	31. Vajda Olga
15. Kelemen Gizella	32. Walther Mária
16. Kralovánszky Irén	33. Weinberger Lilly
17. Landgráf Rózsa	34. Yull Erika

35. Zöllner Paula

Magántanulók:

1. Gróf Apponyi Mária	2. Gróf Károlyi Fruzsina
	3. Zilahy Juliska

VI. osztály.

1. Artner Eugénia	12. Lóránt Erzsébet
2. Babó Ilona	13. Pajzs Sarolta
3. Babó Mária	14. Parlágyi Ilona
4. Balassa Matild	15. Sándor Margit
5. Bárczay Ida	16. Schnetzer Mária
6. Csegezy Margit	17. Stróbl Zsuzsánna
7. Darvas Mariska	18. Szél Erzsébet
8. Deutsch Lilly	19. Szekeres Irén
9. Ember Erzsébet	20. Wampetich Mária
10. Káldor Edith	21. Winter Róza
11. Kelemen Teréz	22. Zeller Ilona

23. Zimmer Ilona

- Magántanuló:** 1. Huber Gabriella

KIMUTATÁS A GYAKORLÓ FELSŐBB LEÁNYISKOLA NÖVENDEKEIRŐL.

I. LÉTSZÁM, VALLÁS, ANYANYELV SZERINT.

Osztály	A tanulók száma	Vallás szerint							Anyanyelv szerint			
		róm. kath.	gör. kath.	gör. keleti	református	ág. ev.	unitárius	izraelita	magyar	német	francia	angol
I.	22	12	—	—	7	—	—	3	22	—	—	—
II.	25	11	—	—	6	3	—	5	23	1	—	1
III.	39	20	—	—	8	2	—	9	39	—	—	—
IV.	33	19	1	—	2	1	—	10	32	—	1	—
V.	33	16	—	—	4	3	—	10	30	3	—	—
VI.	23	15	—	—	2	—	—	6	23	—	—	—
Összesen	175	93	1	—	29	9	—	43	169	4	1	1

II. A NÖVENDEKEK ELLÁTÁSA SZERINT.

Osztály	Bennlakók										Félbennlakók						Bejárók							
	1400 korona	1000 korona	710 korona	500 korona	400 korona	350 korona	300 korona	250 korona	20 korona	Ingyenes	Összesen	1000 korona	700 korona	500 korona	300 korona	200 korona	Ingyenes	Összesen	160 korona	Tandíjmentes	Ingyenes és tandíjmentes	Összesen	Összesen	Magántanulók
I.	3	1	3	—	—	—	—	—	—	1	8	4	—	4	—	—	4	12	2	—	—	2	22	3
II.	1	—	5	—	—	—	—	—	—	3	9	5	—	4	—	—	7	16	—	—	—	—	25	2
III.	6	—	1	2	—	3	—	—	—	9	21	5	—	3	—	—	7	15	1	2	—	3	39	4
IV.	2	—	2	—	—	1	2	—	1	6	14	6	1	3	1	1	5	17	1	1	—	2	33	2
V.	3	—	4	—	—	2	1	1	—	7	18	1	2	1	—	—	6	10	4	—	1	5	33	3
VI.	7	—	3	1	1	—	—	—	1	4	17	2	—	—	—	—	1	3	2	1	—	3	23	1
Összesen . .	22	1	18	3	1	6	3	1	2	30	87	23	3	15	1	1	31	73	10	4	1	15	175	15

4. VIZSGÁLATOK SORRENDJE.

Június 3-án szerdán d. e. 9 órától az összes osztályok és minden felekezet hittanvizsgálata.

Június 5-én pénteken d. u. 3 órától az I. és II. oszt. ének- és zenevizsgálata.

Június 6-án szombaton d. u. 3 órától a III. és IV. oszt. ének- és zenevizsgálata.

Június 8-án hétfőn d. u. 3 órától az V. és VI. oszt. ének- és zenevizsgálata.

Június 21-én vasárnap d. e. 9 órakor TE DEUM, 10 órakor záró ünnepély.

Június 22-én hétfőn d. e. $8\frac{1}{2}$ órától a IV. oszt. vizsgálata az összes tantárgyakból.

Június 22-én hétfőn d. u. 3 órától az I. oszt. vizsgálata az összes tantárgyakból.

Június 23-án kedden d. e. $8\frac{1}{2}$ órától az V. oszt. vizsgálata az összes tantárgyakból.

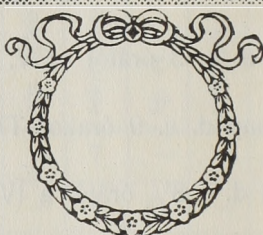
Június 23-án kedden d. u. 3 órától a II. oszt. vizsgálata az összes tantárgyakból.

Június 24-én szerdán d. e. $8\frac{1}{2}$ órától a VI. oszt. vizsgálata az összes tantárgyakból.

Június 24-én szerdán d. u. 3 órától a III. oszt. vizsgálata az összes tantárgyakból.

III. ELEMI TANÍTÓNŐKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁRJELÖLTEK KOLLÉGIUMA „APPONYI KOLLÉGIUM“

1. VEZETŐSÉG.

MINISZTERI BIZTOS:

Dr. SZINNYEI JÓZSEF egyetemi nyilv. rendes tanár stb.

IGAZGATÓ:

BERTA ILONA.

SZAKVEZETŐ TANÁROK:

WAGNER JÁNOS, a budapesti VI. ker. állami elemi iskolai tanítónőképző-intézet igazgatója, a didaktikai gyakorlat vezetője.

Dr. BERECS SÁNDOR, történelem és latin nyelv.

CSEMEZ JÓZSEF, fizika és német társalgás B) szakcs.

Dr. HORGER ANTAL, magyar nyelvészet.

POGÁNYI DUNA, torna.

Dr. PRINZ GYULA, földrajz.

Dr. PRIVORSZKY ALAJOS, mennyiségtan.

Dr. SZÉKELY GYÖRGY, filozófia és pedagógia.

Dr. ENTZ GÉZA, állattan és növénytan.

TOCSEK ILONA, német nyelv és irodalom, német társalgás A) szakcs.

Dr. TOLNAI VILMOS, magyar irodalom.

Dr. VÁSONY LAJOS, kémia és ásványtan.

FABRIZII IZABELLA helyett Dr. DAPSY ALICE, francia társalgás.

GUEST JANE ELSIE, angol társalgás.

2. AZ APPONYI-KOLLÉGIUM TAGJAI.

I. ÉVFOLYAM.

Sorsz.	Név	Felvétel módja	Főtárgy	Melléktárgy
1	Abonyi Julia . .	ösztöndíjas beltag	földrajz	magyar irodalom, történelem
2	Bakács Mária . .	ösztöndíjas beltag	földrajz	magyar irodalom, történelem
3	Galampos Mária	segély nélküli kültag	állattan, növénytan	kémia, ásványtan, természettan
4	Haitsch Ella . .	ösztöndíjas beltag	filozófia	pedagógia
5	Paál Aranka . .	ösztöndíjas beltag	kémia-ásványtan	állattan, növénytan, fizika
6	Pickel Paula . .	ingyenbéides kültag	német nyelv és irodalom	magyar nyelv és irodalom
7	Sebestyén Erzsébet	ösztöndíjas beltag	magyar nyelv és irodalom	történelem, földrajz

II. ÉVFOLYAM.

Sorsz.	Név	Felvétel módja	Főtárgy	Melléktárgy
1	Babocsay Gizella	ösztöndíjas beltag	magyar nyelv és irodalom	történelem, földrajz
2	Bedőné Hajnal Margit	kimaradt		
3	Bertha Mária . .	ösztöndíjas beltag	kémia, ásványtan	állattan, növénytan, fizika
4	Gokler Mária* . .	ösztöndíjas beltag	állattan	növénytan, kémia, ásványtan, fizika
5	Jéger Gizella . .	teljes ingyen étkező kültag	magyar nyelv és irodalom	történelem, angol
6	Kovács Erzsébet	segély nélküli kültag	rajz	
7	Józsa Ilona . . .	ösztöndíjas beltag	magyar nyelv és irodalom	történelem, földrajz
8	Nemeskei Gizella	ingyenbéides kültag	magyar nyelv és irodalom	német nyelv és irodalom
9	Roda Mária* . .	teljes ingyen étkező kültag	állattan	növénytan, kémia, ásványtan, fizika

* Gokler Mária és Roda Mária a tornatanár-képző tanfolyamnak is tagjai voltak.

171950/1913. sz. a. kelt magas miniszteri rendelet az Apponyi-kollégium tagjainak didaktikai képzését oda módosítja, hogy „az elsőéves tanárjelöltek az I. félévben szeptemberben, a II. félévben januárban, összesen 8 hétig hospitálnak. A hospitálás a tanító- vagy tanítónőképzőben mind a főtantárgyra, mind a melléktantárgyakra és mindig két osztályra terjed ki és heti 4 óránál kevesebb, de heti 7 óránál több nem lehet. A gyakorlóiskolában pedig összesen heti 2 órában tartoznak hospitálni az elsőéves jelöltek. A másodéves tanárjelöltek az I. félévben szeptember 10-től október 10-ig, a II. félévben pedig januárban szintén 4 hétig tanítanak, még pedig a tanév elején a melléktantárgyakból, január hó folyamán a főtantárgyból 2—2 osztályban legalább heti 4, legfeljebb heti 7 órában. Ugyanezen időben tartoznak a jelöltek 2 órát a melléktantárgyakból és 2 órát a főtantárgyakból a gyakorlóiskolában is tanítani“.

Míg egyrésztől örvendetes tény, hogy a didaktikai képzés ily módon erőteljesebbé lesz, másrészt az az aggodalom merül fel, hogy a pedagógiai munkának fokozása túlterhelést jelent a jelöltekre nézve. A tanári testületnek különben alkalma lesz véleményét ez irányban is minden oldalról kifejteni, amennyiben a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úr dr. Szinnyei József miniszteri biztos útján felszólította a vezető tanárokat, hogy az Apponyi-kollégiumra vonatkozó tapasztalataikat a jövő iskolai év elején írásban adják elő.

A 126372. sz. a. kelt magas miniszteri rendelet arról értesíti az igazgatóságot, hogy „az Apponyi-kollégium földrajzi szakra képzendő tagjai kötelesek lesznek jövőben a földrajz mindkét ágazatára, tehát a leíró és a csillagászati és fizikai földrajz-kollégiumokra is beiratkozni s kötelezendők ez ismeretekből annak idején kollokválni is; a tanfolyam elvégeztével pedig mind a két ágazatából az érdekelt szaktanárok előtt vizsgálatot tenni. A kollégium szemináriumi gyakorlatai közé a csillagásztani és fizikai földrajzi gyakorlatok, mint a kellő jártasság megszerzésének elengedhetetlen feltételei, legalább heti egy órával beiktatandók“.

Az Apponyi-kollégium rendes időben megtartotta dr. Szinnyei József egyetemi tanár, miniszteri biztos elnöklésével értekezleteit, amelyeken az Apponyi-kollégium igazgatója, a vezetőtanárok és a didaktikai képzés vezetője, a VI. ker. áll. elemi tanítónőképző igazgatója voltak jelen. Ez értekezleteken megállapították az Apponyi-kollégium tagjai heti óráinak számát az egyetemen, a vezetőtanárok elszámoltak munkájuk eredményéről, a VI. ker. áll. elemi tanítónőképző igazgatója a didaktikai

képzésről. Az alelnök ismertette a kollokviumok, valamint az évi vizsgálatok eredményét.

A didaktikai képzés január és február hónapokban történt. A jelöltek április hó 20-án dr. Szinnyei József miniszteri biztos elnökletével letették a nyelvkésztségi vizsgát és az év végén a tanári vizsgát az egyetemen. Elemi tanítónőképzői tanári oklevelet nyertek: Babocsay Gizella, Bertha Mária, Gokler Mária, Józsa Ilona, Kovács Erzsébet és Roda Mária. A vizsgálatról visszaléptek: Jáger Gizella és Nemeskei Gizella.

Az 1911. évben 149837. sz. a. kelt magas miniszteri rendelettel életbeléptetett tanító- és tanítónőképző-intézeti tanerők részére szervezett tornatanárképző-tanfolyamot Gokler Mária és Roda Mária kitűnő sikerrel végezték és a jelen iskolai év végén elemi tanítónőképző-intézeti tornatanári oklevelet nyertek. E vizsgálat kiválóan szép eredményéről dr. Szinnyei József miniszteri szakbiztos elismerően és dicsérően nyilatkozott.

Legyen szabad az Apponyi-kollégium működéséről e helyen elmondanom, hogy tagjai az áll. Erzsébet Nőiskola polg. isk. tanítónőképző legkiválóbb növendékei közül valók, akiket igazi belső lelki szükséglet ösztönöz a további munkálkodásra s akik ennél fogva nagy szorgalommal, igen szép eredménnyel dolgoznak. Szaktudásuk és pedagógiai képzettségük egyaránt magas színvonalon áll. Vezetőtanáraik nagy gonddal foglalkoznak továbbképzésükkel, illetve azzal, hogy olvasás és megbeszélés útján egyetemi tanulmányaikat mennél intenzívebbé és önállóbbá tegyék.

IV. AZ INTÉZET MŰKÖDÉSE.

Ha visszapillantunk az elmúlt iskolai évre, azt a jóleső benyomást nyerjük, hogy intézetünk minden irányban a szó igaz értelmében élettelteljes munkát végzett. Onnan van ez talán, hogy az állami Erzsébet Nőiskola voltaképen háromszorosan összetett intézmény lévén, a három ágazat — a polg. isk. tanítónőképző, a vele kapcsolatos gyakorló felsőbb leányiskolai nevelőintézet és a tanárképző Apponyi-kollégium — munkájukban jótékony, ösztönző hatással vannak egymásra, önkénytelenül is bírálatot gyakorolnak egymás munkája fölött, aminek javító, fejlesztő, tökéletesítő eredménye kihat az *intézetnek, mint egésznek* haladására. Tanári testületeinkre és növendékeinkre egyaránt alakító és nevelő hatással van intézetünknek ez az *előre sarkaló, ösztönző szelleme*, amely egész jellegét megadja és minden egyes tagjától, tanártól és tanítványtól azt kívánja, hogy tehetségének javarészét szívesen és örömmel adja *az intézet, a köz szolgálatába*. Részben ebből magyarázom meg, hogy a gyermekek és fiatal leányok oly boldog időt töltenek az intézetben. Öntudatlanul is érzik a fiatal, fejlődő természettel rokon szellemet, amely előretörékvést, átalakulást, mozgást, *nemes értelemben vett életet jelent*.

*

Ez iskolai évet szeptember hó 9-én nyitottuk meg a tanári testületek és a hármaskör — a polg. isk. tanítónőképző, a gyakorló felsőbb leányiskolai nevelőintézet és az Apponyi-kollégium — összes növendékeinek jelenlétében. Szept. 10-én az Örökimádás templomában megboldogult Erzsébet királynénk lelkiüdvéért imádkoztunk. Szeptember 11-én megkezdődött a rendes tanítás és megszakítás nélkül folyt az év végéig.

Március havában ugyan járványszerűleg lépett fel a rubeole, de a tisztí orvosi intézkedés alapján csak felsőbb leányiskolánk I. osztályában szünetelt két hétig a tanítás.

A polgári isk. tanítónőképző tanári testülete havonként tartott értekezletet, amelyeken a következő ügyeket tárgyalta: Miniszteri rendeletek. A szaktanárok jelentései tárgyak tanulmányi eredményéről, a haladás esetleges akadályairól. Tanulmányi kérdések megbeszélése. Fegyelmi ügyek. A könyvtárak és szertárak gyarapítására vonatkozó javaslatok. Esetleges indítványok. A tanári értekezletek eszmecserében gazdagok, élénkek voltak és jótékonyan hatottak az intézetet s a növendékeket közelről érintő kérdések tisztázására.

A *didaktikai képzés* az 188.977/1913. sz. a. kelt magas miniszteri rendelet még intenzívebbé óhajtja tenni azzal, hogy megengedi, hogy a polgári iskolai tanítónőképző I. éves hallgatói naponként, felváltva a szakjukhoz tartozó tanítási órákra bejárjanak a gyakorló iskolába, ott a hallottakról jegyzeteket készítsenek, melyeket a pedagógia tanára időnként ellenőriz és feldolgozásukról gondoskodik.

A didaktikai képzés különben intézetünkben évről évre erőteljesebbé válik azzal, hogy a szaktanárok nem kímélve időt és fáradságot, lehetőleg jelen vannak a gyakorlati tanításokon és igen értékes bírálatokkal járulnak hozzá azok tökéletesítéséhez.

A gyakorlati tanításokon mindig jelen van a pedagógia tanára, aki az elméleti ismereteknek értékét a gyakorlati használatban öntudatosná teszi a növendékek előtt. Jelen van természetszerűleg a gyakorló iskola tanítónője, aki a tételt, az utasítást adja és a módszert irányítja és gyakran az igazgató is, aki e téren oly sok éven át szerzett hasznos ismereteit és tapasztalatait szintén örömmel adja a gyakorlati képzés szolgálatába. A bírálatok, amelyben a növendékek és a már felsorolt tényezők élénken résztvesznek, igen tanulságosak növendékre és tanárra egyaránt.

Jótékony hatással van a gyakorlati tanításokra az a körülmény, hogy a polgári isk. tanítónőképző növendékei, a gyakorló felsőbb leányiskola növendékeit az internátusi életben három éven át jól megismerik. Mivel az étkezéseknél is felügyelnek, illetve a nevelőnőket esetről esetre a szükséghez képest helyettesítik és a korrepetálásban is gyakorlatot szereznek — különösen a tanításra és nevelésre hivatottabbak bizonyos tekintélyre tesznek szert a felsőbb leányiskola növendékei a,ttőle mi a fellépésüket a gyakorlati tanításnál biztosabbá és közvetlenebbé teszi. Érdekes megfigyelni, hogy a gyakorló felsőbb leányiskola

növendékei is lassanként mily érdeklődéssel kísérik a tanítójelölt haladását, mily szépen figyelnek és felelnek tanítás közben és hogy örülnek egy-egy gyakorlati tanítás kiváló sikerének.

A gyakorlati tanításokon a *szemléltetés* is mindinkább tervszerűbbé válik, amint szertáraink gyarapodnak és céltudatosabb beszerzések történnek. De különösen elősegíti ezek fejlődését a szemináriumi képzés, illetve a természettani, állat-, növény-, ásvány- és vegytani, továbbá a földrajzi gyakorlatok. A növendékek meglepő ügyességre tesznek szert a különböző eszközök használatában s e tekintetben a képesítő vizsgálatokon nagyobb része mint kész tanítónő mutatkozik be.

Növendégeink mintegy 150 gyakorlati tanítást hallanak a III. évben. Ok maguk egyenként 5-ször tanítanak. Minden egyes tanításra nagy gonddal készülnek.

A hospitálás a II. évben történik, amikor a gyak. felsőbb leányiskolában mintatanításokat hallgatnak, azokról jegyzeteket készítenek s ily módon a gyakorlati tanításokra előkészülnek. A pszichológiai laboratórium is évről-évre fejlődik a nagyméltóságú minisztérium áldozatkészségéből és bár még kevés kísérletet mutathatunk be eszközeink hiányában, reméljük, hogy lassanként ezen a téren is intenzívvé tehetjük növendégeink pszichológiai ismereteit.

Intézetünk különben a tanítás főiskolai jellegét fejlődésében mindinkább kifejezésre juttatja. Tanári testületünk a kor színvonalán álló tudományos képzettségét viszi munkájába.

A *nyelvészeti, esztétikai, irodalmi* szemináriumi dolgozatok komoly munkáról tesznek tanuságot. A könyvtár gyarapodása és gazdagodása nagyban elősegíti a szemináriumi dolgozatok változatosságát és tartalmasságát. A művészi reprodukciók, amelyeket az esztétika, az irodalom és művészettörténet tanárai közös megállapodással szereznek be, szépen diszítik folyosóinkat és növendégeinknek alkalmat adnak a legkiválóbb hazai és külföldi műremekek folytonos szemlélésére és tanulmányozására.

Történelmi művekben, történelmi szemléltető képekben, térképekben és *földrajzi* tér- és tájképekben szintén gazdagodtunk. Sajnos, történelmi szertárunk egyáltalán nincs, a földrajzi szertár is kicsiny és a célt nem szolgálja kellőleg. Pedig az új irányzat, amely a földterületek életjelenségeiből oknyomozó módon alakítja meg a terület képét, illetve írja le a tájat s amely szerint intézetünkben is átalakulóban van a földrajz tanítása, folytonos *szemléltetést* kíván. E célból az osztályokban, a folyosókon újabban is több térképet, szemléltető tájképet helyeztünk el, a földrajzi gyakorlatok ilyen irányban vezettettek és a kirándulások egy

része is földrajzi geológiai természetű volt, a mikor is a növendékek a helyszínén rajzoltak, a térképek keletkezési módját értelmezték stb.

Növendékeink ez új irányt, mely az egyéni diszpozíciónak nagyobb tért enged, eleinte nehezen szokták meg, de később nagy érdeklődéssel, haszonnal alkalmazkodtak hozzá.

Az *idegen nyelvek* tanítása, mivel a szaktárgyak a növendékeknek csaknem minden idejüket lefoglalják, nem történhetik olyan terjedelemben, mint azt az intézet jellege feltételezné és a tanári testület óhajtaná. A német nyelv kötelező tárgy a nyelv- és történettudományi szakcsoport hallgatóira nézve, de német képesítést a felső fokon — bár a növendékek megfeszített szorgalommal dolgoznak — évről évre csak az az egynéhány növendék szerez, aki a német nyelvet már gyermekkorában elsajátította. Az elemi képzőkből, sajnos, igen kevés német nyelvismeretet hoznak magukkal a növendékek, ami a tanár munkáját rendkívül megnehezíti. Igen hasznos dolognak bizonyul, hogy néhány év óta a mennyiség- és természettudományi szakcsoport növendékei is tanulnak németül, amely őket szakmunkák olvasására képesíti.

A francia, angol és latin nyelvet különböző csoport-növendékek tanulják aszerint, amint előtanulmányuk, nyelvtelhetségük és nyelvismeretük az illető nyelv tanulását reájuk nézve célszerűbbé és eredményesebbé teszik.

Nagyon szükséges volna, ha jeles növendékeink közül néhányan, akik a német, francia, vagy angol nyelvet jól beszélnek, állami ösztöndíjjal külföldre küldetnének ki, hogy magukat e nyelvekben tökéletesítsék. Ezek közül kerülnének ki a legkiválóbb nyelvmesternők, tanárnők, mert hiszen pedagógiai rátermettségük és tanítónői, módszertani ügyességük megvan a mi növendékeinknek, csak a teljes nyelvkészség és a kiejtés tökéletessége hiányzik. A tanári testületnek régi vágya teljesülne, ha ez megvalósulhatna.

A *természettudományi* szertárban átalakító munka folyt az iskolai évben, hogy a növendékek a gyakorlatokat egyszerre végezhessek és szemlélhessék. Jelenleg minden növendéknek megvan a maga dolgozóhelye és eszközfelszerelése és 17 mikroszkop áll rendelkezésre. A növendékek ennek következtében nagyobb kedvvel és jobban átértett tudással dolgoznak és különösen a mikroszkopi rajzban nagy haladást mutatnak. Külön megemlékezünk itt azoknak a derék növendékeknek munkájáról (Balogh Gabriella, Baán Ida, Bursits Anna, Csátó Gabriella, Giller Piroska, Hartberger Erzsébet, Krammer Vilma, Munkácsy Margit, Öllös Sarolta, Schichtanz Ilona és Sebestyén Olga), akik az intézeti szertárt

sok hasznos szemléltető táblával gazdagították. E táblák, a melyek a növendékek mikroszkopi rajzainak nagyításai, a tanítás szempontjából, mivel egyenként egy-egy dolgot szemléltetnek csupán, célszerűbbek a gyárilag előállított szemléltető tábláknál, amelyeken gyakran sokféle forma halmozódik össze. E növendékek a jövő nemzedéknek is szolgálatot tettek tudásuk és szorgalmuk e termékeivel.

A 84.406. számú 1913. évi június hó 7-én kelt magas miniszteri rendelet dr. Vásony Lajos tanár részére 500 K államsegélyt engedélyezett a hazai bányavidékek tanulmányozása végett. E tanulmányúton dr. Vásony *ásványtani gyűjteményünk*, valamint a laboratórium céljaira a következő, szemléleti szempontból értékes ásványokat gyűjtötte: 2 db kristályos arany Verespatakról, 3 db kristályos markazit Verespatakról, 1—1 db vasérc Vaskőről, Gyaláról és Resicáról, 2 db dezmin Vaskőről, 2 db gránát Vaskőről, 2 db kőso Marosújvárról, 30 db aragonit Korondról, 4 db kristályos chalkopirit Felsőbányáról, 10 db arzén- és antimonérc Felsőbányáról, 5 db szén és kőület Anináról.

Ugyancsak a 84.406. sz. a. 1913 jún. 7-én kelt magas miniszteri rendelettel Pogány Iduna képzőintézeti tanár 500 K államsegélyben részesült, hogy a dán és svéd tanítónőképző-intézetek *tornatanítását* tanulmányozza és a Silkeborgban rendezett tornatanfolyamon részt vegyen. E tanulmányút igen nagy hasznára volt intézetünk tornaügyének. Torna-termünk szakszerű felszerelése és növendékeink a svéd szellemben való tornázása egyaránt sokat köszönhet annak az alapos, gondos tanulmánynak, melyet Pogány Iduna tanár a svéd torna megismerése céljából a helyszínén Silkeborgban végzett. A növendékek különben évről évre nagyobb kedvvel tornáznak és nagyobb számmal jelentkeznek a tornatanfolyamra, mintegy ezzel is megerősítvén azt a tényt, hogy a svéd tornarendszer jobban megfelel a női tornászat higiénikus és esztétikai követelményeinek.

Intézetünk kiváló tornatanítókat képesít a polg. iskolák számára. A képzés igen gondosan történik, a növendékek a tornából is rendes gyakorlati tanításokat tartanak, amelyeket élénk szellemű bíráló követ.

Egy új, *geometriai* szertár is alakulóban van intézetünkben, amelynek gondozását dr. Privorszky Alajos, a matematika tanára vette át.

A GYAK. FELSŐBB LEÁNYISK. NEVELŐINTÉZET tanári testülete szintén bavonként tartott rendes értekezletet, amelynek tárgya a következő volt: Miniszteri rendeletek. A tananyag feldolgozása és ennek esetleges akadályai. A növendékek magaviseletének, szorgalmának, előmenetelének, az idegen nyelvekben, zenében való haladásának részletes megbeszélése

és összehasonlítása. A gyakorlati tanításokra vonatkozó észrevételek megbeszélése. Módszeres értekezések felolvasása. Esetleges indítványok tárgyalása stb.

A gyakorló felsőbb leányiskolában is tervszerű, lelkes munka folyt egész éven át. Sajnos, a tanári testületben sok betegség, szabadságolás, sőt két haláleset is előfordult, ami a tanítás munkáját időről időre megakasztotta. Istennek hála, mégis jól végeztük ez iskolai évet és növendékeink igen szép vizsgálatokban mutatták meg, hogy szorgalmasan, kedvvel tanultak és a különböző tudományokban haladást tettek.

Intézetünknek hagyományos nevelőszelleme, bár a tanári testületben lassankint sok változás fordul elő, állandóan fennmarad és a tanításban is kifejezésre jut.

Fontos és üdvös dolog, hogy polgári képzőintézeti növendékeink, akik a gyakorló felsőbb leányiskolában hospitálnak és gyakorlati tanításokat végeznek, olyan szellemben képeztetnek ki, hogy a gyermek elsősorban mint jövőbeli ember érdekelje őket és a tanítás tárgyát, az ismeretek nyújtását ne csak célnak, hanem eszköznek is lássák, amely arra szolgál, hogy a gyermek különböző tehetségei általa kifejlődjének.

Gyakorlóiskolai tanítónőink kettős nagy munkát végeznek azzal, hogy képzőintézeti növendékeinket is irányítják tanításaikkal és iskolánkra nézve nagy nyereséget, hogy a testület ily intenzív pedagógiai életet él.

E helyen mondom el mint örömdetes jelenséget, hogy a két fiatal helyettes tanítónő, Nagy Vilma és Radnai Margit, akik csak most kerültek ki a polg. isk. tanítónőképzőből, igen derék munkát végeztek. Osztatlan örömmel néztük szép működésüket.

Szarvassy Margit rendes tanítónőt, aki, sajnos, hosszabb ideig betegeskedett, a polgári képzőintézet növendékei közül január hónapban Münch Bella, Csekey Ilona, Bölcskény Margit, Ködmön Julia, Szontagh Katalin és Ligárt Ida III. éves növendékek helyettesítették szép eredménnyel. Május-június hónapokban pedig nevelőnőink, névszerint: Egán Ilona, Krizsó Anna okl. polg. isk. tanítónők és Radák Olga elemi tanítónőképzőintézeti okl. tanár látták el a helyettesítés munkáját, amellyel együtt járt az egész évi anyag összefoglalása és a vizsgálaton való kikérdezése. E nehéz munkát nevezettek kollégiaiális jó szívvel és igazán szép eredménnyel végezték és intézetünket hálára kötelezték.

A felsőbb leányiskola növendékei a rendes tárgyakon kívül a zenében és a szavalatban is szép eredményt mutattak fel az év folyamán. Örömdetes jelenség, hogy a zenét mondhatni kivétel nélkül nagy kedvvel

tanulják növendékeink. Tavaszi hangversenyeink, az úgynevezett matinék és az évvégi zenvizsgálatok tanúságot tettek e felől. Táncolni január—április hónapokban tanultak növendékeink Filóné Nirschy Gizella, e régi, kipróbált, kiváló mesternő vezetésével, akinek főgondja a táncok tanítása mellett a leánykák mozdulatainak finomítása és összhangzó kiképezése. Április közepén megtartott táncvizsgáink meglepő szép eredményt mutattak.

Az iskolaév első felében főzni is tanultak a VI. oszt. növendékei Szarvassy Margit rendes tanítónő és özv. Pakán Lajosné házvezetőnő felügyelete mellett.

Nevezetes eseménye a felsőbb leányiskolának, hogy a Nagyméltóságú Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium jóvoltából megkezdettük a felsőbb leányiskola szertárainak és tanári könyvtárának külön meg-alapozását. Egyelőre csupán azért válik ez szükségessé, hogy a fontosabb szemléltető eszközök és könyvek, amelyekre a felsőbb leányiskolának úgyszólván nap-nap után szüksége van, folyton kéznél legyenek. A felsőbb leányiskolai tanári könyvtár gondozását Ullreich Vilma rendes tanítónő vállalta el.

A 188.977/913. sz. a. kelt magas miniszteri rendelet értelmében a felsőbb leányiskolai tanári testület a tanítónőképző tanári testülettel egyértelműen vizsgálta át javítólag a felsőbb leányiskolában használatban levő tankönyveket és állította össze a megújított tankönyvjegyzéket, amelyet értesítőnkben is közlünk. Ugyanez a rendelet teszi kötelezővé azt is, hogy a gyakorlóiskolának tanmenete a polgári iskolai tanítónő-képzőintézet testületének részvételével minden négy évben revideálandó. E munkát meg is kezdték a testületek, de tekintettel arra, hogy ez iskolai évben a felsőbb leányiskolai tanári testületben oly sok betegség, szabadságolás stb. akadály állott elő, a tanmenetnek kidolgozása végső befejezést csak a jövő iskolai évben nyerhet.

Az igazgató a 173.507/913. sz. a. dec. 12-én kelt magas rendelet értelmében hetenként átlag 8 órában hospitált a polgári iskolai tanítónő-képző, a vele kapcsolatos gyakorló felsőbb leányiskola és az Apponyi-kollégium tanítási óráin és a gyakorlati tanításokon. A szerzett benyomásokat rendszerint közölte az illető tanárral, tanítónővel és gyakran, különösen a felsőbb leányiskolai értekezleteken, módszeres megbeszélés tárgyává is tette. E hospitálásokról külön naplót vezetett, melyben észrevételeiről is pontosan elszámolt, hogy maga is egységes képet alkosson egy-egy tanerő munkájáról, a növendékek magatartásáról és

az egész intézet tanulmányi rendjéről. E hospitálások az igazgatót közelebb viszik a testület tagjaihoz és a növendékekhez és jótékony kölcsönhatással vannak a tanári testületek és az igazgató munkásságára.

FEGYELEM, HAZAFIAS, VALLÁSOS NEVELÉS stb.

A növendékek erkölcsi értékének emelésére, önértékük épségére és jellemük szilárdságára nagy gondot fordít intézetünk. E tekintetben a tanári testületek szép példával járnak elől, mert az ő együttműködésükre is jellemző az egymás megbecsülése és megértése. A nemes példa jó hatással van növendékeinkre, őket is összetartásra és törvénytiszteletre ösztönzi. A vezetőségben ezen felül az a vágy is él, és ebben az irányban dolgozik is, hogy különösen a nagyobb növendékek, a polgári leányiskolák leendő tanítónői, a törvénytiszteletből származó *rendnek és fegyelemnek szellemét* mint családot, intézményeket, társadalmat és nemzeti életet fenntartó erőt értékeljék és szeressék!

A hazafias nevelés is ilyen irányban történik, hogy t. i. a közös munka, az egyetértés, a takarékoság, a nemzeti értékek megbecsülése iránt szeretetet és tiszteletet igyekszünk leányaink lelkében ébreszteni.

A vallásos nevelés egyik főtényezője az az egészséges, finom irányzat, hogy egymás vallását mindnyájan mély tiszteletben tartsuk.

Természetes, hogy a különböző felekezetek a maguk szertartásainak megfelelőleg fejezik ki vallásos érzelmeiket: felekezetek szerint vesznek részt a vasárnapi istentiszteleten stb. A róm. kath. növendékek számára az intézet tornatermében tartja a szent misét dr. Krywald Ottó főtisztelendő, aki katolikus leányaink lelki életét különben is szeretettel gondozza. A polg. isk. tanítónőképzőben dr. Saly László, dr. Sebestyén Jenő és Marton Elek vezették az exhortációkat, akik nagy kedvvel dolgoztak, növendékeink lelki életére sok tekintetben irányítólag hatottak és őket vallásfilozófiai és szociális kérdések felett mélyebb gondolkodásra ihlették.

A katolikus növendékek számára ez iskolai évben a husvéti lelki gyakorlatokat dr. Saly László, pápai káplán végezte ügybuzgóan, jótékony hatással. A májusi ájtatosságokon egész hónapban mindennap részt vettek növendékeink.

Itt emlékezünk meg arról a kitüntető eseményről, hogy a Sacre Coeur-nevelőintézet főnöknőjének szeretetreméltó meghívására intézetünk kath. növendékeit a Sacre Coeur kápolnájában dr. Csernoch János

hercegprimás főmagassága részesítette ez évben is a bérmlás szentségében. A hercegprimás bensőséges szép beszéde és a bérmlási ünnep mély hatást tett növendékeink lelkére.

Intézetünket az év folyamán két egyházfő tüntette ki látogatásával: Lányi József püspök úr Őnagyméltósága és lugosi görög kath. püspök úr Ő méltósága. Mindketten nagy érdeklődést és figyelmet tanúsítottak intézetünk és növendékeink iránt.

Az intézet egyházi felszerelését Strössner Ödönné úrnő, akinek leánykája nálunk végezte a felsőbb leányiskola 6 osztályát, magaalkotta művészi kivitelű fehér bársony miseruhával ajándékozta meg. E helyen is hálás köszönetet mondunk érte.

A protestáns növendékek a megfelelő templomokban hallgatták vasárnaponként az istentiszteletet és vallásos estéken is részt vettek. Az izraelita növendékek vallásos gyakorlataira nézve a pesti izraelita hitközség kívánsága volt irányadó.

Arra is törekszünk, hogy növendékeinkben a jótékony lelket felébresszük és őket a jócselekedetek nemesítő és boldogító öntudatára rávezessük. E célból többször elvittük őket olyan felolvasásokra, amelyek éppen ezeket a gondolatokat hirdették. Érdeklődést ébresztettünk bennük a vakok, nyomorék gyermekek iránt, akiknek számára gyűjtöttek is, valamint jelentékeny összeget gyűjtöttek a „Zsófia“ gyermekszanatórium, az Országos mentőegyesület és a Mária Dorottya-egyesület számára. A legszívesebben a gyermekeknek adakoztak.

AZ INTERNÁTUSI ÉLET.

Az internátusi életben a főelv a példaadás. Példát adunk növendékeinknek az intézet ragyogó tisztaságával, a benne uralkodó példás renddel, amely nem tűr ellenmondást és a pontosság szellemével. Ez eszközökkel óhajtjuk lelküket finomítani és emelni. Ez természetesen szigorú önbírálatra kényszeríti az intézet minden bennlakó tagját és nagy követelésekkel lép fel éppen a vezetőség, a nevelőnői karral szemben. Az önérzetnek gondozása és helyes irányba való vezetése a nevelés egyik főcélja. A különböző korú gyermek és ifju leány különböző elbánást kíván e tekintetben és az egyéniség is megköveteli, hogy vele természetének megfelelőleg bánjanak el.

A felsőbb leányiskolai növendékek 10—16 évesek és a képzőintézeti, Apponyi-kollégiumi növendékek 18—23. kora között levő különbség vilá-

gosan mutatja, hogy más és más elbánásban kell részesülniök. A cél ugyanaz, csak a fokozati eljárás különbözik. A kisebb leányokat, a gyermekeket nem hozhatjuk teljes öntudatára a saját cselekedeteik megfigyelésének és megítélésének, mint a már felnőtt leányokat. Bár a gyermekeknél is azon vagyunk, hogy megértsék a hibát, a ferdeséget, hiszen e nélkül lehetetlen, hogy rajta változtassanak. Mi, a benlakó nevelői-kar gyakran beszélgetünk értekezlet-féle alakban a növendékek magaviseletéről, egészségi állapotáról, minden irányban való fejlődéséről. Nevelőnőink, akik úgyszólván minden idejüket a növendékek, főként a felsőbb leányiskola növendékei között töltik, igen nehéz munkát végeznek. A gyermekek jókedvet, nyugodt elbánást és nagy érdeklődést kívánnak, ami folytonos önuralmat, önfegyelmeyzést jelent. A nevelőnők a növendékekkel étkeznek, azok hálótermei mellett laknak, velük korrepetálnak, sétálnak, játszanak. Az idegen, ú. m. német, francia, angol nyelvek gyakorlására nagy gondot fordítunk az internátusban. Ez iskolai évben több alkalommal adtunk a gyermekeknek osztályzatot az idegen nyelvek gyakorlásából, hogy őket az egymással való érintkezés közben is idegen nyelvek használására ösztönözzük.

Az igazgatóval mindennap érintkezhettek meghatározott időben, a kis és nagy növendékek egyaránt. Sok értékes pedagógiai eljárás, siker és sikertelenség jellemzi e találkozásokat. A nevelő alakítóértéke éppen az egyéni, az egyesekre való hatásban nyilvánkozik meg legerőteljesebben. A tömegre gyakran könnyebben lehet hatni, mint az egyesre ezt sokszor tapasztaltuk.

Az igazgató gyakran volt a növendékek között, minden munkájuk közben felkereste és megfigyelte őket. Ha idő volt rá, magánlakására is meghívott egy-egy osztályt, csoportot, hogy elbeszélgessen velük és megnyissa lelküket a szép, a költői gondolatok befogadására. A képezdei növendékekkel ilyenkor egy-egy remekmű olvasásába is elmélyedett, avagy társadalmi kérdést fejtegetett.

A legszívesebben reggelenként találkozott a növendékekkel, amikor a fiatal lélek a legfogékonyabb minden erőteljesebb gondolat befogadására.

A növendékekkel szemben a legszigorúbb fegyelmi eljárás volt, hogyha igazgatójuk elé idéztettek, megintésben részesítették.

A növendékek szórakozásáról, mulatságáról is bőségesen gondoskodtunk. Kedves háziünnepet tartottunk Mikulás napján, amikor kölcsönösen meglepték egymást, tanári kar és növendékek. Karácsonyi ünnepünkön, amelyet a személyzetnek rendeztünk, csak néhány bejáró növendék volt jelen.

Az idei tél különösen alkalmas volt a korcsolyázásra és vidáman zajlott le a jégünnepe. A farsangi ünnepet a polg. isk. képző növendékei szellemesen és finom, ízléssel rendezték. Szóval arra törekszünk, hogy növendékeink hasznos és boldog időt töltsenek intézetünkben.

Gondot okoz a vezetőségnek az intézetben való elzártabb és az étellel mégis kapcsolatot kereső szellemnek helyes középútra való terelése. A képezdei intézeti növendékeket önállóságra kell nevelni, de óvatosnak kell lenni abban, hogy mennyit juttatunk nekik a szabadságból. A bizalomnak, mint egyensúlyozó erőnek, meg kell lenni a nevelés irányzatában. A növendéknek érezni kell, hogy a vezetőség részéről beléhelyezett bizalom őt helyes magaviseletre és a szabadságkorlátozására kötelezi. A növendékek kimenetele, látogatásai, társaságban való részvétele, szórakozásai, színházak, hangversenyek stb. mindmégannyi nevelőértékké válhatnak, ha a szülők és a nevelők összefognak és komolyan, a *növendék jövőjét* tekintve cselekesznek és nem a pillanatnyi önzőbb élvezetvágy kielégítésének engednek.

E téren nagyon sok jobb dolgot lehetne tenni, ha a szülők, nevelők mint jóbarátok teljes megértésre jutnának abban, hogy a legnagyobb kincset, a gyermeket, mindig annak jövő boldogsága szempontjából kell tekintenünk.

EGÉSZSÉGI ÁLLAPOTOK.

A növendékek egészségére az intézet kiváló nagy gondot fordít. Ennek egyik főeszköze, sőt alapja, a *tisztaság*, ami intézetünkre jellemző. Nevelőnőink a testi nevelést tervszerűen eszközlik. Gondunk van az étkezések előtt való kézmosásra, fürdésre haj- és fogápolásra, stb. stb. A növendékek mindennap mennek sétálni, tavasszal; ősszel minden szabad idejüket a játszótéren és a kertben töltik lapdázással, teniszjátékkal stb. télen vígan megy a korcsolyázás. A tornázás is hozzájárul a jó egészség fenntartásához, a tornaórák kedvező időben a játszótéren tartatnak.

A beteg-helyiségekben — melyek elkülönített beteg-pavillonban vannak — a növendékek a leggondosabb ápolásban, megfigyelésben részesülnek. Az intézet orvosa dr. Farkas Elemér, fáradságot nem ismerő odaadással gondozza intézetünket. Mindennap rendszeresen ellátogat hozzánk és ha nagyobb baj van, a szükséghez képest többször is eljön és tanáccsal szolgál. Az orvosi vizsgálatot szeptember első napjaiban tartottuk meg dr. Farkas a betegfelügyelő és az intézet igazgatójának jelenlétében. Képzőintézeti növendékeink között ez évben feltűnő sok volt a vérszegény, aki kénytelen volt közben néhány heti pihenésre hazatérni. Az

intézeti orvos, a vezetőség sőt a tanári kar is sokat foglalkozott azzal, hogyan lehetne a bajon segíteni. A felsőbb leányiskolában sok apró baj fordult elő, nagyobb megbetegedés nem történt. Mint már említettük március, április hónapokban a rubeola járványszerűen lépett fel intézetünkben, de nagyobb bajt — Istennek hála — nem okozott.

NÖVENDEKEK TALÁLKOZÓJA.

Ez iskolai évben három — régi növendékek — találkozója volt intézetünkben. Május 24-én a felsőbb leányiskola 1908/9., illetve 1902/3. iskolai évben VI. oszt. végzett növendékek jöttek össze öt-tíz éves találkozóra és június 28-án a polg. isk. tanítónőképző 1908/9. iskolai évben végzett növendékei ötéves találkozóra. Bensőséges és kedves ünnepek voltak ezek; az intézet tárt kapuval, meleg vendégszeretettel fogadta a régi növendékeket, akik újra otthon is érezték magukat benne, mintha el sem váltak volna tőle. Az emlékek nagy erővel újultak fel és összekötötték a szíveket.

A felsőbb leányiskolai ötéves találkozót Szász Katica és Bende Lenke rendezték. Eljöttek még: Csemez Irén, Mannó Margit, Vécsey Éva, Zöllner Edit stb. A tízéves találkozót Holzmanné Pákh Berta, a hajdani osztályfőnök irányította. Megjelentek: Bogyó Boriska (Gáborné), Grill Juliska (Herczeg Ferenczné), Hevesy Margit (Scheidl Gusztávné), Havas Piroska (dr. Rácz Jenőné), Károlyi Margit (Schwöder Ervinné).

A polg. tanítónőképzői ötéves találkozót Sefcsik Ilona rendezte. Megjelentek: Dvorák Mária, Bodor Mária, Fekete Ilona, Károly Mária, Osváthné Kohlen Albina, Lelkes Janka, Misik Róza, Pilder Mária, Molnár Ilona, Szomorné Szabó Ilona.

A tanári kar csaknem teljes számban volt jelen.

E találkozások is tanúságot tettek arról, milyen mély gyökeret vert leányaink lelkében az intézetben eltöltött boldog időnek emléke és mily szükséges, kedves dolog, hogy időnként felkeressék régi otthonukat és kifejezést adjanak az összetartozás erős érzésének.

A legkedvesebbek e találkozóan az a néhány kis leányka volt, akiket az édes mamák mint legdrágább kincsüket elhoztak, hogy megmutassák nekik az Erzsébet Nőiskolát, jövőbeli otthonukat.

V. KÖNYV- ÉS SZERTÁRAK GYARAPODÁSA

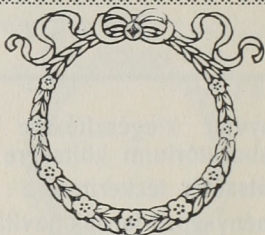

Sorszám		Kötet vagy darab	Érték	
			K	f
1	Tanári könyvtár	513	5379	47
2	Felsőbb leányiskolai tanári könyvtár	46	403	10
3	Ifjúsági könyvtár	78	290	80
4	Pszichológiai szertár	14	977	22
5	Történelmi szertár	69 drb, 2 pénz- gyűjtemény	530	71
6	Földrajzi szertár		770	2045 —
7	Kémiai és ásványtani szertár . . .	130 drb, 2 gyűjtemény	833	07
8	Fizikai szertár		39	1650 83
9	Természetrajzi szertár	209	3154	25
10	Mathematikai szertár	31	400	—
11	Felső isk. történelmi szertár . . .	50	212	—
12	Kézimunka-szertár	6	628	40
13	Rajz-szertár	9	93	60
14	Tornatermi felszerelés	108	1967	—

RENDKÍVÜLI JAVADALMAK AZ 1913/14. ISKOLAI ÉV FOLYAMÁN.

Rendelet száma és kelte	T á r g y	Összege	
		K	f
111.334 1913 szept. 18.	Könyvtár kiegészítésére (2000) és laboratóriumi költségre (1000) . .	3000	—
152.668 és 26.902 1913 szept. 24. és 1914 márc. 14.	Játszótér léckerítésére	201	—
143.763 1914 márc. 26.	Kéményseprő-jardák javítására . .	264	60
152.935. 1913 okt. 10.	Vízmelegítő-készülékek át- és felsze- relésére	1180	—
169.844 1913 okt. 25.	Butorokra	762	—
150.844 1913 okt. 31.	Nagyszünidei javításokra	7203	40
170.015 1913 nov. 6.	Tornaszertári felszerelésre	1401	—
144.707 1913 nov. 6.	Fürdőmelegvíz-tartány javítására . .	160	—
162.664 1913 nov. 24.	Tornatermi karzatlépcső és kézi- munkatermi mosdó javítására . .	330	—
175.955 1913 dec. 1.	Szellőztető-készülékek átszerelésére .	400	—
194.417 1913 dec. 16.	Fali leltárak bekereteztetésére . . .	487	58
194.415 1914	Laboratóriumi szekrényekre	1320	—
192.866 1914	Butorfelszerelés kiegészítésére . . .	2849	—
195.356 1914 jan. 6.	Térképekre	48	72
3286 1914 jan. 21.	2 üvegfalra	374	—
3293 1914 febr. 4.	Tornatermi felszerelés	394	—
12.415 1914 jan. 30.	Gázkályhára	115	—
20.963 1914.	Kézimunkatermi táblára	75	—
25.404 1914 febr. 16.	Könyvkekre	2653	12
25.237 1914 febr. 21.	Felsőbb leányisk. tanári könyvtár könyvei és szeml. képeire	590	93
28.249 1914 febr. 25.	Térképekre	75	60
43.825 1914 ápr. 3.	Lószőrderekaljra	216	—
43.553 1914 ápr. 17.	Ruhaszáritóra	1448	—
58.056 1914 máj. 1.	Könyvtári dobozokra	112	—
75.530 1914 jún. 13.	Padok és asztalok átfestésére . . .	565	—
75.327 1914 jún. 9.	Pszichológiai laboratóriumi felszere- lésre	493	—
		26.718	88

VI. FÜGGELÉK

1. FELVÉTEL A POLGÁRI ISKOLAI TANÍTÓNŐKÉPZŐ INTÉZETBE.

1. A budapesti áll. „Erzsébet Nőiskola“ polgári iskolai tanítónő-képző intézetének I. évfolyamára (nyelv- és történettudományi vagy mennyiség és természettudományi szakcsoportra) felvételért folyamodhatnak mindazok, akik az elemi iskolai tanítónői oklevelet megszerezték, vagy akiknek középiskolai (gimnáziumi, reáliskolai) érettségi bizonyítványuk van. Utóbbiak csak úgy vehetők fel, ha az elemi iskolai tanítónő-képzőintézet pedagógiai tantárgyainak tananyagából sikeres felvételi vizsgát állanak ki.

2. Aki a tanítónőképzőbe felvétetni óhajt, a felvételért folyamodni tartozik. A folyamodvány a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrhoz intézendő és az intézet igazgatóságánál (VII. ker., István-út 93.) május 31-ig nyújtandó be.

A folyamodványhoz a következő okiratok csatolandók: *a)* elemi iskolai tanítónői oklevél, vagy amennyiben folyamodó oklevelét csak azon iskolaévben szerzi meg, az utolsó évi iskolai bizonyítvány (IV. osztályú, esetleg III. osztályú); *b)* keresztlevel (születési bizonyítvány); *c)* tisztiorvosi bizonyítvány; *d)* hatósági kimutatás a szülők vagyoni állapotáról, évi jövedelméről, esetleg folyamodó vagyonáról, a családfe polgári állásának megnevezésével. A kérvényben határozottan megjelölendő az a szakcsoport, amelyre a folyamodó magát fölvétetni óhajtja.

A folyamodványra 1 koronás, a mellékletekre egyenkint 30 filléres bélyeg teendő.

3. A növendékek részint bennlakók, részint bejárók. A bennlakók teljes vagy féltartásdíj fizetéssel (620 kor. és 310 kor.), a bejárók ingyen ebédsegéllyel vagy segély nélkül vétetnek fel.

A tartásdíj havonként előre fizetendő. A bennlakó növendékek teljes ellátást, fűtést, mosatást és gyógykezeltetést nyernek. Csupán a gyógyszereket fizetik azon árkedvezmény mellett, melyet a gyógyszerár az intézetnek adni köteles.

4. A felsőbb osztályokba fellépő növendékek új kedvezmény elnyeréséért szintén május hóban tartoznak folyamodni. A vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz intézett, az igazgatósághoz benyújtott és 1 koronás bélyeggel ellátott kérvényhez mellékelni kell: az előző évi bizonyítványt, hatósági vagyoni kimutatást és családi kimutatást.

5. Minden növendéknek az intézet által előírt egyenruhát és kalapot kell beszerezni; a szükséges fehérneművel is tartozik magát ellátni.

Az intézetbe felvett minden növendék orvosi vizsgálat alá vétetik. Az igazgatónál személyesen jelentkezik és átadja jelentkezési lapját.

2. ÉRTESÍTÉS A MAGÁNTANULÓK RÉSZÉRE.

A polgári iskolai tanítónők képesítő vizsgálatáról s az ezt megelőző osztályvizsgálatokról a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter által 539/1902. eln. szám alatt kiadott „Szabályzat“ rendelkezik. (Kapható az Egyetemi nyomdában, I., Vár, Iskola-tér; ára 50 fillér.)

Azokon kívül, amiket e szabályzat a magánvizsgálatokra nézve elmond, a teljes tájékozottság kedvéért még a következőket kell tudni:

1. Hogy valaki magánosztályvizsgálatokat tehessen, ahhoz nem kíváztatik meg, hogy az illető beiratkozzék a polgári iskolai tanítóképző tanulói közé, hanem folyamodnia kell a magánvizsgálati engedély megadásáért az Országos Felső Nép- és Polgári iskolai Tanítónővizsgáló Bizottság elnökségéhez. A folyamodvány, melyhez a szabályzatban felsorolt iratok csatolandók, az Országos Felső Nép- és Polgári iskolai Tanítónővizsgáló Bizottság elnökségéhez (Budapest, VII., István-út 93.) adandó be, legkésőbb április elején.

2. Magánosztályvizsgálatot évenként csak egyszer, a tanév végén lehet tenni.

3. Az I. és II., valamint a II. és III. osztályvizsgálat között egy évnyi időköznek kell lenni. Ugyancsak egy évnyi időköznek kell lenni az I. és II. képesítő vizsgálat között is.

4. A vizsgálat díja évfolyamonként 40 korona. A képesítő vizsgálat díja 59 korona.

5. Magánosztályvizsgálatot csak egy egész szakcsoportnak minden tárgyból lehet tenni, külön egyes körökből vagy éppen egyes tárgyakból nem.

6. Arra vonatkozólag, hogy mely forrásokból lehet elsajátítani a polgári tanítónőképzőben előadott anyagot, szívesen szolgálnak felvilágosítással az egyes tárgyak szaktanárai.

3. FELVÉTEL A FELSŐBB LEÁNYISKOLAI NEVELŐ-INTÉZETBE.

A felsőbb leányiskola I. osztályába való fölvételért folyamodhatnak 10. életévüket betöltött leánykák, kik iskolai bizonyítvánnyal igazolják a négy elemi osztály sikeres elvégzését. A felvételért a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz kell folyamodni május hó 1—31-ig terjedő időn belül. A kérvényt az állami Erzsébet Nőiskola igazgatójának kell benyújtani (Budapest, VII., István-út 93.) és a következő okmányokkal felszerelni:

1. Iskolai bizonyítvány, 2. születési bizonyítvány, 3. orvosi bizonyítvány, 4. oltási, illetve újraoltási bizonyítvány, 5. hatósági vagyoni vagy vagyontalansági bizonyítvány. A növendékek felvétetnek:

a) bennlakásra, ezek teljes ellátást nyernek;

b) fél-bennlakásra, ezek reggel 8 órától délután 6 óráig vannak az intézetben és csak nappali ellátást: tíz órai uzsonnát, ebédet és délutáni uzsonnát kapnak.

A bennlakásra felvett növendék teljes ellátási és tanítási díja évi (10 óra) 1400 korona. (Beleértve a zenét, zongorát, táncot és idegen nyelveket is.) Az ellátási díj negyedévenként előre fizetendő az intézet pénztárába.

Méltánylást érdemlő esetekben és vagyontalansági bizonyítvány alapján a tartásdíjak mérséklését lehet kérni.

A fél-bennlakó növendékek a nappali ellátásért és a tanításért — beleértve itt is a zenét, táncot és az idegen nyelveket — évi 1000 koronát fizetnek. A folyamodás ugyanazon módozatokhoz van kötve. A felvétel a magasabb osztályokba a megfelelő alsóbb osztály elvégzését igazoló iskolai bizonyítvány, esetleg felvételi vizsga alapján történik. A felvételi vizsga díjmentes. A polgári leányiskolából a megfelelő

magasabb osztályba való felvételért folyamodók különbözeti vizsgát tartoznak tenni. És pedig:

a II. osztályba lépő polgári iskolai növendéknek: a számtanból a tizedes törtekre vonatkozó részből; a rajzoló geometriából; a természetrajzból: a gerinctelen állatok és a fontosabb növények ismeretéből;

a III. osztályba lépőknek: a francia nyelvből; a magyar nemzeti történelemből; ásványtanból; számtanból: a közönséges törtékből; geometriából;

a IV. osztályba lépőknek: a francia nyelvből; történelemből: az ó-kor története a nyugat-római birodalom bukásáig, Perikles korával a görög, Augustus korával a római műveltség: irodalom, művészet, társadalmi élet ismertetése; földrajzból: a fizikai földrajz alapismerete; számtan: összetett hármasszabály;

az V. osztályba lépőknek: a francia nyelvből.

4. FELVÉTEL AZ APPONYI-KOLLÉGIUMBA.

Az Apponyi-kollégiumnak a budapesti m. kir. tudomány-egyetem előadásait hallgató növendékei lehetnek, vagy belső tagok, a kik 400 K ösztöndíjat és az Erzsébet Nőiskolában teljes ellátást kapnak, vagy külső tagok. Fölvételért csak okleveles polg. isk. tanítónők folyamodhatnak. A folyamodványok a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz intézendők és június 20-ig az Erzsébet Nőiskola igazgatóságánál (VII., István-út 93) nyújtandók be. A folyamodványhoz csatolandó: *a)* születési, *b)* orvosi bizonyítvány, *c)* elemi iskolai, *d)* polgári iskolai, tanítónői oklevél. A folyamodványban pontosan megjelölendők a főtárgy és a melléktárgyak, melyekre a folyamodó beiratkozni óhajt, továbbá szüleinek állása, foglalkozása és lakása.

5. JEGYZÉKE AZON ISKOLAI KÖNYVEKNEK, MELYEK
A BUDAPESTI MAGY. KIR. ÁLL. POLGÁRI ISKOLAI
TANÍTÓNŐKÉPZŐ (ERZSÉBET NŐISKOLA) INTÉZETÉ-
HEZ CSATOLT FELSŐBB LEÁNYISKOLÁBAN 1914/1915.
ISKOLAI ÉVI HASZNÁLATRA FELVÉTELTÉK:

I. OSZTÁLY.

Róm. kath. nagyobb katekizmus (1908. kiadás)	—64
Turcsányi A. M. Bibliai történet (ág.)	—80
Szász K. Kis biblia (ref.)	—50
Murányi. Bibliai szemelvények (ref.)	3.—
— Ref. énekeskönyv	1.60
Dékány Géza. Bibliai olvasmányok, I. (izr.), 2-ik kiadás . . .	2.50
Szinnyei. Magyar nyelvtan, I. r., 16. kiadás	1.20
Révy Ferenc. Magyar olvasókönyv I. oszt. számára, 6. kiadás	2.—
Német nyelv:	
Haladók csoportja: Theisz. Német nyelviskola, I. r., 3. kiadás	2.—
Kezdők csoportja: Miklós-Kaiblinger-Ulreich. Német olvasókönyv, I. r., 2. kiadás	2.80
Dr. Lakos Béla és Németh József. Földrajz a gimnáziumok és reáliskolák részére, I. r.	1.80
Kogutowicz. Földrajzi iskolai atlasz	2.50
Szuppán V. Számtan polg. és felsőbb leányiskolák I—II. oszt. számára, 7. kiadás	2.—
Szuppán-Krammer. Mértan polg. és fels. leányisk. számára, 9. kiadás, I—IV. oszt. számára	2.—
Páthy-Szarvassy. Természetrajz, I. és II. r., átdolgozott 10. és 9. kiadás	3.60
Langer János. Énektan	1.—
Geszler Ödön. Új magyar daloskönyv	1.40
Grill Richárdné. Dalok a kis világ számára	—50

II. OSZTÁLY.

Róm. kath. nagyobb katekizmus (1908. kiadás)	—64
Turcsányi A. M. Bibliai történet (ág.)	—80
Szász K. Kis biblia (ref.)	—50

Murányi. Bibliai szemelvények (ref.)	3.—
— Ref. énekeskönyv	1.60
Weisz. Bibliai olvasmányok II. A szentírás tört. könyve, 2. kiadás (izr.)	2.50
Szinnyei. Magyar nyelvtan, II. r., 12. kiadás	—80
Révy Ferenc. Magyar olvasókönyv a II. oszt. számára, 6. kiadás	2.20
Theisz. A francia nyelv elemi tanfolyama, 9. kiadás (kezdők csoportja)	2.—
Brunó. Premier Livre (haladók csoportja)	—80
Német nyelv:	
Haladók csoportja: Theisz. Német nyelviskola, I. rész, 3. kiadás	2.—
Kezdők csoportja: Miklós-Kaiblinger-Ulreich. Német nyelvkönyv I. r.	2.80
Kozma. Földrajz felsőbb leányisk. II. o. sz., 9. kiadás	2.60
Kozma-Kőrösy. Rendsz. földr. atlasz, 17. kiadás	2.50
Szuppán Vilmos. Számtan polg. és fels. leányisk., I—II. oszt. számára, 7. kiadás	2.—
Ribár István. Vegytan és ásványtan polg. leányisk. számára, 6. kiadás.	1.60
Takács György. Magyarország története, 3. kiadás	1.80
Kogutowicz. 14 térkép a hazai tört. tanításához	2.—
Langer János. Énektan	1.—
Geszler Ödön. Új magyar daloskönyv	1.40
Grill Richárdné. Dalok a kis világ számára.	—50

III. OSZTÁLY.

Pongrácz J. Egyháztörténelem, 5. kiadás (kath.)	1.20
Bereczky. Keresztyén hit- és erkölctan (ág.)	1.—
Szöts Farkas. Keresztyén hittan (ref.)	1.—
— Ref. énekeskönyv	1.60
Murányi. Bibliai szemelvények (ref.)	3.—
Schön D. A zsidók története I. A bibliai fogságból a Talmud befejeztéig, 2. kiadás	2.—
Révy Ferenc és dr. Tolnai Vilmos. Stilisztika a felsőbb leány- iskolák III. oszt. számára, 2. kiadás	3.—
Mébold-Ujváry. Francia nyelv- és olvasókönyv kezdők számára, 5. kiadás	2.20

Theisz. A francia nyelv középső tanfolyama, 5. kiadás (haladók csoportja)	2.60
Brunó. Livre de Lecture pour d'Adolescent (haladók csoportja) —	.80
Német nyelv:	
Haladók csoportja: Theisz. Német nyelviskola, II. r., 2. kiadás	2.50
Kezdők csoportja: Miklós-Kaiblinger-Ulreich. Német olvasókönyv II. r.	3.60
Takács György. Az ókor története, 3. kiadás	2.20
Kogutovicz. Történelmi iskolai atlasz	3.—
Kozma-Körösy. Rendsz. földr. atlasz., 17. kiadás	2.50
Rybár. Vegy- és ásványtan 6. kiadás	1.60
Sáringer-Szuppán. Fizikai földrajz, 2. kiadás	1.20
Simonyi Jenő. Földrajz felsőbb leányisk. számára, III. r., 2. kiadás	1.40
Szuppán-Krammer. Számtan, II. r., 5. kiadás	2.20
Langer János. Énektan	1.—
Harrach József. Aranylant II. r.	1.60
Grill Richárdné. Dalok az ifjúság számára	—.70

IV. OSZTÁLY.

Pongrácz J. Egyháztörténelem, 4. kiadás (kath.)	1.20
Berczelly. Keresztény hit- és erkölctan (ág.)	1.—
Szőnyi. Énekeskönyv (ág.)	1.60
Szöts Farkas. Keresztény erkölctan (ref.)	1.—
Murányi. Bibliai szemelvények (ref.)	3.—
— Ref. énekeskönyv	1.60
Büchler. A zsidók története. II. A Talmud kezdetétől napjainkig. 2. kiadás	2.20
Torkos. A magyar nyelv és irod. kézikönyve a IV. és V. osztály számára. 2. kiadás	4.20
Riedl Frigyes. Poétika. 6. kiadás	3.—
Német nyelv:	
Haladók csoportja: Theisz. Német nyelvisk. II. rész, 2. kiadás	2.50
Kezdők csoportja: Miklós-Kaiblinger-Ulreich. Német nyelvkönyv. II. rész	3.60
Takács A. Középkor története. 3. kiadás	2.—
Kogutowicz. Történelmi iskolai atlasz	3.—

Arany. Toldi	—
Mébold-Ujváry. Francia nyelv- és olvasókönyv kezdők számára.	
5. kiadás	2.20
Egál. Manuel de la Conversation (haladók)	1.—
Sebestyénné. Háztartástan. 7. kiadás	1.40
Szuppán-Krammer. Számtan. II. r. 5. kiadás	2.20
Dr. Juba. Ember-, élet- és egészségtan. 2. kiadás	2.—
Bársony. Csillagászati földrajz elemei	1.20
Harrach József. Arany lant, II. r.	1.60
— Ugyanaz, III. rész	1.95
Theisz. A francia nyelv középső tanfolyama, 5. kiadás (haladók csoportja)	2.20

V. OSZTÁLY.

Matuszka M. Erkölcsstan (kath.), 3. kiadás	1.20
Bancsó. Hit- és erkölcsstan (ág.)	1.50
Báthory. Egyháztörténet (ref.)	1.60
Neumann. Bibliai olvasmányok, III. rész, Az asszír korszak prófétái (izr.)	2.40
Torkos. Irod. kézikönyv IV. és V. oszt. számára, 2. kiadás.	4.20
Riedl. Poétika, 6. kiadás	3.—
Arany. Buda halála	1.—
Vörösmarty. Két szomszédvár, 6. kiadás	1.—
Sophokles. Antigone (J. i. i. t.) 2. kiadás	1.—
Mébold-Ujváry. Francia nyelv- és olvasókönyv, II. r., 2. kiadás (kezdők)	2.—
Macher. Francia olvasókönyv, I. r., 2. kiadás (haladók)	4.—
Theisz. Francia nyelv felső tanfolyama (szemelvények), 2. kiadás (haladók csoportja)	3.—
Takács. Az újkor története, 2. kiadás	3.40
Kogutowicz. Történelmi iskolai atlasz	3.—
Német nyelv:	
Kezdők csoportja: Theisz. Német nyelviskola, III. r.	3.—
Haladók csoportja: Demek. Német irodalmi olvasó,	
II. rész, 6. kiadás	3.40
Goethe. Hermann und Dorothea (J. i. i. t.), 8. kiad.	—80
Varga-Kaiblinger. Szószedet hozzá	50
Kozma-Kőrösy. Rendszeres földr. atlasz, 17. kiad.	2.50

Szterényi. Állattan a középisk. fels. osztályai számára, 5. kiadás	4.—
Abt. 20 Solfeggia	1.08
Mendelssohn. Kettős dalok	2.—
Harrach József. Aranylant, III. r., 2. kiadás	1.95

VI. OSZTÁLY.

Matuszka M. Erkölcstan (kath.) 3. kiadás	1.20
Bancsó. Hit- és erkölcsstan (ág.)	1.50
Báthory. Egyháztörténet (ref.)	1.60
Dr. Frisch. Bibliai olvasmányok IV. A babiloni és perzsa kor- szak prófétáinak könyvei	—.—
Horváth Cyrill. Irod. olvasókönyv	3.—
Gyulai. Vörösmarty életrajza, 6. kiadás	2.40
Német nyelv:	

Kezdő csoport: **Theisz.** Német nyelvisk., III. rész.

Haladó csoport: **Demek.** Német irod. olvasó,

II. rész, 6. kiadás 3.40

Goethe. Iphigenia auf Tauris (J. i. i. t.) 1.50

Schiller, Wilhelm Tell (J. i. i.), 7. kiadás 1.60

Varga-Kaiblinger. Szószedet ugyanahhoz —.50

Mébold-Ujváry. Francia nyelv- és olvasókönyv, II. rész, 2. kiadás

Racine. Esther (haladók) 1.20

Theisz. Francia nyelv felső tanfolyama (szemelvények), 3. kiadás
(haladók csoportja) 3.60

Sebestyén Gy. A magyar nemzet története, 2. kiad. 2.50

Szterényi. Növénytan a gimn. IV. osztálya számára, 7. kiadás

Abt. 20 Solfeggia 1.08

Langer Viktor. Remekírók. I. kötet 2.—

— Ifjúság számára válogatott egy- és többszólamú dalok —.—

Harrach József. Arany lant. III. rész 1.95

Deutscher Literatur-Atlas von Gustav Könecke 7.20

BERTA ILONA,

az áll. „Erzsébet Nőiskola” igazgatója

